

פ ר ו ט ו ק ו ל
 ישיבה יג/של"ג של הממשלה
 כ"ז בכסלו תשל"ג - 3.12.72
 (בשעה 09:00)

נכחו השרים: ג. מאיר - יו"ר, י. אלמוגי, ח. בר לב, ח. גבתי (מאמצע סעיף 249), י. גלילי, מ. דיין (עד אמצע סעיף 253), ש. הלל, ז. ורהפטיג, מ. חזני, פ. ספיר (מאמצע סעיף 249) עד אמצע סעיף 256, נ. פלד, ש. פרס, מ. קול, ו. שם טוב, י. ש. שפירא, ז. שרף.

נעדרו השרים: א. אבן (בחו"ל), י. אלון (בחו"ל), י. בורג (בחו"ל).

מ. ארנון - מזכיר הממשלה
 רב-אלוף ד. אלעזר - ראש המטה כללי של צה"ל (בסעיף 249)
 אלוף א. זעירא - ראש אמ"ן (בסעיף 249)
 מ. גזית - משרד החוץ (מאמצע סעיף 249 עד סוף סעיף 250)
 א. גפני - משרד האוצר (בסעיף 252)
 י. דש - משרד הפנים (בסעיף 255)
 ר. חביב - משרד הפיתוח (בסעיף 255)
 תא"ל י. ליאור - מזכיר צבאי לראש הממשלה (בסעיף 249)
 ח. קוברסקי - משרד הפנים (בסעיף 255)
 תא"ל י. רביב - לשכת שר הבטחון (בסעיף 249)
 א. שומר - משרד המסחר והתעשייה (מאמצע סעיף 254 עד סופו)
 סא"ל א. שלו - לשכת הרמטכ"ל (בסעיף 249)

סדר היום: 249. עניני בטחון (המצב בגזרות הסורית והמצרית)
 250. סקירה מדינית
 251. השביתות במס הכנסה; בדואר הנדסה ובמינהל התעופה האזרחית
 252. הצעת התקציב לשנת הכספים 1973
 253. צירוף חברים לוועדה לתיאום הפעולות בין הממשלה לבין הסוכנות היהודית
 254. הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972
 255. תכנית מיתאר ארצית חלקית מס' ת-מ/א/10 לתחנת כוח ורשת חשמל - אתר "השרון"
 256. תזכיר והצעת חוק נכסי נפקדים (פיצויים), תשל"ב-1972
 257. מכירות נשק
 258. נסיעות שרים

רשמו: יעקב מימון
 תמר כפתורי
 אסתר אדלר

249. עניני בטחון (המצב בגזרות הסורית והמצרית)
הממשלה בשבתה כועדת שרים לעניני בטחון

שר הבטחון מ. דיין:

בישיבה הקודמת נקבע שבהקדם נשמע באופן מפורט יותר ומסודר יותר הערכה על הצפוי בחזיתות השונות, ובעיקר בחזית המצרית. אני מציע שהמטכ"ל או ראש אמ"ן ימסרו סקירה כזו.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

אתן היום שתי סקירות: הראשונה על סוריה והשניה על מצרים.

בקשר לסוריה, על מנת להבין טוב יותר מה קורה, רוצה אני לסקור ראשית את אושיות המשטר ולעבור אחרי כן על מה שקורה בחזית.

המשטר הסורי היום מבוסס על שלושה עקרונות: העקרון הראשון הוא, שמירת יציבותו וקיומו של המשטר; העקרון השני הוא: עצמאותה של המדינה כלפי הערבים השכנים וכלפי העולם, וזה מתבטא בכך שישנה נכונות להיות בפדרציה, בתנאי שהפדרציה תהיה רופפת, ישנה נכונות לקבל סיוע צבאי ואחר מרוסיה, בתנאי שלא יהיה כאן שעבוד. העקרון השלישי הוא: מחוייבות בנושא הפשלתניאי, מחוייבות עמוקה יותר מאשר של שאר מדינות ערב. סוריה היא זו שהתחילה בתמיכה בפח"ע עוד בשנת 1964, והיא נאמנה יותר לענין הפלשתינאי מאשר כל מדינה אחרת. היא גם מקום המולדת לבעת', המייצגת לאומנות פנערבית כללית.

היא רוצה רציפות של מלחמה בישראל. אבל היות ואין לה כוח לכך, היא רוצה שהמלחמה תהיה על ידי פח"ע.

זוהי מדינה מסובכת ומסוכסכת מבפנים עם הרבה מעוטים. היא בעלת מסורת של תכונות וחשדנות. אביא דוגמא מהזמן האחרון על היריבות בין המיעוטים השונים. לאחר שחיל האוויר שלנו תקף את תל-אל-קלח והיו נפגעים רבים רובם מכוויות, פנתה הממשלה באזור לתושבים לתרום תרומות-דם, והיות והנפגעים היו עלאוים, והתושבים באזור הם סונים, לא היתה אף תרומת-דם אחת.

השר י. גלילי:

מתי היה הדבר הזה?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

לפני חודש.

ראש הממשלה ג. מאיר:

נורא!

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

ההפצצות של חיל האוויר פגעו במחסני דלק ופרצו

שרפות.

יציבות השלטון וקיומה של הקבוצה השלטת בשלטון הוא האינטרס האחרון שיחייב את מערכותיה של סוריה. לא בקלות תכניס קבוצה זו רוסים לעמדות-מפתח. חשוב להם לתמוך בפלשתינאים. ויתור מוחלט על תמיכה

בפלשתינאים פירוש בשבילה כניעה.

נוסף לכך נמצאת היום סוריה בבדידות פוליטית. הרגשתה של סוריה היא, שהעולם - אולי גם המזרח התיכון - הולך לקראת שלב של הידברות, אם לא קרובה, הרי אולי תוך שנה שנתיים, כאשר סוריה עצמה אינה מוכנה ללכת לקראת הידברות, והיוצא מן הכלל הם סוריה והפלשתינאים. זה יוצר מעין ברית על נושא נגטיבי בין הסורים לבין הפלשתינאים.

נוסף לכך, בענין הפח"ע: המצב הוא שהמעגל נסגר עליהם, היות ובעבר השיטה הסורית היתה לטפח את הפח"ע בסוריה על מנת שיפעל מלבנון ועל מנת שיפעל מירדן. היום לבנון סגורה וירדן סגורה, והבסיס הופך גם לבסיס שממנו צריכים המחבלים לפעול דרך הגבול הסורי, דבר שבעבר סוריה היתה נמנעת ממנו, והיום אין לה ברירה אלא להשתמש בו, אלא אם תצטרך לוותר עליו. היום כל הסיכון הוא על סוריה.

ישנה שאיפה בסוריה וגם אצל הפלשתינאים, לטרפד כל משא ומתן להסדרים בכל נושא שנודף ממנו ריח של מגע בין שתי מדינות. דוגמא מהימים האחרונים: בסוריה קיים חשד על הרקע של פנייתנו לאו"ם בנושא הזה, כשאמרנו לאו"ם למסור למצרים, שאל להם להיגרר למלחמה נגדנו בגלל סוריה. והיות והעתונים בארץ פרסמו שגם קבלנו תשובה ממצרים (דבר שאיננו נכון), הרי יצאו הסורים בהתקפה על מצרים על כך שהיא מחליפה אגרות עם ישראל ושכך כאילו "מתבשל" ביניהן איזה שהוא מגע סודי.

מה עוד מטריד את סוריה, זוהי החדירה הסובייטית: (א) יש פה גידול אבסולוטי; (ב) יש פה גידול יחסי גדול מאוד. והסבה לכך היא, שבעבר היתה סוריה בענין זה מספר 2 אחרי מצרים, והיום היא מספר 1, כאשר מצרים מכילה הרבה פחות רוסים והיא הרבה פחות קשורה בהם. יש בסוריה רצון לא להיות יוצאת דופן בנושא זה. מכאן, הלחץ שהיה בעבר ושכנראה יהיה גם בעתיד על מצרים, להתפשר עם ברית המועצות.

על הרקע הזה, כאשר אנחנו שמים לעצמנו כמטרה, להביא את הפח"ע בגבול הסורי-ישראלי רק לפעולה לעיתים רחוקות ובקנה מידה קטן, וזוהי המטרה, כפי שהיא נראית לנו כמטרה ריאלית - יכולות להיות מטרות טובות יותר, אבל יתכן שאין הן ריאליות - נראה לנו שאפשר להשיג את המטרה הזאת, כאשר הבעיה לא להשיג אפקט של OVER KILL - זאת אומרת לא לעשות פעולות שמצד אחד אמנם תשגנה את המטרה, אבל מצד שני תבאנה את הרוסים בקנה מידה גדול יותר לסוריה.

נראה לנו שסוג הפעולות שפעלנו בהן הוא אותו הסוג שמצד אחד לא יביא את הרוסים בקנה מידה גדול יותר לסוריה ומצד שני ישיג את המטרה. והיום, 12 יום אחרי הפעילות האחרונה שלנו, הם 12 יום ללא פעילות פח"ע, יתכן שהמטרה כבר הושגה.

ושוב אני מגדיר, שהמטרה אינה אפס פח"ע בגבול, אלא פעילות של הארגונים הפלשתינאיים רק לעיתים רחוקות מאוד ובקנה מידה קטן.

אנחנו רואים לפנינו שישה סוגי פעילות. אני רוצה לנתח אותם ביחס ל - א) השגת המטרה, ב) ביחס לסיכון שרוסיה תכנס לסוריה בקנה מידה גדול.

ששת סוגי הפעילות הם: א) חיסול ההגנה האוירית שפירושו חיסול חיל-האוויר וחיסול טילי ה-נ.מ.; ב) פגיעה קשה בעורף הצבאי היבשתי; ג) לחימה לאורך החזית בחזית; ד) לחימה נגד בסיסי הפח"ע; ה) פגיעה בתשתית הכלכלית; ו) פעילות יבשתית, גדולה או קטנה, כאשר הקטנה היא פשיטות מסוג שכבר בוצעו לפני שנתיים, והגדולה פירושה השמדת הצבא הסורי בינינו ובין דמשק; אני מתכוון בעיקר לרוב השריון ולרוב החת"ם.

נראה לנו שחיסול ההגנה האוירית כולה וחיסול חיל האויר הסורי זוהי פעולה שקיימת סבירות שתביא להזמנת הרוסים על ידי הסורים.

פעולה שניה, שיכולה להשיג אותו האפקט, היא פעולה יבשתית גדולה, זאת אומרת, השמדת רוב כוחות היבשה הסוריים, דהיינו, השריון והחת"ם.

לגבי שאר הפעולות, הרי תקיפת בסיסי הפח"ע לא תביא את הרוסים לסוריה, וגם פעילות לאורך החזית לא תביא את הרוסים לסוריה. נראה לנו שגם לגבי חיסול הצבא הסורי שבינינו ובין דמשק וגם לגבי הפגיעה בכלכלה הסורית, הסבירות היא קטנה שאלה יגבירו את חדירת הרוסים לסוריה. כמובן, הכל תלוי באיזה קנה מידה תהיינה הפעולות שלנו.

כך שהפעילות של צה"ל עד היום היתה בהחלט מתחת לתחום הסכנה ומצד שני, בתחום הפעולות, שיש סיכוי סביר שתשגנה את המטרה. יכול להיות שכבר השגנו את המטרה.

השר י. גלילי:

מה זה נקרא להביא את הרוסים לסוריה?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

להביא לידי כך, שהמשטר הסורי, למרות העובדה שאין הוא רוצה ברוסים, ירגיש את עצמו חשוף לגמרי לפעילות צה"ל וירגיש סכנה לעצם קיומו, אם צה"ל ימשיך להלחם באותה השיטה שהוא נלחם נגדו, ואז יגיע למסקנה שעדיף לו להזמין יחידות הגנה רוסיות. לפי הערכתנו, הרוסים בכלל לא יתלהבו מזה, ואם יסכימו - זה יהיה בהחלט תחת לחץ סורי. התנאים מצד הרוסים יהיו, כמובן, שהיחידות תשארנה תחת פיקוד רוסי, זאת אומרת שסורי לא יכול לתת להם

פקודה, ושנית, שהעניין יהיה מוגבל רק לנושא ההגנה האוירית. נראה לנו שגם זה ייעשה רק כתוצאה מפעולות קיצוניות של צה"ל, שהיום להערכתנו אין הן נחוצות, על מנת להביא לידי כך שהפח"ע בגבול יפעל רק לעיתים רחוקות. זה בהחלט קשור במטרות שאנחנו מציבים לעצמנו.

במצרים אנחנו רואים בשבועות האחרונים שתי תופעות: ראשית, שם מדברים בגלוי על מלחמה, גם עתונאים, גם מנהיגים וגם שרים, אם כי אינם נוקבים מועד ואינם נוקבים מטרות אופרטיביות. במקביל, אנחנו מוצאים בחזית עצמה צעדים של התכוננות, הכמות של הציוד המיכני, המגיע לחזית, היא כפולה ממה שהיתה לפני זה, אמונים מזורזים של יחידות קומנדו של הליקופטרים, ביקורות של מפקדים אחרי ביצוע הפעולות האלה. במלים אחרות: אנחנו שומעים גם דיבורים ורואים גם התכוננות בחזית.

אם אנחנו עושים השוואה בין מה שקרה במצרים בדיוק בזמן הזה לפני שנה, הרי היה אותו הדבר ואפילו קצת יותר. אבל אז, גם הפעילות בתוך הצבא המצרי וגם ההתחייבויות של נשיא מצרים היו רבות יותר. השנה עד היום אין התחייבות ואין מועדים. יש קולות ויש התכוננות.

אנחנו צריכים לבדוק את הקולות האלה ואת ההתכוננות הזאת ולנתח מה מהם הגיוני ומה מהם אינו הגיוני. הרקע של הניתוח הוא, שאין לנו כל ספק שמצרים אינה מוכנה ואינה רואה זאת כמטרה פשוטה, לפתור את הבעיה שבינה ובינינו בכוח הצבא. מצרים יודעת, שאת הפתרון לסכסוך היא תשיג רק באמצעים מדיניים. אבל יש לה שתי דילמות. הדילמה הראשונה היא: כיצד להביא לידי טיפול מדיני בהקדם האפשרי? כאשר מצרים מדברת על "טיפול מדיני", היא מתכוונת לטיפול מדיני על ידי ברית-המועצות וארצות הברית. במצרים ישנה דעה ברורה, שהזמן פועל לטובת ישראל גם מבחינה מדינית. הבעיה השנייה העומדת בפני מצרים היא, היות וישנו שלב מדיני, כיצד להתייצב לקראת השלב המדיני בעמדה חזקה יותר מזו שבה היא נמצאת כיום. הבעיה העומדת היום בפני מצרים היא, שמצבה המדיני חמור כל כך, שעמדתה במשא ומתן מדיני תהיה חלשה יותר. כאשר נאצר פתח את מלחמת-ההתשה, שאגב

לא הכריז עליה, אלא ביום בהיר אחד פתח אותה, מחשבתו היתה שעל ידי החרפת הסכסוך במזרח התיכון, תגדל הסכנה של עימות בין ברית המועצות ובין ארצות-הברית, ואז שתיהן תהיינה מעונינות להביא לידי פתרון כפוי. בסך הכל, מה שמצרים רוצה, הוא פתרון כפוי.

מה שעוד מטריד את מצרים הוא, האם התקופה הזאת לא חלפה, האם עדיין היחסים בין ברית המועצות ובין ארצות הברית הם כאלה, שאפשר על ידי סכסוך במזרח התיכון להביא עוד להרגשה, שהנה הן הולכות לקראת עימות. הרבה אנשי מחשבה במצרים חושבים שהתקופה הזאת עברה, והאינטרסים היום בין ברית המועצות ובין ארצות-הברית הם כאלה שבצית המזרח התיכון היא בהחלט משנית, ואת הסכסוך בו אי אפשר יהיה לפתור על ידי פתרון כפוי.

אבל יש עוד היום מצרים החושבים שצרים לנצל את הרגע האחרון הזה, והרגע האחרון הוא מהיום עד לפגישה בין ניכסון לבין ברז'נייב בארצות-הברית, באפרייל או במאי, ושיש לעורר כאן אש. זה יכול להיות שיקול מדיני.

עכשיו, אני רוצה לעבור לשיקולים הצבאיים. הפיקוד הצבאי במצרים מודע לעובדה שאין בכוחו של הצבא המצרי לבצע פעולה יעילה נגד צה"ל, כאשר עיקר החולשה לפי דעת המצרים היא בהגנה האוירית ובחילות האויר. מצרי נכון יודע שגם בכוח היבשתי החולשה היא גדולה באותה מידה, אם לא יותר.

אחת הסיבות לקרע עם הרוסים היתה העובדה שהרוסים לא סיפקו תרופות פלא למצרים לנושא האוירי - לא מיג 23, שאין הוא בכלל תרופת פלא, אלא שמשום מה המצרים מתייחסים למטוס זה כאל תרופת-פלא, ולא כלים משוכללים אחרים.

ברור למצרים שיציאת הרוסים החלישה עוד את מצרים, בעיקר בעורף המצרי, והיום מצרים חלשה יותר משהיתה לפני שנה, כאשר גם אז לא ראתה עצמה די חזקה למלחמה.

אם צפויים משלוחי-נשק למצרים, אשר אולי ישנו את המאזן הזה, הרי הם לא יהיו בחדשים הקרובים, אלא אולי בקיץ הבא. זאת אומרת, שאם מישו מעוניין לקיים מצב של לוחמה עם נשק משוכלל יותר, הגיוני שיחכה לקיץ. בנוסף לכך, המצרים מודעים לסכנה, שהם יכולים להתחיל את המלחמה באיזה מקום שהם רוצים ובאיזה קנה מידה שהם רוצים, אבל לפי הערכתם זה לא יחייב את צה"ל להשאר באותו קנה מידה ובאותו אזור גיאוגרפי.

מה שמטריד אותם, זה נושא העומק.

השר י. גלילי:

אצלם או אצלנו?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

מה שמטריד אותם זה רק העומק שלהם. לעומת זאת, ישנם כמה מצרים שיכולים לטעון שכדאי לחדש את המלחמה דווקא עכשיו. הסיבות יכולות להיות: ראשית, היות והזמן פועל לרעת מצרים, הרי מה שיעשו זאת מוקדם יותר, זה יהיה טוב יותר. העובד היא, שקיום צבא של חצי מיליון איש מתיש את מצרים מבחינה כלכלית, ובעיקר מבחינה מורלית, לאורך החזית; והנקודה השלישית שלהם היא, שלא כל כך חשובות תוצאותיה המעשיות של פעילות צבאית כזו כמו עצם האימפקט המדיני של חידוש האש.

יתכן שיש מצרים החושבים שאם הפעולה המצרית תהיה מאוד מוגבלת, ספורדית, ולא דווקא לאורך החזית, הרי ישראל תתקשה להגיב תגובה מאסיבית בעומק מצרים.

בסך הכל, ההתרשמות שלנו היא, שבתוך הצבא המצרי, בפרט בשכבה הבינונית והעליונה, ההרגשה היא שאין טעם בפתיחת פעולות צבאיות. הלחץ היחידי שישנו הוא מצד קצינים צעירים בקו החזית הרוצים להשתחרר מחיי החפירות בלי סוף ובלי תועלת ושהם לוחצים או לחדש את המלחמה או להגיע להסכם שלום.

בסך הכל, אם אנחנו מנתחים את הצד הצבאי, הפתיחה באש היא מעשה לא הגיוני.

הניתוח הבא יהיה עמדתה של ברית-המועצות. כאן אין לנו בכלל ספקות, היות וברית-המועצות אמרה וחזרה ואמרה, גם בזמן האחרון וגם בעבר, לערבים, ובעיקר למצרים, שפתיחת-מלחמה עכשיו זהו מעשה הרפתקנות אשר היא מתנגדת לו; הגישה צריכה להיות גישה של מאבק ממושך. צריך לחזק את מצרים ואת סוריה לטווח ארוך, על ידי שיפור חברתי, על ידי שיפור כלכלי ועל ידי שיפור צבאי, ובעיקר על ידי יצירת חזית אחת של המדינות הפרוגרסיביות, וכל מעשה של פתיחת מלחמה עכשיו הוא מעשה של הרפתקנות, שיביא לידי תוצאות גרועות מאוד. כך שברית המועצות היא נגד המלחמה. עם זאת, איני חושב שהיום, ביחסים הרעועים הקיימים בין ברית-המועצות לבין הערבים, תבוא ברית-המועצות למצרים או לסוריה ותגיד בפה מלא: אנחנו מתנגדים למלחמה.

גורם אחר, הוא עם הרבה סימני-שאלה אבל יכול להיות בעל השפעה עמוקה יותר ממה שנראה לנו, הוא המצב הפנימי במצרים. קיימת שם מועקה הנובעת ממצב כלכלי קשה וממצב מוראלי קשה, מחוסר אמון בסאדאת ומהרגשה שאין כיוון. סאדאת מודאג. רק בחודש נובמבר הוא גילה שני מקרי התארגנות בתוך הצבא, שמטרתם היתה קשר נגדו והפלת משטרו. הוא אסר קצינים צעירים בחיל-האוויר

שהתכוונו לפי דבריו ולפי דעתו להפיל אותו. כעבור מספר ימים, אסר קבוצה שניה של קצינים לא צעירים, בעיקר מכוחות היבשה, שכנראה באמת התכוונו לקשור נגדו קשר. הוא אסר גם הרבה גנרלים.

מיד אחרי הגילויים האלה יצאו פקודות בצבא להתכונן למלחמה, כמו כן פקודות מעשיות לשפר את הביצורים ולהגביר את האימונים. יש לנו עדות לכך, שעד אותו הזמן הפקודה היתה להקטין את כמות האימונים, על מנת לא לבזבז חלקי חילוף ושעות מנוע של טנקים ומטוסים. אחרי כן נשתנה הדבר, הוסרו כל ההגבלות. כמות האימונים וכמות שעות המנוע של הטנקים והמטוסים המוצאת בזמן האחרון היא הרבה יותר גבוהה.

השאלה היא: האם המטרה היתה להפנות את המרץ ואת תשומת הלב להתכוננות למלחמה או שהיתה גישה ריאלית האומרת - אנחנו אמנם נצא למלחמה. אני רוצה בענין זה לומר, שאם סאדאת נקט בכל מיני צעדים היכולים להראות לנו כלא שקולים וכהרפתקניים בענייני חוץ ובענייני פנים, הרי עד עכשיו בעניינים צבאיים לא ראינו שעשה מעשה לא שקול.

הדילמה העומדת בפנינו היא: האם אמנם ההתכוננות של הצבא והפקודות הצבאיות שהוצאו על ידי סאדאת מכוונות לכך שאמנם ביום מן הימים, נאמר אחרי חודש, יוציא פקודה לפתוח באש, או להביא רק לריכוז תשומת הלב לנושא הזה של התכוננות הצבא ולקראת סוף 1972 או תחילת 1973 ימצא דרך לצאת מן הסבך ולא לפתוח במלחמה?

בשנה שעברה המצב היה דומה. אלא שבשנה שעברה התחייב לשנת הכרעה. בשנה שעברה פרצה מלחמת פקיסטן-הודו, והוא נאחז בעילה זו. השנה לא היתה שום הכרזה על מועד. יתכן שבפנים ימצא את העילה לא לצאת למלחמה. איני חושב שיהיה לו קשה לשכנע את הגנרלים שלו לא לצאת למלחמה.

בסיכומי של דבר, ועל רקע של כל הבחינות שתארתי כאן, נראה לנו שחידוש המלחמה על-ידי מצרים יהיה מעשה לא הגיוני. אבל השאלה היא: מה משקלו של ההגיון במצרים? אין אנחנו צריכים לצאת מתוך הערכה, שהמעשים שלהם יהיו בהכרח בלתי הגיוניים, אבל אי אפשר להוציא דבר כזה מכלל אפשרות.

אבל אם אני נשאר בתחום ההגיון, הרי סיכום אגף המודיעין הוא: ישנה סבירות קטנה ביותר, הייתי אומר סבירות השואפת לאפס, שמצרים תפתח בפעולה, שמטרתה חציית התעלה ונסיון להגיע לקו המיצרים. האם תהיה תכניתה של מצרים לפתוח באש נוסח מלחמת-ההתשה? גם לכך נראה לנו שהסבירות היא קטנה.

יש לה אופציה אחת נוספת, שאותה אני רוצה לתאר, והיא: לא חציית התעלה ולא פתיחה באש לאורך כל החזית, אלא ביצוע פשיטות לתוך סיני על ידי הליקופטרים או אפילו על ידי הליקופטר בודד. ההליקופטרים האלה יגיעו למקומות שאין סכנה שייתקלו שם בצה"ל, יציבו מרגמה או קטיושה, יירו לעבר איזה שהוא יעד או לעבר סתם חולות ויחזרו חזרה בשלום, ושופרות התעמולה יסבירו לעולם שכאן מתנהלת מלחמה, שאכן ישנן פשיטות - וברור שזה יבוא עם כל ההגזמות המקובלות אצלם על התוצאות, גם צה"ל יאמר ויודה שאכן היתה חדירה, ולזה יכול להיות אפקט מסויים; ומאידך, יש להניח שזה יהיה בלי סיכונים, כי לפחות יכול מצרי לחשוב שתמורת פשיטה שכזו, שפירושה חדירת הליקופטר לחולות, מדינת ישראל לא תפעל בצורה מאסיבית נגד מצרים. גם לסגנון כזה של פעילות אנחנו נותנים סבירות מעטה.

אין לנו שום ספק שלשבועות הקרובים ומה שיקרה בהם תהיה השפעה על ההחלטות המצריות. ואני רוצה לחזור פה לתדמית שלנו, גם אם התדמית הזאת קשורה בלחימה שלנו נגד סוריה. במילים אחרות: אם הסורים ימשיכו בחימום החזית, בין אם על ידי אש של הצבא הסורי ובין אם על ידי פעולות פח"ע, ואם התגובה שלנו לא תהיה פרופורציונלית פלוס, אלא פרופורציונלית מינוס, יכולה מצרים בהחלט לפרש את הויתורים האלה כחולשה ישראלית, וזה יכול בהחלט לעודד את אלה במצרים המצדדים בפתיחה באש. לעומת זאת, תגובה ישראלית רצינית, שקולה

ורצינית, ומוצלחה, יכולה להגדיל את כוחם של אלה שהם נגד פתיחה באש.

אם לסכם את הנושא המצרי, אומר: מבחינה הגיונית, אין זה צפוי שיפתחו באש. אבל ההגיון איננו המניע היחידי במזרח-התיכון. למרות זאת, הסבירות של פתיחה באש נראית לנו נמוכה עד נמוכה מאוד, ומה שאנחנו נעשה בשבועות הקרובים ישפיע על ההחלטה המצרית.

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

ברשותך, רוצה אני להוסיף להערכת ראש אמ"ן מספר הערכות. גם אני רואה את התקופה הזאת של הערכת המצב, גם שלנו וגם של הצד השני כתקופת-הערכות לקראת 1973, הנובעת משיקולים מצריים והערכות מצריות, מה צפוי בשנת 1973, ופחות מושפעות מן ההתפתחות בחזית הסורית.

הן מהערכת אמ"ן והן מהידיעות המגיעות אלינו ממצרים, אני סבור שהדאגה המרכזית של המצרים היא אפשרות של יציאה מן הקפאון, אפשרות גישה לכל ההתפתחות המדינית, והדאגה, שללא אש וללא דרמטיזציה של הסכסוך המזרח-תיכוני קיימת סכנה להמשך קפאון ולחוסר התקדמות.

ישנה שורה של שיקולים מצריים פנימיים, כפי שראש אמ"ן הזכיר אותם, שהם השיקולים הדומיננטיים במדיניות המצרית לקראת הבאות, הן בעיות פנים, הן בעיות הצבא, הן בעיות הקפאון והן בעיות כלכליות. נדמה לי יש ניגוד בין האינטרס ליכולת. אין לי ספק שהאינטרס המצרי היה להגיע להישג צבאי משמעותי, שיכול להוות עמדת-כח ועמדת מיקוח לקראת כל הידברות הצפויה בשנת 1973. אם אי אפשר יהיה להגיע להישג צבאי-משמעותי שיכול להקנות למצרים עמדת-כוח ועמדת מיקוח טובה יותר, הרי אני רואה מבחינתם מעין מלחמת-התשה כמוצא סביר שבאמצעותו יוכלו להשיג אותן המטרות גם כלפי פנים וגם כלפי חוץ.

הבעיה בשני המקרים היא ההערכה המצרית: האמנם ניתן באמצעות מלחמת-התשה לא להגיע להישג כל שהוא ולא להסתכן במפלה צבאית, שיכולה להחמיר עוד יותר את מצבה של מצרים ולסכן עוד יותר את עמדותיה?

צודק ראש אמ"ן בהערכתו, שאולי פעולות זעירות יכולות להחשב למוצא כזה. מהרבה מאוד ידיעות אנחנו יודעים שהבעיה המעסיקה את מצרים היא: האמנם ניתן לשמור על מלחמה כזאת בצורה מוגבלת ושהיא תתנהל בדיוק לפי הכללים שמצרים תקבע ושתהיה מעונינת בהם? החשש מההתלקחות הוא, שלא נשמור על כללי המשחק ושנעשה דברים שאין להם תשובה עליהם, הוא זה שמנע לפי דעתי בסוף 1971 את חידוש האש.

לא במקרה אני מזכיר את סוף 1971, כי עמדנו אז בסיטואציה מאוד מאוד דומה לזו, שבה אנחנו עומדים היום. אמ"ן עשה מחקר השוואתי של ההתראות ושל הדיבורים שהושמעו אז ושל אלה הנשמעים היום, ומצא דמיון רב בפרובלמטיקה המצרית. נדמה לי כי ההחלטה אז, לא לפתוח באש, נבעה מן ההערכה הצבאית שאין סיכוי להגיע להישג משמעותי על ידי מבצע צבאי גדול, ומצד שני, קיימת סכנת הידרדרות באיזה שלב של מלחמת-התשה. מצבה של מצרים בסוף 1972 אינו טוב יותר משהיה בסוף 1971. הוא אפילו גרוע יותר בגלל העדר המעורבות הרוסית היתרה שהיתה לפני שנה.

האפשרות השלישית של תרומת הגורם הצבאי למצבה של מצרים לקראת הבאות, אלה הן ההכנות הצבאיות, הדיבורים על מלחמה, שיתוף פעולה עם סוריה, תיכנון משותף וכדומה. יש בכך מידה מסויימת של הרתעה, מידה מסויימת של העלאת הנושא לכותרות. נדמה לי שזהו מה שהם עושים כבר. זהו הדבר המינימלי בשבילם להתחיל לדבר על מלחמה, להתחיל להכניס את הצבא למהלך גבוה יותר, להפגש עם סורים, לדבר על מערכה משותפת אתם. זהו המינימום ההכרחי, ושקודם כל הפעילות הנוכחית צריכה להראות כמינימום ההכרחי.

האם מן המינימום הזה יעברו גם לפעילות צבאית מסויימת? אני מסכים עם ראש אמ"ן, שזה יהיה מהלך בלתי הגיוני, שיסכן את העמדות המצריות. אבל אנחנו עושים את ההכנות, וצריך לעשות הכנות גם לקראת מהלך בלתי הגיוני. הערה ביחס לסוריה. אני סבור שבכל מקרה של התלקחות גדולה או כניסה משמעותית למלחמת-התשה, סוריה תשחק את הגורם השני. והחשבון הצפוי לנו מסוריה הוא מתחום חידוש או אי-חידוש פעילות חבלנית. למרות התגובות המאסיביות שלנו באוקטובר ובנובמבר, אנחנו, לפחות מבחינת הכותרות, לא זכינו להודעה סורית, שאמנם הם נוטשים או מפסיקים את הפעילות החבלנית לאורך הגבול, אם כי בפועל ירדו לסטנדרטים מאוד מאוד נמוכים. למשל, הפעולה האחרונה של שני המוקשים שלא התפוצצו היתה בדיוק לפני 12 יום. זאת אומרת, במשך 12 יום לא היתה שום פעולה חבלנית בגבול הזה. ויתכן מאוד, שבזכות פעולות הגמול שלנו ובזכות החורף המתקרב, עברנו כבר את נקודת-השבירה ואנחנו עוברים לתקופה שקטה יותר בגבול הסורי.

החורף ברמת הגולן הוא משמעותי מאוד. אנחנו יודעים מהשנים שעברו שהוא מעמיד בפני הסורים שורה של בעיות חמורות מאוד. בזמן שמתבצעת פעילות של מחבלים לאורך הגבול, הם נוהגים להחזיק את הצבא שלהם במערך חירום. מערך החירום הזה מחזיק את מרביתו של הצבא הסורי בעמדות קדמיות, במוצבים קדמיים ובעמדות ארטילריה. ובתקופה זו, כאשר החורף מחמיר והולך ברמת הגולן, אי אפשר להחזיק את הצבא בפריסה הזאת. כבר ראינו אותם באחד החורפים, כאשר התעקשו להחזיק את מערך-החירום, מתמוטטים, מוציאים מן העמדות חיילים קפואים, היו חיילים אחדים שמתו מכפור, הם נאלצו להשאיר טנקים ותותחים בשדות, ויכלו לנסות להוציאם רק באביב, ומה שלא יוציאו בשבועות הקרובים, יש סכנה שישארו בבוץ, ואז יוציאו את האנשים וישאירו את הכלים בבוץ.

שר הסעד מ. חזני:

האם אין סכנה שזה יהיה באותה המידה אצלנו?

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

אין סכנה שזה יהיה באותה מידה אצלנו. אנחנו ערוכים בצורה שונה לגמרי. איננו ערוכים במערך הגנתי פאסיבי. מרבית הכוחות שלנו מרוכזים מאחור, הם מרוכזים במחנות. הצבא שלנו יכול להכין לעצמו תנאים טובים יותר, כבישים, דרכי גישה ואמצעי חימוש. אנחנו במצב שונה לחלוטין מאשר הם.

משתי הסיבות האלה אני מעריך שיתכן מאוד כי בגבול הסורי לא תהיה פעילות ממשית, שתעמיד בפנינו את הדילמה לקראת התקופה הקרובה.

אני רואה לעצמנו כמטרה, להרתיע את הצד השני ממלחמה, לקיים את הפסקת האש, לצמצם כל פעילות חבלנית, ומעל לכל להימנע מהצירוף, כפי שפעם נתנסינו בו, של קיום יוזמה מדינית המלווה בחוסר הפסקת האש לאורך הגבולות.

זה מחייב שורה של פעולות הרתעתיות ומונעות, כדי שאמנם לא נגיע לצירוף הלא מוצלח הזה של אש ושל יוזמה מדינית.

אני רואה כמה מצבים אפשריים בגבול הסורי כתוצאה

מזה:

ראשית, שתתקיים פעילות חבלנית סמלית. בלכסיקון שלנו יש לזה הגדרה הנקראת "בזוקה על אורן". יש לנו מושג כזה: באיזה שהוא מקום נמצא אורן מרוחק קילומטר מעמדות-ירי של מחבלים. משם היו יורים בבזוקה בפגזי R.P.G, שיש לה מנגנון השמדה שמשמיד אותה במרחק של 800 מטר. היו יורים מכלי זה ממוחק של קילומטר, ואי שם בדרך היה הפגז מתפוצץ. לא היינו מגיבים על פעולות כאלה. זהו נוסח של פעילות חבלנית של "בזוקה על אורן". אם אמנם נעמוד לפני הסגנון של פעילות כזו של "בזוקה על אורן", שלגביה נוכל לקיים התאפקות

יחסית, כך שיכול להיות שהגבול הסורי לא יהיה פרובלמטי בהקשר הכולל של הפסקת האש, או אי הפסקת האש.

אם תהיה פעילות ממשית מהגבול הסורי - כרגע איני מתכוון להגדיר מה היא "פעילות ממשית" - אנחנו נמליץ על פעילות נגדית, שהיא גם הרתעתית וגם מונעת את ההמשך.

לא הייתי רוצה להגדיר היום מהי פעילות ממשית בגבול הסורי ומהו הגמול או מהי הפעילות הנגדית שלנו במקרה כזה, באיזו מידה היא צריכה להיות מאסיבית. זה שייך להערכת המצב הקונקרטי באותו זמן, גם באירוע וגם ביכולת. צריך להשאיר זאת להערכות פרגמטיות כאשר נבוא להחליט על פעולות ביצוע.

בדרך כלל, התאפקות בגבול הסורי אינה טובה. היא גורמת יותר נזק מבחינת נכונות מצרית לפתוח באש. גם לפעילות שבצענו לא היתה השפעה אסקלטיבית, אבל היתה לה יותר השפעה מרתעת. ואם מסתבר שנעמוד בפני מצבים דומים, נחליט לפי הערכת המצב, אבל לא נהיה מוכנים להכנס להיות כלי משחק במלחמת-התשה.

הערכת המצב ההגיונית שלנו אינה חופפת את ההליכים המצריים. ואם מצרים הולכת לקראת מהלכים בלתי הגיוניים, כמובן שצריך לעשות את כל ההכנות, וצה"ל נכנס לבדיקת המצב, לתכנונים אופרטיביים ולהכנות, מבלי שייכנסו לתוקף כעת, אולם נהיה מוכנים בשעה שהם יפתחו באש. נכין את כל האפשרויות כדי שההתנגשות תהיה אז קצרה ושנחזור להפסקת אש מהר ככל האפשר ולא ניכנס למלחמת-התשה ממושכת.

לזאת תהיה השפעה על הצעות אופרטיביות, אבל לזה יש לנו עוד הרבה זמן, וצריך עוד לאסוף הרבה ידיעות עד שנגיע לשלב הזה.

התייחסתי לגבי סוריה, לבעיה איך צריך להתייחס אליה כדי שלא תדרדר אותנו להתנגשות רחבה יותר, כפי שהיא רוצה לפעול, כדי שלא תהיה כל הידברות.

יש עוד גורם שיכול להשפיע לרעת המצב, ואלה הן פעולות חבלה במקומות אחרים, כמו בחוץ-לארץ, בתעופה ובמקומות אחרים, שם יכולים לקרות דברים שיחייבו אותנו לפעילות מוגברת, למרות שמבחינת החזיתות אנחנו בסדר, ואנחנו מקיימים את הפסקת האש. לדעתי, זה מחייב מסקנה של פעילות מוגברת של גורמים אחרים. לכן, חשובה פעילות מונעת וכושר של פעולות תגמול ושאלה לא יתרכזו רק עלינו ורק על חיל האוויר.

שר הבטחון מ. דיין:

רוצה אני להוסיף הערות אחדות ביחס לסוריה. אני פחות אופטימי מראש אמ"ן ומהרמטכ"ל בהגדרה, שיכול להיות שהמשבר בעניין פעילות המחבלים כבר עבר. אמנם 12 יום לא פעלו. שנים עשר הם שנים עשר יום. יש טבע לימים, שכל שהם מצטרפים אחד לשני, שוכחים את המכה האחרונה שקבלנו. אני חושב שנעשה שם כל מה שנעשה ונרוויח זמן, אבל הם יחזרו לסורם באיזה מועד שהוא. אולי יעבור יותר זמן עד שיחדשו את פעילותם. אנחנו מדברים עכשיו על הערכה. אני פחות אופטימי בהערכתי מזו שנשמעה כאן ביחס לאפשרות שהסורים יאסרו ממש על ארגוני המחבלים, אם של ג'בריל או של החזית העממית, לפעול מהגבול שלהם.

עכשיו, ביחס לירדן. כל המדינות הערביות, בעיקר מצרים, אבל גם סוריה, היו רוצות שירדן תחזור לחזית המשותפת ותעמיד את שטחה לרשות הצבאות הסדירים, ואז זה כולל גם את עיראק, וגם לרשות המחבלים. במידה שיש נסיונות להפיכה בירדן ולהתנקשות במלך - וכנראה שיש יסוד גם לזה וגם לזה - הרי סוריה, גם מבחינה גיאוגרפית וגם מבחינת המגמות של המשטר שלה, היא בהחלט אקטיבית בעניין זה. גם את זאת אנחנו צריכים לרשום לעצמנו, היינו, את העובדה, שירדן, כפי שהיא עכשיו, לא רק שאין היא פועלת נגדנו, אלא בהחלט אינה רוצה

לפעול נגדנו ואין היא רוצה להצטרף למלחמה, אם תהיה, ואין היא רוצה להחזיר את המחבלים לשטחה. אבל זה מעורר התנגדות רבה במדינות הערביות ובציבור הערבי, וחלקה של סוריה בענין זה יכול להיות ניכר.

דבר שלישי ביחס לסוריה, ענין הזרמת הנשק הסובייטי לשם. לפי שעה, אין אני יודע את ההסבר לכך. כמויות כה רבות של נשק מוזרמות לשם. שמעתי הסברים שונים לכך. אבל הנשק הוא רב יותר מההסברים והוא גולש מעבר להם. וודאי זה יוסבר במשך הזמן בצורה זו או אחרת.

ביחס למצרים, יש שתיים שלוש בעיות. ישנה בעיה פנימית של נסיונות הפיכה נגד סאדאת. ישנה התערערות של היחסים הבינערכיים והבינמעצמתיים שלהם. ביחס ליחסים הבינערכיים, הרי מאז שנפטר נאצר, מנהיגותה של מצרים באופן טבעי יורדת והולכת. אמנם היה צעד פורמלי של הקמת הפדרציה. בכל זאת, קבעו שנת הכנות כזו שלא יצא ממנה ולא כלום. ישנו הסכסוך עם הסובייטים וזה גרם להשלכה על היחסים עם סוריה, שאינה רוצה בהחרפת היחסים עם ברית המועצות. כל מערכת היחסים עם סודן ועם ירדן, ההתנקשות בראש ממשלת ירדן בקהיר - זה מצד אחד. מצד שני, הרצון שירדן תעמיד את שטחה לרשות הצבא העיראקי והסורי וגם את הצבא שלה, כאשר מצרים תפעל - הרי כל זה מאוד אינו תכליתי ואינו נכון על יסוד כל מה שמצרים עשתה לגבי ירדן. מצד אחד, היא מתנפחת לגבי המלך ומבזה אותו, ומצד שני היא זקוקה לו היום יותר מאשר חוסיין זקוק למצרים. לא נוח לה אפילו לתכנן חזית אחת. יש מערכת יחסים בינערכיים, שהיא בחלקה משובשת, בחלקה לא הגיונית ובחלקה לא מסודרת. השולחן אינו ערוך. זה חל גם על היחסים הבינמעצמתיים. את הרוסים סילקו ממצרים, אבל לא קבלו שום עזרה מצד אחר.

השאלה איננה: מה יהיה הסוף? אלה השאלה היא: מה יהיה עכשיו? מה יהיה כעבור חודש ומה יהיה כעבור חצי שנה? כל הניתוחים ההגיוניים של ראש אמ"ן מסבירים במה לא כדאי למצרים לפתוח. אבל אין לו עצה טובה לתת למצרים איך לסדר את הענין ומאיזה קצה להתחיל לסדר את הענין, איך לסדר את מעמדו של סאדאת במצרים, איך להגיע להסדר בינערכי פחות או יותר יציב ומסודר,

כפי שהיה בעבר, ואיך להגיע לתזוזה מדינית. הרוסים אומרים: הדרך אינה צבאית אלא מדינית. אבל שתהיה תזוזה ממשית, לא רק הצעות לפגישות בחדר במלון וולדורף אסטוריה.

הם בנו על אירופה, משענת קנה רצוץ. הם בנו על החלטת מועצת הבטחון, שמי יודע מה היא תשא בקרבה. והנה נראה שכל האופציות האלה תיגמרנה, מהעצרת לא תבוא הישועה ומאירופה לא תבוא הישועה. יש להם קשיים עם אירופה ביחס להנחת צינורות הנפט, אירופה אינה רוצה בזאת.

יכול לפעול במצרים ההגיון הבלתי הגיוני, שהוא יהיה די הגיוני מבחינה פנימית במצרים, לדפוק כך על השולחן ולהביא לרעידת אדמה שתיצור מצב אחר. זה בעצם מה שהביא את המצרים לסלק משם את הסובייטים. לשעה היתה לסאדאת הפוגה, במצרים נשאו אותו על כפיים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבל עכשיו אינו יכול לסלק אותם עוד הפעם.

שר הבטחון מ. דיין:

את הישראלים לא סילק, את הרוסים סילק. היו בתוך הצבא המצרי רבים שנשמו לרווחה כאשר נפטרו מהקומיסרים הסובייטיים, אם כי איכות הצבא המצרי ירדה.

צריך לעקוב ולראות מה יקרה. זה לא צפוי למחר, אבל בהחלט זה יכול להיות לפני האביב הבא. אם מדובר על רק על פתיחה באש, זה יכול להיות גם לפני האביב הבא. תוך החודש והחדשים הבאים, עד פברואר או מרס אנחנו צריכים להיות ערים. יש איזה זעזוע של מה שנקרא ריח אבק שריפה במגמות המצריות. הדברים היום אינם כפי שהיו לפני חודש או חדשים. יש היום יותר מאשר

דיבורים. ציין זאת ראש אמ"ן. ויש גם ידיעות על כך ויש גם סימנים בשטח של הרחבת הביצורים. אנחנו צריכים בהחלט לעקוב אחרי הדברים בשניים-שלושת החדשים הקרובים ולראות איך יפול דבר.

שר התיירות מ. קול:

אני רוצה לשאול את ראש אמ"ן בקשר להערה שלו, שלבנון סגורה בפני המחבלים וירדן סגורה בפני המחבלים ולכן אם הסורים רוצים להפעיל את אנשי פח"ע, אין להם דרך אלא להפעילם מהגבול הסורי. מה פירושה של סגירה זו? האם באמת הגיעה ממשלת לבנון לידי הסדר עם המחבלים או שבכווח הרחיקה אותם מגבולה או שהמחבלים מרצונים הסכימו לכך, כדי שלא לסבך את לבנון בסכנת פלישה ישראלית ללבנון או מתוך לחץ של מדינות ערביות אחרות?

עכשיו, אגיע לדברים העיקריים שאמרו ראש אמ"ן והרמטכ"ל. כמובן שיכולות להיות שתי גישות מצד מצרים, ושתיהן וודאי קיימות. גישה אחת אומרת: אין אנחנו מוכנים למלחמה ואין אנחנו יכולים להכות את ישראל ואין אנחנו יכולים לנצח אותה ואין אנחנו צריכים לנחול עוד מפלה אחת, לכן צריך לחפש פתרון מדיני. יכולה להיות גם גישה שניה, והיא וודאי קיימת, כפי שאנחנו שומעים מפי הייכל ומפי אחרים, שאם תוך שישה או שבעה חדשים לא יקרה איזה דבר, תיהפך כל הפרשה הזאת של ישראל ומצרים לאיזה עניין היסטורי יותר מאשר לעניין מציאותי, כי לאור ההתפתחויות הגלובליות בעולם, למעשה ינציחו באיזו מידה שהיא את המציאות הקיימת הזאת, ולמצרים תאבד השנסה אחרונה, להוציא את ישראל מסיני.

וודאי אין כל ספק שמצדנו אנחנו צריכים לעשות את הכל כדי שלא להביא אותם למצב כזה, שהם לא יצטרכו בכל זאת לדחוף את עצמם נגד ההגיון; כי ההגיון אומר שלא להסתבך עם ישראל ושלא להסתבך במלחמת-התשה חדשה. אבל בצדק נאמר כאן, כי אצל הערבים לא תמיד ההגיון פועל. לפעמים יכולה להיות הסתבכות שלא מרצונם כמו שקרה ערב מלחמת ששת הימים. וודאי נאצר לא חשב תחילה שתהיה מלחמה בין מצרים ובין ישראל. היתה הסתבכות.

וודאי צריכה ישראל מצדה, כפי שאמר שר הבטחון, לעקוב בחודשים הקרובים אחרי מה שמתרחש שם, ובמידה שתהיינה התגרויות, צריכה ישראל להשיב על ההתגרויות מצד סוריה. אבל, ראשית כל, צריכה להיות מגמה מצידנו לא לעבור את המידה. הנה, הרמטכ"ל ניתח את הדברים. יכולות להיות מצד הסורים פעולות שונות, כגון פעולות מיקוש. אם הם עושים פעולת מיקוש, רוצה אני לשמוע האם הדרך היחידה להשיב על מיקוש היא להפציץ באירונים קוים סוריים או מחנות צבא סוריים, או שיש לנו גם עצות אחרות כיצד להגיב על מיקושים? פעם מיקשנו מצדנו בירדן, ובהצלחה מיקשנו למחבלים את המעבר מהצד השני. אולי יכולות להיות גם הצעות אחרות. אולי המצב שונה פה מאשר היה שם. אולי המצב שונה גם בקשר לאקלים וכדומה. אבל נראה לי שפעולה כזו כפי שעשינו, שיצאנו להפצצה אחרי מיקוש, היתה מעבר לכל פרופורציה.

אם יפגזו ישובים שלנו בגולן, אין יכולות להיות בענין זה שתי דעות, אלא שאנחנו חייבים לענות בהפגזה, כי אחרת החיים של הישובים שלנו יהיו בלתי אפשריים. נקטנו תמיד בקו הזה שאם היתה הפגזת ישובים שלנו, השבנו בפעולות מצדנו. אנחנו יכולים גם להפגז מחנות פח"ע פרופר, אם אנחנו רוצים להכות במשאבים של המחבלים מבלי כל קשר לסוריה. אם סוריה תצא להגן על יחידות פח"ע, יתערב חיל האוויר שלנו ויילחם במחבלים האלה. אבל המגמה הכללית שלנו צריכה להיות, שלא להביא אותם לידי מלחמה על פרסטיז'ה כתוצאה מתיסכול או מחוסר ברירה, לאור הניתוחים ששמענו עכשיו. דווקא לטובתנו פועל יותר השקט, גם לפי הגירסה שלהם הזמן פועל יותר לטובתנו. אם עוברים עוד חדשים בשקט, אולי תהיינה יוזמות מדיניות. אנחנו צריכים להשיב במקום שזה הכרחי, אבל בפרופורציה מתאימה ולא בפרופורציה הפוכה. אנחנו צריכים לעודד שם את הגורמים שאינם רוצים לעורר פה את התבערה ולא לעשות את ההיפך ממה שאומר ההגיון.

משהו גם על נאומים - המצרים תמיד נאמו על מלחמות. איני זוכר נאומים של מצרים שלא היו על מלחמות. לפני יציאה למוסקבה ואחרי חזרה ממוסקבה היו משמיעים נאומים על מלחמות ושאין ברירה אחרת. אף פעם

לא דברו בנאומיהם על פתרונות מדיניים. אולי הייכל כתב במאמרים על כך, אולי השמיעו דברים כאלה בקול שקט יותר, אבל תמיד השמיעו המצרים נאומי-מלחמה, והעולם לא התרשם מכך. אבל לנו אין צורך לנאום באופן מקביל לנאומים שלהם, שהנה ישנה סכנה שתהיה מלחמה, שהנה ישנה אפשרות או סיכוי כזה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

שישנו סיכוי כזה?

שר התיירות מ. קול:

שישנה סכנה כזאת.

שר הבטחון מ. דיין:

איני צריך לקבל ממך רשות לנאום.

שר התיירות מ. קול:

אתה אינך צריך לקבל ממני רשות לנאום, אבל לי מותר להביע דעה. אני יושב על יד שולחן הממשלה כדי להביע דעה שלי. אין אנחנו צריכים לחמם את האוירה. נאומים של סאדאת אינם עושים רושם, אבל נאומים של דיין עושים רושם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אתה עושה הקבלה. סאדאת אומר שצריך לצאת למלחמה. הנאומים שלנו אומרים שיכול להיות שישנה סכנה של מלחמה. מה אתה רוצה? לא להגיב על האיומים שלו?

שר התיירות מ. קול:

מה מביאים לנו נאומים כאלה?

ראש הממשלה ג. מאיר:

כדי שאתה והעם כולו לא יהיו מופתעים ביום בהיר אחד או ביום מעונן אחד, שבאמת פרצה מלחמה. ואז אתה תהיה בין ראשוני השואלים: מה זה? לא ידענו על כך? לא התכוננו? האם אנחנו עם שאסור להגיד לו את האמת?

שר התיירות מ. קול:

הרי האמת היא שאין זה בטוח לגמרי שתהיה מלחמה. ישנה אסכולה כזאת במצרים האומרת שהצבא יודע שאין הוא יכול לצאת למלחמה בישראל ואין וודאות שהם ייצאו למלחמה. ההיפך הוא הדבר הסביר. אמנם הם יכולים לעשות גם מעשים בלתי הגיוניים. אבל ההגיון אומר שהם לא יעשו זאת.

לנאומים שלנו, לנאומים של שר הבטחון של ישראל יש הר גדול בעולם. לכן אני מדבר על כך. ולשם כך, אנחנו דנים פה ומתעצים. אין זה ענין למונולוגים. אני שומע בתשומת לב מה שאומרים ואני רוצה להביע את דעתי. וודאי אנחנו מצידנו צריכים להתכונן ואנחנו צריכים להיות חזקים כדי שנוכל גם להשיב. אם פוגעים בישובים שלנו בגולן, אנחנו צריכים לפעול לפי ההחלטות שלנו ולפי הקונסטיטוציה שלנו. אבל אם ישנו מיקוש, לפי דעתי לא צריך להפגז על מיקוש, צריך לברר אפשרות של שיטות שונות אחרות על פגיעה על ידי מיקוש. השאלה: איזה מיקוש זה היה והאם המיקוש התפוצץ? אנחנו חיים עם מיקושים זה שנים רבות, עוד מלפני מלחמת ששת הימים. עלינו להיות חזקים ונבונים, אבל הכרחי גם מוח קר לטיפול בעניינים אלה. אנחנו צריכים מצדנו לעשות הכל כדי לא לתת להם להגרר למלחמה.

ישנם פה חילוקי דעות, אבל הם אינם רבים. מתקיים פה דיון כדי להחליף בינינו דעות על הדרך שעלינו ללכת בה בחדשים הקרובים. הנה, שר הבטחון הציע בצדק שנעקוב אחרי המתרחש שם, נסתכל ונראה ונהיה דרוכים. נדון איך עלינו לנהוג בעצמנו בחדשים אלה, לאור מה שסוריה יכולה לרצות לעשות ולאור מה שאנחנו צריכים לרצות לעשות.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

סוף כל סוף אנחנו שומעים את הסקירות כדי ללמוד מהן לקח מה צפוי לנו, מה הם הסיכונים, כדי לדעת למה להתכונן.

ברצוני להעיר שלוש הערות בעקבות הסקירות. דבר אחד שחסר לי בסקירות הללו הוא: מהו המצב של הפח"ע והמחבלים? לכאורה אנחנו מכים בהם רבות זה שנים. לפי אחת הגירסאות שלהם אבדו להם אלפים. האם יש להם מקור בלתי נדלה?

ראש הממשלה ג. מאיר:

איך אמר פעם חיים וייצמן? יש הרבה מאוד גויים בעולם.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

כן, כן, אבל השאלה היא מה מצב הגיוס שלהם? האם יש משאבים בלתי נדלים לפח"ע למרות כל המכות שהם מקבלים? מה צריכה להיות היעילות שלנו בעניין זה? אני חושב כי בסקירה היינו צריכים לקבל תמונה גם על כך. סוף כל סוף הם מהווים גורם בסוריה וגם במקום אחר.

שנית: אנחנו חושבים תמיד מה יהיה ההגיון של העובדות וההליכים של מצרים וסוריה. עד כמה שאני לומד גם מהסקירות וגם מקריאת חומר, אני רואה שיש להם הגיון רב בהליכים שלהם. לי נדמה כי ההגיון שלהם הוא, שלהם יש משאבים גדולים מאוד. כמעט עשירים, ללא שום השוואה למה שיש לנו. זה נאמר גם על משאבי כוח אדם וגם על משאבים כלכליים. יש להם כל הכסף שבעולם. הם יכולים לגייס ממדינות ערב משאבים רחבים מאוד ללא כל גבול. יש להם שטחים רחבים, יש להם גבולות איסטרטגיים בים, ביבשה ובאוויר. הם מקיפים אותנו כמעט מכל צד. יש להם גם אמצעים מדיניים ומשאבים מדיניים כמעט ללא גבול. בעצרת או"ם תבוא הפעם החלטה חריפה עוד יותר נגדנו, הצעה לנתק יחסים אתנו.

אם יש להם כל כך הרבה משאבים, הרי ההגיון שלהם צריך לכאורה ללכת בדרך זו: ככל האפשר למשוך את המצב הזה, צריך למשוך אותו, ובינתיים יתחזקו המדינות הערביות וייהפכו למעצמת על שישית או שביעית. אם הם יתאחדו וירכזו את כל המשאבים שיש להם, מה תהיה ישראל הקטנה בין כל הכוחות האלה? מתוך ההגיון הזה היו לכאורה צריכים להחזיק את המצב הזה על "אש נמוכה", אבל על אש, שלא יהיה שקט, שתהיינה מדי פעם פעולות מחבלים, שתהיה מלחמת התשה, קטנה לא גדולה, שתהיינה יריות ספורדיות פה ושם, להחזיק את הנושא חי בתודעת העולם המדיני. הנה, הייכל כותב מפעם לפעם, תוך ששח החדשים הקרובים צריך להיות איזה דבר שיוכיח לעולם כי הערבים לא השלימו עם המצב הקיים. את זאת צריך להכתיב להם ההגיון ובינתיים הם יתעצמו בעוצמה כלכלית. הנאום האחרון של סאדאת היה מוקדש בעיקרו למצב הכלכלי להתעצמות הכלכלית של מצרים, והוא תלה את כל התקוות שלו בהתעצמות הכלכלית של מצרים. בינתיים הם צריכים להכין את המצב הזה. אם לקראת התפתחות כזאת הם צריכים להתכונן, הרי ברור שזה יהיה עניין לזמן רב. יתכן שמדינות ערב תילחמנה מלחמות קטנות. זוהי מנת חלקם מדורי דורות "על חרבך תחיה". זוהי מנת גורלו של ישמעאל.

ועלינו אז להתכונן לתקופה ממושכת מאוד של מלחמה קטנה, מלחמת זוטא פה ושם, מלחמת התשה פה ושם, מלחמת חבלה פה ושם. ועלינו, אם כן, לעשות ולהרבות בפעולות בפנים למען הביצור הפנימי של המדינה, להרבות

בישובים בשטחים כדי להוכיח שהזמן לא יבוזבז על ידנו, ניישב עוד שטח ועוד שטח, כך שכעבור שנים לא יהיה להם על מה לדבר, תהיינה עובדות קיימות.

מצרים היא זהירה מאוד והיא לא תיגרר למלחמת-נפל, כי היא יודעת שמלחמת-נפל שכזו יכולה להיות לטובתנו, שבבת אחת נצעד צעד גדול קדימה. היום ישנה ידיעה ממצרים שהם לא יגררו למלחמה אחרי סוריה, שהם יעשו מלחמה בשעה שהם ירצו.

מי יכול להשכית את התכנית הזאת שהיא מבחינתם

הגיונית?

ראש הממשלה ג. מאיר:

אנחנו חושבים שהיא מבחינתם הגיונית.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני חושב שלא רק אדם מישראל, אלא גם אדם מארצות המערב, אם יושב לו איזה עתונאי בלונדון, הוא יאמר שזוהי תכנית הגיונית שלהם לטווח ארוך. כל אדם הגיוני היה מיעץ להם ללכת בדרך זו.

מה שיכול לשבש להם את התכנית ההגיונית הזאת,

זהו קוצר הרוח אצלם בפנים.

שר המשטרה ש. הלל:

אצלנו או אצלם?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אצלם, אבל יכול להיות גם אצלנו. לפי ההגיון הם צריכים להיות מוכנים לשנות המתנה. אבל קוצר הרוח אצלם יכול לפוצץ את הדברים ובתנאים הקיימים זה יכול להיות לרועץ להם.

ישנו עוד נעלם גדול, שאנחנו רגילים לקרוא על אודותיו. עם כל המשאבים הגדולים שיש להם, עם המשאבים הכלכליים העצומים, עם מיליוני האנשים הנוספים, לא נשתנה אצלם דבר אחד בצורה דראסטית ופתאומית, והוא האדם. הוא נשאר אצלם כנראה אחרי 25 שנה כפי שהיה, אם כי הם בונים הרבה על החינוך. נדמה לי שמכאן מתבקש שנתכונן לתקופה ארוכה יותר ולא לאיזה דבר פתאומי ולא להתפוצצות חד-פעמית אלא לתקופה ארוכה מאוד. ובתקופה הארוכה זאת, עלינו לעשות הרבה יותר באותם השטחים שהם נתנים בידינו, משהננו עושים כיום. ככל שניצור כאן יותר עובדות קיימות, יהיה זה יותר טוב לענין ויהיה זה טוב ליום שבו נגיע אי פעם למשא ומתן, או להתפרצות, כי זה כבר יהיה בשבילם מאוחר. יתכן שזה יהיה גם טוב בשביל אלה החושבים שגם אצלנו יש קוצר רוח. בכל אופן, זה יביא לידי כך שהם יביטו יותר מהר על הדברים האלה ושלא מתוך החשבון שלהם לטווח ארוך.

השר לקליטת העליה נ. פלד:

רציתי לשאול: מה היו השלבים במשא ומתן עם הסורים בענין שחרור השבויים בשעה שהחלטנו להפריד בין השבויים השונים? נדמה לי שהממשלה לא שמעה על התפתחות בנושא הזה.

עכשיו, בקשר לסקירות ששמענו. בקשר למצרים, אנחנו נמצאים במצב של הערכות ודריכות לקראת ההתפתחויות. אני כשלעצמי חושש שהרגשת התיסכול המדיני וחוסר ראייה פרספקטיבית יכולים להביא את מצרים למה שאנחנו קוראים "מעשים בלתי הגיוניים מבחינתנו או מבחינתם".

נעשו דברים שונים בכיוון זה על ידי התבטאויות שלנו לשפר את האוירה בקשר לסיכוי של משא ומתן מדיני, נניח בענין של ההסדר החלקי. במידה שיש למצרים או נפתחת למצרים איזו שהיא נקודת-אחיזה לסיכוי של משא ומתן מדיני, יכולה להיות אצלם מסקנה אחת, כפי שנאמר כאן: נגביר את הסיכוי הזה על ידי פתיחה באש. באין אצלם סיכוי של איזה שהוא מוצא מדיני, קיימת יותר הסכנה שיגברו במצרים ההגיון האומר: מוכרחים לחפש את המוצא מן המבוי הסתום על ידי איזו פעולה צבאית. במידה ונראה סיכוי מדיני וסיכויי התקדמות, אז יכולים להתעורר במצרים - כפי שנאמר בצדק בסקירה כאן - שני שיקולים. שיקול אחד האומר: אם יש סיכוי של משא ומתן מדיני, נפריע לסיכוי הזה על ידי פתיחה באש. יכול להיות שיקול שני האומר: אם יש סיכוי כזה, נגביר את מעמדנו בסיכוי הזה על ידי פתיחה באש.

שר המשטרה ש. הלל:

אתה מדבר על פתיחה באש שלנו?

השר לקליטת העליה נ. פלד:

אני מדבר על פתיחה באש שלהם. במצב הזה, שיש בו כל כך הרבה נעלמים, נדמה לי שיש חשיבות ומשקל להתבטאויות שלנו, שהן תהיינה דבקות באותו הקו שקבענו, שאנחנו מוכנים להסדר חלקי, שאנחנו מוכנים לשיחות קירבה, שאנחנו מוכנים לכל צורה של משא ומתן, כי הדבר הזה משפר את האוירה, אפילו אם אין בזה אחיזה ממשית. גם כאשר מצרים מכריזה היום שאין היא מוכנה להסדר חלקי, אין אני חושב שאנחנו חייבים לקבל את הדבר הזה כסוף פסוק, כי בכל זאת התיסכול שמצרים נמצאת בו, דוחף אותה בשני כיוונים ולא רק בכיוון אחד.

כמובן, במצב הזה נכון מה שאמר שר הבטחון, שאנחנו מוכרחים להיות דרוכים וקשובים לקראת ההתפתחויות שיכולות לבוא ולהיות מוכנים לכל אפשרות שתהיה.

הנושא השני הוא הנושא הסורי. בדברי ראש אמ"ן שמעתי נעימה כזאת, כי במידה שיש התגריות מצד הסורים, אז אם התגובות שלנו תהיינה תגובות מתונות, כמו שאמרת בפרופורציה מינוס, הרי הדבר הזה יכול דווקא לדרבן את המצרים לקראת הצטרפות למלחמה ולקראת תגובת סיוע לסוריה; ובמידה ותהיינה אלה תגובות בפרופורציה פלוס, אמנם שקולות, אמרת גם מה מותר ומה אסור, הרי ידעו המצרים שאנחנו חושבים את הדברים בריניות והם יירתעו מהצטרפות.

השיקול הזה הוא מאוד דק ומאוד עדין. כי אנחנו מוכרחים להביא בחשבון שאותן התופעות שנראו בשטח המצרי וההתבטאויות המצריות לא היו מלכתחילה קשורות בהתפתחויות בינינו ובין הסורים. אבל מבחינה עובדתית ומדינית ופסיכולוגית, יש בכל זאת עובדה, כאשר המעצמה הערבית הראשית עומדת בפני עובדה של פגיעות מכאיבות בסורים, אז מידת הלחץ עליה לעשות משהו ולא להשאר פאסיבית, היא הרבה יותר גדולה. אי אפשר להתעלם מן הדבר הזה.

לכן, נדמה לי כי השיקול שלנו, בשעה שאנחנו הולכים לקבוע את הקו שלנו כלפי הסורים, מוכרח להביא בחשבון את הנתון הזה, בכל אופן גם את הנתון הזה. כי מה פירוש הדבר? פירוש הדבר הוא, כי במידה ויש התגריות מצד הסורים, צריכה להיות מציידנו תגובה. אבל התגובה, לפי המקובל אצלנו, צריכה להיות בדוקה ומבוקרת, שמידותיה מביאות בחשבון גם את הסכנה של ההשפעה גם על החזית המצרית.

אמרתי עוד דבר גם בישיבה הקודמת: אנחנו מוכרחים להביא בחשבון עוד גורם אחד, וזהו מצב הישובים שלנו ברמת הגולן. כמובן שאנחנו חרדים לישובים שלנו ואנחנו מוכרחים להבטיח לישובים שלנו הגנה אפקטיבית בשעה שנפתחת אש סורית. אבל בתגובות שלנו אנחנו צריכים גם להביא בחשבון את האבנטואליות שהתגובה הסורית המאסיבית, היחידה האפשרית במצבם, היא אש ארטילרית על הישובים שלנו, ואז הישובים שלנו הם די חשופים להפגזה כזו. גם השיקול הזה צריך להדריך אותנו.

איני מדבר באופן קונקרטי, משום שבכל מקרה ומקרה צריך וודאי להיות דיון לגופו. אבל לפי דעתי, גם זה צריך להיות שיקול אצלנו. כפי שנאמר כאן בישיבה הקודמת, ההפגזה הסורית הממושכת על אותם מעט הישובים שיש לנו ברמת הגולן, יכולה להביא אותנו, גם אם אני מקווה שלא להרבה קרבנות בנפש, כי יש די מקלטים, אבל לנזקים ממשיים מבחינת קיום המשקים, המכנים, מבני המגורים ומבני המשק. גם את השיקול הזה צריך להביא בחשבון.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבל כאשר הם מפגיזים את הישובים שלנו?

השר לקליטת העליה נ. פלד:

אמרתי כי אשר הם מפגיזים את הישובים שלנו, אנחנו צריכים לענות במלוא העוצמה, כדי להפסיק את ההפגזה הזאת. אבל נניח בתגובה על מיקוש או על פעולה אחרת, אנחנו צריכים להביא בחשבון את האבנטואליות של ההפגזה הסורית כתגובה על תגובתנו, על מדותיה, מטרותיה ויעדיה, אם אלה מוצבים או בסיסי מחבלים. אנחנו צריכים להביא בחשבון שעל ידי צורת התגובה שלנו ומדותיה, אנחנו יכולים להביא לדי התנעה את האש הארטילרית הסורית העצומה שישנה מול הישובים שלנו ברמת הגולן.

והערה שלישית שרציתי להעיר היא ביחס לסיכויי המשא ומתן המדיני. איני חושב שיש לנו ענין להודיע שאין בעצם סיכוי של הידברות בינינו לבין מדינות ערב. איני מתכוון כלל לומר ששר הבטחון צריך לשאול אותי מה יאמר. אבל אני רוצה להגיב על דבר ששמעתי הבוקר ב"קול ישראל" ששם נאמר בשמו של שר הבטחון: אין לנו סיכוי להגיע להסדר עם ירדן מפני שהמרחק בין התביעות שלנו ובין התביעות שלהם הוא גדול.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

בזמן הקרוב.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

תוך שבועיים.

השר לקליטת העליה נ. פלד:

אם בזמן הקרוב, זה תוך השבועיים הקרובים, הרי זה בסדר. השאלה היא שוב: מהו הגיונה המדיני של ישראל בסוגיות האלה? האם אנחנו ממשיכים לטעון שמצדנו, מבלי לשים לב למה שאומרים המדינאים הערביים, אנחנו מוכנים למשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים, עם כל ממשלה ערבית ועם כל שליט ערבי, או שאנחנו בעצם מסכמים לעצמנו את הדבר הזה ומסכמים זאת בפומבי ואומרים שאין למעשה סיכויים של הידברות וסיכויים של הסדר.

אני חושב שאנו נעמוד בפני משא-ומתן בצורה זו או אחרת. אני מניח ששנת 1973 תהיה גם מצד ארצות-הברית שנה של יוזמות; היא תהיה יוזמת של נימה לפעילות מדינית מצד ישראל. אם כך, נדמה לי שאין לנו ענין לסכן את הסיכויים האלה מלכתחילה על ידי מתיחת קו והודעה מסוג זה, שבעצם אין סיכויים, כי המרחק בין העמדות הוא גדול. נכון הוא שהמרחקים הם גדולים בין העמדות, אבל תמיד אמרנו שלמרות המרחקים הגדולים ולמרות הפער בין העמדות, אנחנו הולכים למשא ומתן מתוך ידיעה מה אנחנו רוצים במשא ומתן. אנחנו רואים את עצם המשא ומתן לאפשרי ולחיוני ואנחנו מוכנים להשתתף בו. אני חושב שהצגה כזו של הענין מחזקת יותר את עמדת ישראל.

שר הבטחון מ. דיין:

שאלו: מה הם הסיכויים להגיע לשלום עם ירדן?
 אמרתי: הפער הוא גדול. לא שאלו: האם אנו מוכנים ללכת למשא-ומתן? ולא דובר על כך עם מצרים או עם ירדן, אלא קמו יהודים ושאלו: אדוני שר הבטחון, מה הסיכוי להגיע להסדר שלום ביניכם ובין ירדן? אמרתי: המלך חוסיין אינו רוצה במלחמה, אבל הפער בין העמדה שלו ובין העמדה שלנו הוא גדול.

יכול להיות שיש פה חברים החושבים שהפער הוא קטן ושנחנו קרובים לקבל את התכנית של חוסיין. יאמרו כך בתשובה לשאלות כאשר ישאלו אותם. אבל לא יוכלו לצפות לתשובה כזו ממני. איני חסיד לתשובות כמו שנתן יערי שההתייבשות בחברון דרושה לנו כחור בראש.

השר לקליטת העליה נ. פלד:

אבל איני חושב שיש החלטה כזו של הממשלה, שחברון היא חלק של ישראל ושחברון היא כמו עפולה.

(לפני כן רשם י.מ. מכאן ת.כ.)

שר הבטחון מ. דיין:

אני לא מקריא מהחלטות הממשלה, אלא מביע דעתי, כמו שאחרים עושים. אם נלך לאסיפות על מנת להקריא החלטות ממשלה, אפשר שמזכיר הממשלה ילך ויקריא את החלטות הממשלה.

שר המשטרה ש. הלל:

אנו גולשים כאן מעבר לסקירה הצבאית.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אנו בורחים מהמציאות. יותר נוח כך.

שר המשטרה ש. הלל:

ולכן צריך אולי לומר את הדברים, לאור הלך המחשבות שאנו נתונים בו. אני מסכם שלפחות אין ויכוח על כך שכולנו מעונינים בקיומה, חיזוקה והארכתה של הפסקת האש, בין אם משום שזה נחוץ לגופו של ענין, ובין משום שזה מקרב את הסיכוי לשלום, ואם אין סיכוי לשלום, אנו מעונינים בהפסקת אש. בענין זה אין ויכוח בינינו. ישנו ויכוח מה מקרב את השלום. פה מצטטים דברים שנאמרו, וקראתי לאחרונה פעם-פעמיים ב"על המשמר", כי אנו צריכים לבוא "ביוזמה נועזת". מאוד מצא חן בעיני, מבחינת התדמית, לעשות דבר שיהיה נועז. אני רק לא יודע איזה דבר. אם נוכל לחזק את הסיכוי ליוזמה נועזת, אני נרשם לכך. רק תגידו כיצד?

השר י. גלילי:

תגיד לי יוזמה, ואקרא לה נועזת.

שר התיירות מ. קול:

"עוז ותמורה".

שר המשטרה ש. הלל:

אני מבין שקשה לנו לומר מה יגדיל את הסיכוי לשלום, אך חשבתי כי עד כה ידענו מה מרחיק את הסיכוי ליוזמה ושלום, ואחד הדברים הוא ההערכה של הערבים שיש סיכוי לפתרון כפוי כטעמם, או הערכתם כי הם יכולים ליצור קונסטלציה צבאית ופוליטית לפתרון כפוי, כנגד רצונה וצרכיה של ישראל. אני מודה שאיני יודע מה מקדם את הסיכוי, אך חשבתי שאין חילוקי דעות בינינו, כי כאשר הערבים מאמינים שב-1973 הרוסים והאמריקאים ילחצו על ישראל, הייתי אומר: הלחץ הזה. אילו הייתי ערבי, לפי דרכי המחשבה הפשוטות ביותר, הייתי אומר: "חברה", חיכינו 5.5 שנים, בואו נחכה עד לאחר הבחירות בארה"ב ונראה מה יהיה אז. אם הייתי חושב שהערבים יצרו מצב של מתיחות מלחמתית, אשר תתן תוצאות בשטח, או תוצאות פוליטיות, הייתי אומר: חיכינו 5.5 שנים, בואו ניתן לכך שאנסה. אך אין לי ספק כי אחד הדברים המרחיקים את הסיכוי לשלום הוא המחשבה הערבית הזו. אני מרשה לעצמי לומר, כי אם נצא מן הנסיון המחודש של לחצים פוליטיים עלינו, חידוש מלחמת ההתשה ופעולות אחרות נגדנו, הם יתפכחו מהמחשבה שהבחירות בארה"ב ישנו משהו, או דברים אחרים ישנו ויגדלו הסיכויים שלנו לשלום. אך אם נחזק את המחשבה הזו אצלם, כאילו במו פינו אנו אומרים: לפני שתדברו איתנו על שלום, חכו לפתרון כפוי, לחידוש מלחמת ההתשה, לחידוש מלחמת הטרור וכו'.

אני מסכים מילה במילה לדברים שאמר השר קול. אני מסכים שאם קורה משהו, התגובה שלנו צריכה להיות בפרופורציה הנכונה. אני מסכים שאנו צריכים להיות חזקים ונבונים. ההבדל בינינו הוא בהשקפה מהי הפרופורציה הנכונה ומהי תבונה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מה מידת הכח שיש להפעיל.

שר המשטרה ש. הלל:

כי לסכם שנהיה חכמים ונבונים, מקובל על כולנו.

השר י. גלילי:

קודם כל, לא אמרת "חכמים", למרכיב הזה לא

התייחסת קודם.

שר המשטרה ש. הלל:

אני, לעומת זאת, פחות בטוח במה שאמרו השר קול והשר פלד, בנוגע לכך שהערבים נדחפים למלחמה בגלל הפרסטיז'ה שלהם. מובן, אם נעלה מחר על אחת הבירות שלהם, יכול מאוד להיות שלא תהיה להם ברירה. אך האמת היא שבכל תולדות חיינו עם הערבים, כל המלחמות התחילו מצדם, לא בגלל החשש מאובדן פרסטיז'ה, אלא כאשר נדמה היה להם שיש להם סיכוי לנצח, או לא לקבל מכה חזקה בחזרה. כלומר, השיקול שלהם להתחיל במלחמה התייחס ליכולתה ונכונותה של ישראל להגיב. לא רק במלחמת ששת הימים, היה זה כך. גם ב-1948, האם לא יכלו לעשות דבר אחר? נדמה היה להם שע"י מלחמה יוכלו להבטיח תוצאה יותר טובה מאשר זו שהיו משיגים בעקבות הצעת החלוקה מ-1947, או לבטלה כליל. האם כל הצבאות הערבים עמדו אז במצב של חוסר ברירה? הם האמינו בכוחם למגר את ישראל, ואכן היה לכך סיכוי סביר. הם סברו כי סיכוייהם לנצח טובים, או שיוכלו לגרום לכך שהחלטת החלוקה לא תתקבל.

ראש הממשלה ג. מאיר:

היה בכך הגיון מצדם.

שר המשטרה ש. הלל:

בוודאי שהיה בכך הגיון מבחינתם. ההערכה היתה שיוכלו לנצח אותנו. האם מלחמת הפדאיון היתה בגלל חוסר יכולתם להרים את ראשם, אוה שהיתה להם הערכה כי זהו נשק שאפשר לפגוע בנו בעזרתו? האם כאשר היטו את מקורות הירדן לא היתה להם ברירה אחרת? האם המצב היה של "או זה או לא כלום"? או שנראה להם כי זו אפשרות לנהל מלחמה נגדנו, כאשר יכולת התגובה שלנו מוגבלת או אפסית? ומלחמת 1967, האם גם היא היתה כתוצאה מחוסר ברירה מצדם? האם היתה זו שאלה של פרסטיז'ה, או שלנאצר היה נראה שזוהי השעה לומר "אהלן וסהלן" ו"תפאדלו בואו"? זו היתה הפעם הראשונה שהיה איחוד ערבי כולל, מבורגיבה ועד בכלל. האם היה זה בגלל שיוקרתו של בורגיבה היתה חלשה? או משום שנראה להם שהם יכולים להצליח? מלחמת ההתשה היתה תוצאה של פרסטיז'ה, או שהערבים חשבו שבדרך זו יוכלו לפגוע בנו? הם הפסיקו אותה כאשר ראו שהתוצאה שהשיגו הפוכה מזו לה ציפו. המלחמה לאורך הירדן והפגזת ישובינו, האם היתה כתוצאה מעניין של פרסטיז'ה, או הסיבה לכך היתה יכולתם לפגוע בישובים שלנו. אני לא מכיר אף מלחמה שהגורם לה לא היתה המחשבה שינצחו באופן קל ומכריע, ואילו ידעו מה תהיה התוצאה, היו נמנעים. הם הפסידו במלחמת ששת הימים, במלחמת ההתשה ובמלחמה לאורך הגבולות.

לכן, כאשר מדובר בצורך בתבונה ובכיוון צעדינו, צריך להביא בחשבון לא מה שמשיפיעות עלינו תחנות התעמולה של מדינות ערב, אלא יש לנתח את המצב והמקרים שהיו בינינו לבינם. לכן קיים צורך מוחלט להבהיר היטב כיום, גם למצרים וגם לסורים, שאם אמנם יחדשו את המלחמה, נהיה ערוכים לה. אני מאמין כי זהו הסיכוי הממשי שלנו לדחות את המלחמה. אם ישמעו מצידנו גמגומים, הסוסים וספקות - נחזק את הרגשתם כי יש ביכולתם לצאת נגדנו למלחמה. אנו לא מדברים על מלחמה. הם אומרים שהם רוצים לצאת למלחמה, אך מבחינת הישוב בארץ וגם מבחינתם, הם צריכים לדעת כי אנו מביאים בחשבון גם אפשרות כזו ונערכים לה, אולי משום שעל ידי כך ידחו אותה, ואם דחו אותה בשנה שעברה, לא היה זה משום שהיה ברצונם לוותר, אלא משום שחשבו כי עדיין אינם מוכנים לה.

מכל מקום, אני מאמין שאנו צריכים לעשות הכל כדי להבהיר למצרים, לסורים ולכל מאן דבעי, שאנו איננו מעוניינים להכנע ללחצים, איומים והתקפות, ואנו רוצים להגיע איתם להסדר שלום. אני לא רואה סתירה בין דברים אלה לבין האפשרות להגיע לשלום, אלא סבור אני כאשר ישתכנעו בכך, יגדל הסיכוי לשלום.

רציתי להציג שתי שאלות לרמטכ"ל, לראש אמ"ן ולשר הבטחון: 1. האם אין המצרים מביאים בחשבון, כאחד השיקולים שלהם לפתיחה באש, את האלמנט של החורף המתקרב, כאחד הגורמים המקטינים את היתרון של חיל האוויר ומגדילים את היתרון היחסי שלהם, כתוצאה מכך? ואם כן, הייתי שמח לשמוע האם באמת יכול החורף מבחינתנו להיות מגבלה אווירית, או שאנו פרוסים בצורה כזו שאין לכך משמעות ממשית?

2. דומני שהרמטכ"ל העיר משהו בנושא זה, אך לא ירדתי לעומק דעתו, לכן ברצוני להציג את השאלה הבאה. אנו מדברים על חידוש המלחמה לאורך הגבול עם סוריה, אך האמת היא, שמה שמטריד אותי הוא ההתארגנות לפעילויות טרור מתוך שטחה של סוריה, בין אם הן מבוצעות מעבר לגבול ובין אם הן מבוצעות בחו"ל. אם הבנתי נכון, נאמר כי אם לא תהיה פעילות טרוריסטית בתוך גבולותינו, או מעבר לגבולותיה של סוריה, לא תבוא תגובה מצדנו. שאלתי היא, האם לא צריך לעשות משהו נגד מרכזי הטרור בסוריה? כי דומני שבדברי שר הבטחון, הרמטכ"ל וראש אמ"ן, לא שמעתי תשובה לאפשרות של מלחמה בטרור.

שר הסעד מ. חזני:

אני רוצה לחזור למסגרת הדיווחים שקיבלנו הבוקר. ההנחות המשתמעות מדברי הרמטכ"ל וראש אמ"ן נראות סבירות בדרך החשיבה הרציונלית שלנו. אני מתכוון להערכות כלפי מצרים, אשר נושאות אופי אופטימי במקצת. הן נראות סבירות בדרך של חשיבה רציונלית גם אצל הערבים, שבכל זאת אינם לגמרי לא רציונליים. המדינאים ובעלי הדרגות הבכירות והבינוניות בצבא יודעים שהסתבכות

בהרפתקאה כלשהי, תגרום להם תבוסה. אך באותה מידת הגיון צריך להניח כי המצרים יודעים כיום כי בפרוצדורה הכלכלית והחברתית המצרית, כפי שהרוסים מייצעים להם, המלחמה אינה נושא לשנה-שנתיים הקרובות, אלא לעוד שנים רבות. יהיה צורך אולי בשנות דור ויותר, עד שיוכלו להיות מוכנים מבחינת האוכלוסיה, האיכות וצרוף הכמות, כדי להביס אותנו. ואמנם היתה תקופה לאחר מלחמת קדש, בה נאצר אמר כי יש להם נשימה ארוכה מאוד, כמו בימי הצלבנים, ולא איכפת לו לחכות דור או שני דורות, עד אשר יקום צלח א-דין חדש ויביס את ישראל. כיום מסתבר שאין להם אותה רוח מאוחדת, בגלל לחצים פנימיים, תסכול וחשש שארה"ב ורוסיה לא ירצו לכוף עלינו החלטה לטובתם ולרעתנו. מתוך כך, ההנחה היא שהם עלולים להדחף למלחמה נגדנו.

החשש הזה מחייב אמונים וכוונות מצדנו, אך יש לכך השלכה על מידת המאסיביות של התגובה שלנו, כאשר אין הם מפגיזים את ישובינו. כאמור, כאשר הם מפגיזים את ישובינו, ברור שצריך לענות בכל הכח שברשותנו, אך כאשר ישנן פעולות פיגוע אחרות, ולא הפגזות על ישובים, השאלה היא מה צריכה להיות מידת המאסיביות של פעילותנו, שכן ישנה התחייבות מוצהרת לעזור לסורים. הם אינם אצים לעושה זאת, אך כאשר תהיה פגיעה מאסיבית אחת ושניה, מצדנו על הסורים, אותם הכוחות במצרים אשר לוחצים לפעולה כלשהי, יקבלו סיוע ע"י כך ויצרפו לתביעותיהם גם את ההסכמה המוצהרת והפומבית לבוא לעזרת סוריה. גם שיקול זה צריך להיות במערכת השיקולים שלנו.

ברצוני להציג מספר שאלות:

ראשית, פתיחת הגבול בין ירדן לבין סוריה, האין היא מצביעה על אפשרות לרתום את הירדנים גם כן לעגלתם של המחבלים, כדי שיתארגנו בסוריה ויפעלו לאורך הבקעה, תוך כדי התחייבות לא לפגוע בחוסיין?

שנית, שר הבטחון אמר, ובצדק, כי אין באמתחתו של ראש אמ"ן עצה לסאדאת כיצד לצאת מהסבך הזה.

השר י. גלילי:

גם אין זה מתפקידו.

שר הסעד מ. חזני:

גם לי אין עצה. ואפילו היתה לא הייתי מייעץ לו.

שר המשטרה ש. הלל:

יש לך עצה, שיעשה אתנו שלום.

שר הסעד מ. חזני:

נכון, רציתי לשאול, האם המהלך המצרי שמטרתו לחמם את האווירה, לא יכול להיות ע"י פעילות מצרית אוירית בסוריה? האם דרך של חמום הגבולות לפני פגישת ברז'נניב-ניכסון אינה יכולה להיות על ידי תגבור טיסות סוריות ומעורבות מצרית בקרבות אויר בשמי סוריה וישראל.

שר הבריאות ו. שם טוב:

אני מצטער לומר שכאשר האזנתי לסקירתו של שר המשטרה עד סופה, לא הבנתי איזה סוג של תבונה ושיקול דעת הוא מציע לנו, ואיזו מידה של חום או קור רוח. איני יודע עם מי בעצם הוא מתווכח. האם מישחו הציע לא להגיב לגמרי וליצור רושם אצל המצרים שהם יכולים לפתוח באש ולהצליח בכך מבחינה צבאית? כל הסקירה של השר הלל, מ-1948 ועד היום, אינה תופסת, כי זו הפעם

הראשונה שאין צורך שניצור אצל המצרים אשליות, משום שהם עצמם יודעים שאין להם כל סיכוי סביר להצליח בפתיחה באש. לכן, כל הבניה הזו של הדברים מיותרת ואינה שייכת לענין. דווקא שר המשטרה ביקש מאתנו להיות צמודים לסקירות, בעוד שהוא התרחק מהן.

הערה ראשונה שאני רוצה להעיר היא בנושא שלא יכול להיות עליו ויכוח. מדבריהם של הרמטכ"ל וראש אמ"ן מתבקשת מסקנה אחת ברורה, שהחלטה מצרית על חידוש המלחמה, ותיראה מיותרת ואבסורדית ככל שתהיה - והרבה מלמות מיותרות ואבסורדיות פרצו - היא אפשרית. אך החלטה כזו אינה יכולה להיות בשום פנים ואופן חד-צדדית מצרית, אלא תלויה במידה רבה בנו, בהיקף תגובתנו ובעוצמתה, ובגבולה של סוריה ובעומקה. זו המסקנה הברורה ביותר מסקירות של ראש אמ"ן. הראיה, שנתן לנו שש דרגות של תגובה מצדנו, ואמר כי כל אחת מהן יכולה להעמיד את סוריה במצב בו תנהג כך או אחרת. אני אומר שאנו בלבד נקבע, אך אנו יכולים לקבוע במידה רבה את התגובה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

שם טוב, האם בכלל לא עלה על דעתך, כי סאדאת בגלל מצבו הפנימי יקבע את מהלכיו? אנו חיים באזור זה הרבה זמן, ויודעים שבגלל מצבו הפנימי יהיה עליו להציל את עורו, בגלל שהוא מתוסכל, יהיה עליו לנקוט בצעד כלשהו. האם לא עלה על דעתך שיקום בוקר אחד ויאמר: לעזאזל, מה שלא יהיה - אצא למלחמה?

שר הבריאות ו. שם טוב:

גברתי ראש הממשלה, אני מצטט מלה במלה את דברי ראש אמ"ן. אני לא אומר לא יכול להיות מצב, בניגוד לכל הגיון, בו יפתח באש. אך אני אומר מה שהוא אמר, שהחלטה מצרית לפתוח באש תלויה במידת תגובתנו, אני

חושב שבמידת העוצמה ובהיקף תגובתנו בחזית הסורית, אנו יכולים לדחוף, להכביד או להקל על המצרים לפתוח באש.

אני קורא שמטרתנו היא למנוע מצב של יוזמות מדיניות מלוות באש. אנו מעוניינים להגיע ב-1973 ליוזמות שלא תהיינה מלוות באש. אני מציע שנשמע ונאזין לדברי ראש אמ"ן על תגובות מצדנו שיש לגביהן סבירות מכסימלית כי לא תדחופנה את המצרים לפתיחה באש, וזה סותר את הדברים שמציעי משר המשטרה.

הערתי השניה מתייחסת להקבלה בין המצב שהיה בסוף 1971 לבין מה שמתרחש היום בשטח המצרי. אני חושב שדווקא ב-1971 הרחיק סאדאת לכת יותר מאשר עכשיו. הוא לא רק אמר שהוא מתכוון ללכת למלחמה, אלא אף קבע לה תאריך, וחשבנו כי בהעדר יוזמות מדיניות הוא ילך למלחמה. הוא נמנע מללכת בדרך זו אם בגלל שנודמנה לו מלחמת הודו-פקיסטן ואם מסיבה אחרת, והעדיף להכנס ל"ערפל".

אין לי ספק שניקסון בסולם העדיפויות שלו לקייץ 1973 יציע מספר הצעות. אני מעיז לומר שאם לא נדחוף את מצרים ע"י היקף ועוצמת פעולותינו לפתיחה באש, סאדאת יוכל לצאת מהמצב, ואז נוכל להגיע לשיחות על פתרון חלקי, או לשיחות אחרות. אני חושב שאנו קרובים להדברות עם מצרים וירדן. לשר הבטחון הערכות משלו, הוא משמיע אותן בקול רם ברדיו. אני חושב שלמרות שיש לנו חילוקי דעות עם ירדן, אנו קרובים להסדר איתה יותר מאשר בכל תקופה אחרת מאז 1967. עד עכשיו איני מבין מדוע לא לומר שאנו מתקרבים להסדר עם ירדן.

שתי שאלות לראש אמ"ן: א. לא מכבר היה ביקור של ראש ממשלת מצרים בברה"מ, שבעקבותיו דובר על משלחת רמת דרג שתבוא למצרים. משלחות לא באו. איני יודע מה קורה עם זרם אספקת הנשק למצרים. בעתונות מתפרסמות ידיעות על החזרת יועצים סובייטים ממצרים. הייתי רוצה לדעת מה מתרחש בחזית הרוסית-מצרית בשלב האחרון.

שנית, לגבי הידיעות על מספר האבידות של הסורים בפעולות צה"ל האחרונות, בדווח האחרון לפני שבועיים לא היו נתונים מדויקים. רציתי לשאול, אולי היום ישנם נתונים על כך?

ראש הממשלה ג. מאיר:

ברשותכם, אני רוצה להשתתף בויכוח.

אחד הדברים החשובים שקרו לנו מאז קום המדינה, וגם לפני זה, הוא שאנשי אמ"ן, ראשי אמ"ן, רמטכ"לים ושרי בטחון - אך אני רוצה להתייחס בפרט לרמטכ"לים ולראשי אמ"ן - דייקו במסירת הערכותיהם. היות והם מדייקים, כלומר מוסרים הערכתם כפי שהם רואים אותה ולא למען מטרה כלשהי, כדי ליצור רושם כזה או הפוך, לפי דעתי, חובה על כל חברי הממשלה להקשיב לדברים באותה רוח, לקבל את הדברים כפי שהם נאמרים ולהגיע למסקנה כפי שכל חבר ממשלה רוצה להגיע אליה. אך לא יכולה להיות שמיעה סלקטיבית, ובוודאי לא שמיעה כדי להקל על הלב, בעיקר משום שיש לנו גם נסיון. אני, וודאי מתוך קוצר ההבנה שלי, איני יכולה להבין, כאשר באים ראשי אמ"ן והרמטכ"ל ומנתחים את המצב, אומר ראש אמ"ן כי לא הגיוני לחשוב, והערכתנו היא כמעט אפס לגבי אפשרותנו להשפיע על המצב - איני רוצה חלילה לא להיות נאמנה לדברי חברים, אך מדברים שנאמרו כאן יכול להשתמע כי הכל כמעט בידינו.

ב-1967 היה "סנריו" של שאלות, האם אמת או לא אמת שצה"ל היה על הגבול הסורי בכוונה לתקוף אותה? עד עכשיו אני מבינה שזו לא היתה אמת. לא הייתי באותו זמן בממשלה, לא ידעתי את סודות הממשלה, אולי הממשלה החליטה על כך, אך כאזרח המדינה אני מאמינה שזה היה שקר וכזב. לשם מה זה היה נחוץ למצרים ולרוסים אז? כדי ליצור רושם בעולם שאנו הולכים לתקוף את סוריה, צה"ל על הגבול, ואז ברור שמצרים צריכה לצאת להגנת אחותה. הכל ברור, אך השאלה הגדולה היא אם זו היתה אמת או לא, או שצריך היה ליצור רושם שסוריה נמצאת

בסכנה, ואז נאצר צריך לעשות מה שעשה בסיני. אך מדוע אין זה מתקבל על הדעת לגמרי? כיצד אמר המלט? "יש שיטה בחוסר ההגיון הזה."

מה נעשה בתעלה? בתעלה שקט, ואם סאדאת מאיזו סיבה שהיא מחליט שנגמר לו, מה אז? היו במצרים עוד דברים, היה קשר אחד נגד סאדאת, היה קשר שני. לא טוב לו, והוא לא צריך להחליט אם לקיים את הבחירות או אם לקיים במועדן. יש לו קולונלים, יש לו קצינים צעירים וקצינים זקנים, לא טוב לו והוא רוצה להציל את עצמו. הוא מוכרח לעשות משהו. האם זה אף פעם לא קרה במדינות ערב? נניח לרגע שהחליט החלטה בלתי הגיונית, אני רוצה לומר משהו בנוגע להגיון. ברור שזה לא הגיוני, האם לא ידע שיקבל מכות? וודאי שידע. אך יש הגיון בכך שכל מה שקיווה כי אחרים יפתרו לו את הבעיה כרצונו, לא הלך לו. הוא כנראה אינו קורא את העתונות הישראלית, ואינו יודע שהלחץ על ישראל עומד על סף הדלת, אז אין הוא מאמין בכך. הייכל אינו מאמין כי אמריקה תלחץ עלינו. לכן, עפ"י ההגיון הזה מחליט סאדאת כי כדי להכריח אותנו, הוא צריך לעשות איזה דבר. השאלה היא אם יש איזו ממשות בכך בקשר בין מצרים לסוריה, מה הגורם שצריך להביא את הסורים והמצרים ליאוש מחדש?

איש ישראלי צריך להיות בלתי שפוי בדעתו, כדי לומר שנצא ונכה את הסורים סתם כך. מה מעודד אותם? הם לא שמעו כי עברו 12 יום בלי שתהיה אף פעולה מתוך שטחה של סוריה, אך אם תרצו שאבטיח לכם שלא תהיה פעולה בעוד שעה, לא אני - ואני מעיזה לומר גם בשם הרמטכ"ל, לא נבטיח לכם זאת. מדוע עברו 12 יום בלי פעולות מצידם? כי התעייפו והחליטו שזה לא יפה? נדמה לי שאיני טועה אם אני אומרת שהמכות הגדולות שקבלו הסורים באותה פעולה, היו לאחר שהתחילו להפגין את הישובים שלנו, בדיוק לפי התכנית שלך פלד, וזה לא סוד ואסור שיהיה סוד שרק בארטיילריה איננו יכולים להשיב להם. אז ה"ושינגטון פוסט" יכול לכתוב שאני אישית גרמתי לכך שבפעם הראשונה יפגינו ישובים. ל"ושינגטון פוסט" מותר. סתם, בלי כל סיבה, זה אף פעם לא קרה בעבר, בניגוד לכל המדיניות הישראלית עד עכשיו, נתתי הוראה שיפגינו ישובים משום שטוב לנו כאשר מפגינים ישובים ערביים. אני לא כל כך שקטה. שמעתי את דברי ראש אמ"ן, אני מקבלת את ההערכה שלו, שמעתי

את דברי הרמטכ"ל, ואני מודה ומתוודה כי אני שקטה. שר הבטחון אמר כי אולי בפברואר, אולי במרץ, תתחדש האש. אני אומרת: אולי בדצמבר, אולי בינואר. הוא לא התחייב ואני איני מתחייבת. איש מאתנו לא יכול להתחייב. אך אינו יכולה, אולי מתוך רוע לב כלפי עצמי, לומר ששמענו את ההערכות האלה, ולא יכולה להיות מלחמה. זה לא הגיוני, זה לא צריך להיות, אך זה יכול להיות.

עוד דבר אני רוצה לומר: אני משוכנעת במאה אחוז, כי לא באשמנתנו יהיה הדבר, אך יכול להיות כי אם יהיה עוד מיקוש רציני ונצטרך להגיב, וגם אז אם תפרוץ אש מכיוון מצרים, זה לא יהיה בגלל זה. במקום לדון על המצב כפי שהוא עכשיו, אנו גולשים לויכוח מדיני האם יש סיכוי למו"מ מדיני או אין סיכוי למו"מ מדיני. אני חושבת שחברי הממשלה יכולים להיות בטוחים, ואם לא אז הדבר מצער מאוד, שעל כל סיכוי למו"מ אנו מוכנים לקפוץ. אדרבא, אם מותר כבר לבקר נאומים, איני מבינה את החכמה המדינית בדבריו של שר התיירות, כאשר הוא אומר שבמו"מ מוכרחים לשתף את ערביי הגדה המערבית. איני זוכרת אם אמר פלשתינאים או לא פלשתינאים, כאשר יש לנו גוי אחד בכל האזור אשר אומר שהוא נגד מלחמה. אני גם לא מוכנה לחתום על כך, שאם תפרוץ מלחמה, לא יעשה חוסיין אותה שטות שעשה ב-1967. האם אז זה היה הגיוני? בהחלט לא היה הגיוני. האם כל כך טוב לו להיות מבודד בעולם הערבי? אני בטוחה שלא, אך בכל זאת ישנו גוי כזה. אך עפ"י מחשבתו המדינית של השר קול, צריך לנהל את המו"מ עם כל אחד וצריך לנסות להגיע לשלום עם כל אחד, ואני חותמת על כך בשתי ידיים. כאשר נפגשתי עם המלך עבדאללה ב-1947, הוא אמר לי שיש לנו שונא משותף, והתכוון למופתי. זה לא עזר לנו כי בכל זאת הלך למלחמה. מה היה קורה אם הייתי אומרת לו שלא נשב איתו למו"מ בלי המופתי? האם זה היה מעודד אותו? האם זה יעודד את חוסיין, אם נאמר לו שרק איתו לבד לא נשב? אני לא מבינה את התבונה המדינית של השר קול.

שר התיירות מ. קול:

אני מתנדב להסביר לך.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני בטוחה שאתה יכול להסביר כל דבר. מה חוסיין יאמר? הם מוכנים להביא את השונאים שלי למו"מ.

שר התיירות מ. קול:

לא לחבש ולערפאת התכוונתי.

ראש הממשלה ג. מאיר:

האם אתה יודע מיהם השונאים שלו בגדה המערבית? אתה לא יודע את מי יבחרו למו"מ ומה יהיה אם יבחרו את השונאים שלו?

שר התיירות מ. קול:

אני רוצה בהם כפרטנרים בפדרציה.

השר י. גלילי:

הוא יבקש מחוסיין למנותם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

שם טוב, כאשר אתה אומר שאתה מאמין שאנו קרובים לשלום עם ירדן, איני יודעת את המרחק. יכול להיות שאנו קרובים ויכול להיות שאנו רחוקים מאוד. אני יודעת שכל יום שעובר בו חוסיין וסאדאת לא השיגו את שלהם,

אנו קרבים יותר לשלום, דווקא משום שלא השיגו את שלהם. אני חושבת שמה שאנו עושים בבקעת הירדן מקרב את השלום עם ירדן. לו בקעת הירדן היתה ריקה מאדם, זה היה מרחיקו. אם יש תקווה לשלום, זה רק כאשר יחשבו יום כי יש להם מה להפסיד, ואמרתי מה שאמרתי, כדי שלא יתקבל הרושם שאפשר להסתמך על כך. אני, בכל אופן, לא חושבת שהממשלה יכולה לראות את עצמה חופשיה מחשש, אולי חשש רציני, שעלולה האש להתחדש.

שר התיירות מ. קול:

גם לי יש חשש כזה, אך זה לא אומר שאני צריך

לחמם את הערבים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מוחה בכל תוקף נגד האליבי הזה, שאנו מחכים לאש עם מצרים ומחממים את הגבול.

שר התיירות מ. קול:

אמרתי - מחממים את האקלים ולא את הגבול.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אפשר לברוח מהמציאות ולהטיל את האשמה עלינו. זה מקובל בחוגים ליברליים ומתקדמים. יפה, מאוד יפה, אך אין לכך כל קשר עם המציאות, ואת זאת אני פשוט לא מבינה.

שר הבטחון מ. דיין:

אני לא רוצה להצטרף לויכוח המדיני, אך אני רוצה להעיר לנושא הזה של הקשר בין דבורים ונאומים שלנו, להשפעה על מצרים, כי אני חושב שצריך לעשות בעניין זה כמה דברים. הדבר הראשון שעשינו, באישורה של ראש הממשלה, היתה קריאה לראש משקיפי או"ם והודעה למצרים שהסורים עשו פרובוקציה; והיות וקראנו בעתון שהמצרים מודיעים שאם תהיה פעילות של צה"ל, של מדינת ישראל נגד סוריה, הם יבואו לעזרתה, שידעו שזו לא היתה פעילות של ישראל נגד הסורים, אלא של הסורים נגד ישראל. על כך לא קבלנו תשובה מהמצרים, אך מופיעה היום בעתון ידיעה, כי המצרים מודיעים שלא ימהרו להגרר אחר פעילות בסוריה. אני יכול לומר כי זו התשובה הרשמית או התשובה בכלל על ההודעה שלנו. אני יכול לומר שלא קבלנו תשובה הפוכה, אם לא הודיעו שכל המעשיות שלנו הן "באבע מעשיות", ואם תהיה אש, הם מצטרפים. אני מציין זאת לטובה, שלא ימהרו לומר לנו שמה שהם אמרו, נאמר כדי להכשיל אותנו. הם לא שלחו לנו אזהרת נגד, שהם מבינים את ההתחכמויות שלנו, ויבואו לעזרתה של סוריה אם נצא נגדה. במה נאמר בעתון, שלא ימהרו לפתוח באש בעקבות העניין הסורי, אולי יש תשובה. בכל אופן, לעת עתה לא היתה תשובה נגיטיבית לפניה שלנו למצרים.

במידה רבה אני שותף להערכת ראש אמ"ן, שבין התכנון לעצם ההחלטה על פתיחה באש, יש מרחק רב מאוד, ודבר אחד הוא לומר שאי אפשר לסבול יותר ולפתוח מיד באש, לבין החלטה לעשות זאת בבוא העת. כאשר ירצו לפתוח באש, יעלו על התרוץ הראשון אשר יזדמן להם כאשר יפתחו את העתון בבוקר. טוב לציבור המצרי שידע כי אנו קוראים את מה שהם אומרים, ואני מניח שלא רק אנו קוראים זאת אלא גם בארה"ב, ויכול להיות שגם ארה"ב תתרה בהם ותאמר להם כי אם הם חושבים לפתוח באש, מציעים להם לא לעשות זאת. יכול להיות שברה"מ תאמר זאת בצורה זו או אחרת. מתי אפשר לקרר אותם? כאשר הדבר נידון. במה ששר התיירות אמר, כי מצטט את הייכל האומר, כי זו חצי השנה האחרונה לעשות משהו, ואם לא ייעשה אותו המשהו, הם אבודים, ולכן הם מוכרחים להזיז את העניין. האם אנו לא קוראים זאת? אני מאמין כי העתונות תיתן הערכות צבאיות לאור התעוררות השאלה

הזו, ותאמר כי למצרים אין סיכוי לנצח במלחמה, וזהו שגעון ומכה שהם מזמינים לעצמם. הם צריכים לדעת כי אנו ערים לענין זה, ואיננו מתכוונים לקבל זאת באהבה. את העתונות העולמית הזאת קוראים גם בקהיר. סאדאת מחליט החלטות, אך חשוב לנו מאוד שהצבור במצרים, אשר קורא עתונים, לא הפלאחים במצרים העליונה, אלא הסטודנטים, יקבל את הערכת העיתונות הצרפתית, הבריטית והאמריקאית. טוב למצרים טוב ליהודים לדעת שזהו שגעון ללכת למלחמה.

מכל זה אני רוצה לומר שכאשר המצרים מכריזים על כך שהם עושים הכנות בשטח, ויש לנו ידיעות מהימנות על כך, זה שישראל תאמר כי אינה מרגישה בכך, לא יתרום לנו. אנו צריכים לומר להם כי מהצד הזה לא ייבנו. אנו צריכים לומר שאנו מבינים למה הם מתכוונים, אנו מוכנים לכך, וזה יעלה להם ביוקר, וצריך לומר להם שמה שיש בסוריה, זוהי פרובוקציה של סוריה, וזאת הבהרנו להם באמצעות משקיפי או"ם והערכות אובייקטיביות שהם יוכו קשות. איני יודע אם זה ימנע מהם לפתוח באש, אך אני בטוח שזה יועיל ולא יזיק. אם הבנתי נכון את מה ששר התיירות מציע, אני שואל, למה אנו צריכים בכלל לומר כי אנו יודעים למה הם מתכוונים? נאמר שזה גשם ולא כלום. הם יאמרו שהם רוצים לפתוח באש, ואני אומר שאני יודע יותר טוב, שהם לא יפתחו באש. אני לא שותף לרעיון הזה, ביחס לרלוונטיות בין סוריה ומצרים לפעילות שלנו בסוריה. ראש אמ"ן לא אמר כי הפעולה במצרים באה כתוצאה מהפעילות שלנו בסוריה, אלא שיכולה להיות פעילות שלנו בסוריה שתביא להתעוררות במצרים. הוא חילק את הסקירה שלו לשני חלקים, מה שקורה במצרים ומה שקורה בסוריה. הענין של פתיחה באש בתעלה, זוהי תוצרת עצמית מצרית. יכול להיות שנעשה משהו בסוריה, וזה ישפיע גם על כך. איש אינו ממליץ על כך, אך לומר כי זהו הדבר היחיד אשר יכול לעורר אש במצרים...

שר הבריאות ו. שם טוב:

לא היחיד.

שר הבטחון מ. דיין:

מצרים יושבת לאורך התעלה עם חצי מליון חיילים, תקועה במצב הזה כבר חמש וחצי שנים, ויש לה הרהורים על שינוי המצב בדרך של אש. אך העניין שהובא לכאן הוא תוצרת מצרית, תכנון ומחשבה מצריים עצמאיים. אחר כך עומדת השאלה השניה בדבר הרלוונטיות בין מצרים לבין סוריה, והפעילות שלנו בסוריה. אך זה לא שייך לכך, אלא נושא בפני עצמו.

בחדשים הקרובים, לדעתי, נצטרך לשקול כל פעולה ופעולה ביחס לסוריה, גם בקונטקסט הזה, ויש לה תמיד שתי פנים, לכאן ולכאן, דווקא משום שהעניין המצרי הוא חי הנושא את עצמו. אם יקרה משהו עם סוריה נצטרך להעריך מה החשפעה הפוכה של העניין. חוץ מכך שיש שיקולים לגופם של דברים, של הישובים, של הפאתח ושל דברים אחרים. אך היות והמצרים ביוזמתם הם מהרהרים בכך, אם יהיה לנו משהו עם סוריה, נצטרך להרהר ולשקול את הקשר בין שני הדברים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

השר ורהפטיג אמר שסדקי נאם נאום כמעט כמו של ספיר, בו אמר כי יפתרו את בעית התחבורה במצרים ב-1973.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

יוסיפו עוד 300 אוטובסים.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

את זה ספיר לא אמר.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אך סדקי אמר עוד דבר: שהעם והצבא מוכנים, ולדעתי צריך לשים לב לכך, משום שעד כה בתור תרוץ לא להתחיל במלחמה, הם אמרו שצריך להכין קודם את העם. עכשיו הכל מוכן, גם העם.

השר י. גלילי:

רציתי להציג מספר שאלות, על אף סקירת הרמטכ"ל וראש אמ"ן, משום שאני חושב שהן רלוונטיות. א. האם מצויים בידי המצרים אמצעים נוספים להרעשת מוצבים, שלא היו בידיהם לפני אוגוסט 70, לפני הפסקת האש? ב. מהי ההערכה לגבי העימות בין המטוסים שלנו לטילי הקרקע-אוויר שלהם, בשים לב לדאגה שהיינו שרויים בה לפני הפסקת האש? ג. מה טיבו הממשי של הסיוע הלובי מחוץ לכסף ולרכש? ד. האם נשתפרה היכולת של מצרים וסוריה לפגוע בנו בעומק, או האם יכול לחול בענין זה שיפור מהיר לטובה במצבם, וההדגשה היא על "מהיר", תוך כדי חידוש האש? ה. מה ההערכה של ראש אמ"ן לגבי עמדת ירדן במקרה של חידוש האש? ו. איזו דרך ישנה כדי להביא לידיעת מצרים לאו דווקא ע"י נאומים, שאם תתחדש האש, אנו לא נקבל את התכתיב שלהם לגבי מלחמת התשה? אני חושב שידיעה וודאית שלהם, שחידוש האש לא יהיה מוגבל לחידוש מלחמת ההתשה, תוכל להועיל מאוד לשקול שלהם לא לפתוח באש, דבר שאנו מעוניינים בו בהחלט.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

ראשית, אני רוצה להבהיר השקופתינו בנושא היחס בין סוריה ומצרים בענין פתיחה באש. המצרים שמים מאוד לב למה שקורה בהתנגשות שבין צה"ל לבין הצבא הסורי, והם קוראים את העתונים שלנו, ובהחלט מקשיבים להודעת דובר צה"ל. אם נאמר בהודעת דובר צה"ל כי הופלו שישה מטוסים סוריים, ואף לא מטוס ישראלי אחד, למחרת באה משלחת ממצרים אל חיל האוויר הסורי ובודקת מה קרה. הסורים עושים מאמצים גדולים כדי להסתיר את האמת.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

גם מהמצרים?

שר הבטחון מ. דיין:

אפילו מהסורים עצמם.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

השלטון הסורי מסתיר את האמת מכל מדינות ערב, ובראש וראשונה מהסורים עצמם. באים המצרים ובודקים מה קרה, כיצד נפלו ביום אחד שישה מטוסים סוריים ואולי יותר. הסורים מספרים להם כל מיני סיפורים, אך המצרים מכירים את הסורים ויודעים בדיוק מה קורה.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

יש את כל התנאים לשותפות אמת ביניהם, אתה אומר.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

ואין שום דבר שיכול להרתיע את המצרים מחידוש מלא של האש, כמו שני דברים: א. המלחמה שלנו בסוריה, והם יודעים שהטייסים שלהם אינם עולים על הטייסים הסוריים; ב. אופי המלחמה שלנו בסוריה, שאינו מצטמצם לחזית, אלא הוא קיים גם בעורף. לכן כל מכה שסוריה מקבלת, כל מכה שהיא סופגת, יש בה כדי להרתיע את המצרים. יתר על כן, אם הסורים ימשיכו לפעול נגדנו, ואנו נמנע מתגובה, המצרים יראו בכך חולשה מצדנו.

דבר נוסף: "בידידות האמת" הזו, כדי שמצרים תצא לעזרת סוריה, צריכה להיות ממש קטסטרופה, וגם אז אני מסופק בכך. אני מוכן לומר שיש יותר נכונות סורית לעזור למצרים מאשר להפך. גם המצרים זוכרים מה קרה במלחמת ששת הימים, מי גרר למלחמה ומי קיבל. העניין מאוד מסובך, וסוריה צריכה לספוג מכות חזקות מאוד, בדיוק המכות אשר יניעו אותה לבקש עזרה מרוסיה, הן אשר יניעו אותה לבקש עזרה ממצרים. או שצריכה להיות מצידנו פעולה של יום אחר יום, מכה אחר מכה. אני רוצה להכנס לתחומי של הרמטכ"ל, אך אני חושב כי עד היום לא זה היה אופי הפעולה מצדנו. אני חושב שהמצרים בודקים לא רק את עצמם, אלא גם אותנו, ואם אנו רוצים להרתיע את המצרים מלפתוח באש בתעלה, צריך לשקול גם את זאת, בפעולותינו נגד סוריה.

עתה אענה לפי סדר השאלות. השאלה הראשונה, כיצד סוגרת לבנון את גבולותיה בפני הפח"ע? המצב כאן אינו כזה שלבנון סוגרת את גבולותיה כנגד רצונו של יאסר ערפאת, אלא בתאום איתו. הוא החליט לא לפעול נגד לבנון, מתוך כוונה לשמור על לבנון או על אנשיו בלבנון, כי החשש שלו הוא שאם יפעל מלבנון, נכנס לשם.

..... הוא אמר כי מתוך התחשבות בלבנון, לא יפעלו מתוכה. אגב, הוא דיבר שם גם על מספר הפלשתינאים שנהרגו תוך כדי המלחמה, מאז 1967, ואמר כי מספרם מגיע ל-30 אלף. המספר הזה נראה לנו מוגזם. אנו חושבים ש-10% מכך זהו המספר הנכון, אך כנראה שהוא צריך להתפאר במשהו.

שר המשטרה ש. הלל:

עד מיליון יש לו עוד הרבה.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

השר ורהפטיג שאל איך זה נהרגים מחבלים כל הזמן, ובכל זאת ישנם עוד. חברי הארגונים מונים 15 אלף, בחודשים האחרונים היו להם כ-400 נפגעים. 99% מהנפגעים האלה היו כתוצאה מפעילותו של צה"ל ע"י כוחות יבשה ואויר, בתוך תחומי לבנון וסוריה. היחס הזה, של 400 לעומת 15 אלף, מאפשר להם לחיות. יש לנו ידיעות מהימנות, ממסמכים שנלקחו בפעולות האחרונות, על מורל די מעורער בקרב הפאתח, על עריקות ועל רצון לצאת לחופשות ארוכות. אך הארגון קיים. למעשה, להוציא את ענין חו"ל, שגם בו איני רואה את הפעילות הגדולה, חוץ משמועות, הרי ארגוני הטרור ממש אינם פועלים, לא ממזרים, לא מירדן וכמעט שלא מסוריה. הם כלל אינם פועלים מלבנון. לחוסר הפעילות הזו יש בהחלט אפקט שלילי, וזוהי אחת הסיבות לכך שישנו לחץ רציני על הממשלה הסורית לאפשר לפח"ע מדי פעם בפעם מעבר אל מעבר לגבול. אין לי עצה לפתרון ליאסר ערפאת, וגם לו היה, לא הייתי אומר לו, אך הם נמצאים במצב קשה.

רוב השאלות שנשאלו כאן מופנות לרמטכ"ל. באשר לשאלתו של השר שם טוב בקשר למצב היחסים בין מצרים לברה"מ - משלחות וכו': כאשר סדקי חזר ממוסקווא, למרות הצהלה בעתונות המצרית, לא חזר עם תאריך לביקורם של קוסיגין או ברז'נייב במצרים, ועד היום אין לכך תאריך, ואיני יודע אם יהיה בכלל. מה שכנראה סוכם שם הוא, שמשלחת של חיל האויר המצרי תבקר במוסקבה, ואכן היתה שם משלחת וחזרה. מה השיגה שם איני יודע, אם בכלל השיגו משהו איני יודע. בכל אופן, לא היו שום צהלות במצרים עם חזרת המשלחת הזו. ישנם חוזי רכש בין מצרים למוסקבה, החוזים מתקיימים בעיקר בשני נושאים: א. הטנקים החדשים מסוג ט-62, ב. טילי קרקע-אוויר מסוג אס.אי.6. כל חוזה רכש כולל את הכלי עצמו, את חלקי החילוף שלו וצוות הדרכה. כאשר אנו קוראים על בואם או חזרתם של יועצים רוסיים, אני חושב שיותר נכון לדבר על בואם ולא על חזרתם. באים מומחים סובייטיים כחלק מעסקת הרכש. אם רוכשים טנק ט-62, מגיעים מומחים הן להדרכה אופרטיבית והן להדרכה טכנית. זהו טנק חדיש, באים מומחים אשר מסבירים איך להשתמש בו. כאשר יגמרו - יחזרו. כנ"ל לגבי טילי אס.אי.6, שהם טילים חדישים. איתם מגיעים למצרים מומחים לתחזוקה ולהפעלה. זו התנועה שאנו רואים היום בין מצרים לבין ברה"מ.

שר המשטרה ש. הלל:

אתה אומר הדרכה ומתכוון להפעלה?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

כן, אני מתכוון להדרכה כיצד להפעיל. השר גלילי שאל אם מצויים בידי המצרים כלים נוספים לפגיעה במוצבינו, שלא היו בידיהם לפני הפסקת האש. ידוע לנו על תותח מימי מלחמת העולם השנייה, בקוטר 160 מ"מ, שיש לו פגז רציני, ורק המציאות תוכיח אם הוא יכול לחדור למעוז ולהרוס אותו. יש להם מספר די מוגבל של תותחים כאלה.

שר המשטרה ש. הלל:

מהו הטווח שלהם?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

לא גדול. השאלה השנייה היתה בענין טיבו של הסיוע הלובי למצרים. אנו מביאים היום בחשבון שאם תהיה מלחמה בינינו לבין מצרים, תהיה בידי המצרים טייסת אחת של מיראז'ים, זאת אומרת מטוסים שלוב קנתה בצרפת, ועליה התאמנו, מתאמנים וממשיכים לטוס מצרים. כלומר, אפשר להוסיף לסדר הכוחות המצרי עוד טייסת אחת.

שר המשטרה ש. הלל:

כמה מטוסים ישנם בטייסת?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

בערך 16 מטוסים פעילים, אצל המצרים.

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

טייסת של המצרים מונה 20 מטוסים, מהם 16

פעילים.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

המצרים מחזיקים בכל טייסת עשרים מטוסים, כאשר הכוונה היא להפעיל שש-עשרה וארבעה ישארו ברזרבה.

באשר לשאלה האם השתפרה יכולת מצרים לפגוע בנו בעומק, התשובה היא שהיכולת לא השתפרה. המטוס החדש שלהם מסוג סוחוי לא שיפר את יכולתם. יש להם עדיין את הטופולב-16. אם טייס מצרי יסכים לבצע טיסת התאבדות, הוא יכול להגיע לאיזו עיר ולהטיל עליה פצצות. זהו מטוס איטי וגם הסיכויים לפגוע אינם גדולים. אולי באופן חד-פעמי יצליחו בכך. ישנם בברה"מ מטוסים יותר משוכללים, מהירים ויעילים, אך לא ידוע לנו על החלטה רוסית למכור אותם, וגם אם כן, ההפעלה שלהם לא תתבצע בחודשים הקרובים. איני מתכוון למיג-23 שהוא מטוס לגבהים גדולים מאוד, ונוצר כאשר האמריקאים חשבו לייצר את הבי-70, שבסופו של דבר לא יוצר. אך כאשר המטוס הזה ירד לגבהים של הסקיהוק, הוא יופל על ידו. דבר אחד יוכלו לעשות באמצעותו, והוא לצלם אותנו, אך להלחם עם מיג-23, זה לא יהיה נכון.

שר המשטרה ש. הלל:

אך פעם נאמר כי הם יוכלו לירות טילים לעומק רב.

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

אז דובר כנראה על מטוס הטופולב-16, והכוונה היתה לטילים שנועדו לפגוע בגוש ברזל בים. הם מחפשים אניה בים ופוגעים בה. אפשר גם לירות על עיר, אך אי אפשר לכוון למטרה מסוימת בתוך העיר ולקוות שהטיל יפגע.

השאלה הבאה בענין ירדן - מה תעשה אם תחודש האש? ההערכה שלי היא, שכדי שחוסין יחליט להכנס למערכה, צריך יהיה להוציא את זאת ממנו עם מלקחיים מלובנות. מה שעלול להיות הוא שימצא עצמו שלא על כסא המלוכה, ואז מישו אחר במקומו ישלח את הצבא הירדני. זה יכול לקרות לו כל יום, אך לחשוב שחוסין עצמו ישלח את צבאו, זה נראה לי די מפוקפק. באשר לשאלה על פתיחת הגבול בין סוריה לירדן, אין לראותה קשורה בענין הפח"ע. המחבלים יכולים לעבור את הגבול גם היום, כפי שעברו אותו קודם. למעשה, נפתח הגבול הראשי, אך גם כאשר היה סגור, נסעו מכוניות עם ירקות ופירות מסוריה לכווית. כאשר מדובר על פתיחת הגבול, הכוונה היא לפתיחת הכביש הראשי, כי בכבישים צדדיים ובשדות עברו כל הזמן. הלחץ לפתיחת הגבול היה גם ירדני וגם כוויתי. מי שסבל מסגירת הגבול היו בעיקר אבו דאבי, כווית וסעודיה, אשר זקוקות למזון מבחוץ.

שר הסעד מ. חזני:

כלומר, מדובר בלחץ כלכלי ולא בלחץ מדיני?

ראש אגף המודיעין א. זעירא:

יכול להיות שהסורים אמרו, מדוע לא לפתוח את הגבול, אולי אפשר יהיה לרתום גם את הירדנים. איננו מוצאים מכלל חשבון שישנה מחשבה סורית-מצרית שכדאי לשפר את היחסים עם ירדן.

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

לפי הגדרת ראש הממשלה הנחנו הערכה שהיא תוצאה של ניתוח כל החומר הגלוי והבלתי גלוי אשר בידינו, אשר נתחו אותו אנשים העוסקים שנים בניתוח כל מלה הנאמרת ונכתבת במצרים ובסוריה. כך שאם ההערה נשמעת אופטימית, זה חיובי. יחד עם זאת, אני רוצה לחזור על כמה דברים שאינם בדיוק אופטימיים, שנאמרו ואולי נבלעו בכלל האופטימי: א. ביחס לפתיחה באש מצד מצרים, חזרנו ואמרנו שזהו מהלך בלתי הגיוני, אפשרי אמנם, ובעקבות האפשרות הזו נכנס צה"ל למהלך גבוה יותר של כוננות. בשבועיים האחרונים ערכנו שורה של פעולות, של תכנונים אופרטיביים - פקודות כוננות ורענון מהלכים, גם בפיקוד צפון וגם בפיקוד דרום. בפיקוד דרום נערכו גם שני תרגילים, האחד של אוגדת מילואים והשני של שריון וצנחנים, שניהם על סמך נתונים קונקרטיים של מסיבות צפויות בגזרה המצרית. ביחס לחידוש האש בגיזרה הסורית, הנחתי שתי אפשרויות. לא הנחתי כי בכלל לא תהיה משם פעילות. הנחתי שיכול להיות שעברנו את נקודת השבירה שם, וכתוצאה מכך או שיעשו דברים כמו ירי בזוקות, או שיעשו דברים יותר אופרטיביים, ובמקרה הטוב ביותר יעשו דברים יותר קטנים. בהחלט קיימת אפשרות שיעשו שם פעולות נוספות.

מה לעשות במקרים כאלה? אמרתי כי במקרים בלתי משמעותיים, אפשר לנקוט בצעדים בלתי משמעותיים, אך לגבי דברים משמעותיים, אי פעולה מצידנו תפגע באמינות שלנו ותחשיף בצורה יותר גרועה על מצרים מאשר תגובה בסוריה. לא התייחסתי לסוג הפעולות, כי חשבתי שצריך להיות תכנון קונקרטי - מה הם עשו, מה אנו יכולים לעשות, מה הנסיבות באותם ימים, ויהיה עלינו להכנס לכך,

כאשר נגיע לכך.

מה שאפשר לומר היום, ובכך אני מתייחס להערת השר קול, הוא שאפשר למקש בחזרה. זהו דבר שלא אציע בשום פנים ואופן. לא אציע להכנס למלחמה עם סוריה לפי המודל האידיאלי של רצון הסורים. לא יכול להיות דבר יותר טוב מזה עבורם, מאשר מודוס ויוונדי. זה יוצא מן הכלל עבורם, כי אין הם מסכנים שום דבר בחזית המאבק הזה. אם נהרגים חמישה חיילים סוריים, זוהי תעודת כבוד למשטר הסורי. זהו מודל שבשום פנים ואופן איני רואה אותו כאפשרי.

שר התיירות מ. קול:

מהו המודל האפשרי נגד מיקוש?

הרמטכ"ל ד. אלעזר:

אם להתייחס למה שהיה עד עכשיו, אני חושב שהפעילות עד עכשיו היתה חיובית ושקולה מאוד. אני מוכרח לומר שצריך לזכור שהגענו לפעילות נמרצת נגד סוריה לא רק בגלל מה שהיה בגבול הסורי, אלא הפעילות הנמרצת יותר התחילה בעקבות אסון מינכן, כאשר הממשלה החליטה שצריך להגביר את הפעילות נגד מרכזי המחבלים, ואז תקפנו מרכזים ובסיסים לא רק בגלל הפעילות מגבול סוריה, אלא גם בגלל פעולות אלה. הפעולות המאסיביות האחרונות, גם של ה-21.11 לא יוזמו על ידנו בגלל המיקוש. את הפעולה של ה-21.11 התחלנו בגלל שני דברים, ולולא תגובת הסורים לא היתה התדרדרות. בחרנו לתקוף שלושה בסיסי מחבלים בגזרת המיקוש ומוצב סורי מול הגזרה. את ארבעת היעדים האלה תקפנו במטוסים ולא בארטילריה מסיבה טקטית פשוטה: אם נכנס לדו-קרב ארטילרי ברמה, ידנו תהיה על התחתונה. ספרתי בישיבה הקודמת שיש לסורים קצת למעלה מ-70 סוללות ארטילריות, ולנו קצת פחות מהחלק העשירי מכך. בתגובה על כך הציע השר ורהפטיג להוסיף עוד 10 סוללות ברמה. לא אמרתי אז כי סך הכל הסוללות שבידי צה"ל הוא זה, וזה כולל את כל הגזרות. אנו צריכים לנהל מלחמה זו באמצעים שיש לנו בהם עליונות, וכתוצאה

מכך אנו מקטינים את הסכון ומגדילים את אתור הסכנה. אני לא מוכן בשלב זה לבוא ולהציע הצעה קונקרטית. זה שונה אם ישנה הפסקה קצרה או ארוכה, אם יש לנו נפגעים או אין נפגעים, אם פעולת הצעד שכנגד היא משמעותית או בלתי משמעותית. אני לא מוכן לערוך תרגיל על חמש קומות של אילו, ולהציע הצעות אופרטיביות. אך עקרונית, צריך לומר שחוסר תגובה על פעולה משמעותית, יש בה פגיעה באמינות התגובה שלנו.

היתה פה שאלה קונקרטית שראש אמ"ן לא ענה עליה, משום שהמודיעין שלנו זהיר, והיום אין לנו עדיין ידיעות ברורות על מספר הנפגעים הסוריים בפעולה האחרונה, אם כי יש ידיעות על 300 נפגעים, כ-100 הרוגים וכ-200 פצועים. אני יכול לומר זאת, אך ראש אמ"ן עוד לא יכול לומר זאת.

ביחס להערכת יכולתם של המטוסים שלנו נגד מערך הטילים: קיים שינוי ביכולת לתקוף ולהשמיד מערכות של טילים, בהשוואה לאוגוסט 1970. השינויים הם בכל התחומים כמעט: א. יש לנו יותר מטוסי פנטום עם הגנה אלקטרונית יותר טובה; ב. יש לנו עוצמה אלקטרונית לחדירה נגד מכ"מים, הרבה יותר טובה מאשר אז; ג. יש לנו אמצעים להטעיית סוללות ואמצעים נוספים. יש לנו ארטילריה 175 מ"מ אמריקאית, אשר מגיעה בטווח ארוך שלה למספר סוללות מצריות, דבר שלא היה אז. יש לנו פיתוחים של שיטות תקיפה וערכנו הרבה תרגילים בנושא זה. לאחרונה אנו עורכים מדי פעם בפעם תרגילים כאלה לחיל האוויר, ותוקפים יעדים דמיוניים כאלה בסיני. כאן אני רוצה להעיר כי את סוללת אס.אי. האחרונה אשר התקפנו בסוריה, השמדנו בדרך קונבנציונלית, ולא גילינו להם את השיטות החדשות שלנו. היה זה לפי השיטה המקובלת מלפני אוגוסט 1970. לא חסימה אלקטרונית, לא עוצמה וכו'.

ביחס ליכולת המצרים לפגוע בעומק שלנו, אני רוצה להזכיר שגם במלחמת ההתשה הקודמת היתה הן למצרים והן לסורים יכולת לפגוע בנו בעומק. זה היה ונשאר אפשרי. אין סגירה הרמטית של השמים, גם כאשר יש לנו עליונות אווירית, ומטוס או זוג מטוסים, פעם בגזרה זו ופעם בגזרה אחרת, יכולים לחדור. הדבר הזה יכול לקרות לנו. אנו מקווים כי ביחסי הכוחות שיש לנו היום זו

אינה יכולה להיות שיטה. זה יכול להיות משהו ספורדי, ואי אפשר להעמידנו בפני מציאות של תקיפת מטרות בעומק שלנו. טילי הקלט שלהם הם אמצעי נוסף אשר יכול לגרום לנו לפגיעה מאוד מאוד בלתי נעימה. אז לא יהיה חשוב לנו אם התכוונו לפגוע ברמת-גן ופגעו בפתח תקוה. בשני המקרים זה יהיה בלתי נעים.

לא שמתי לב אם ראש אמ"ן השיב על השאלה מה יהיה אם המצרים יפעלו מתוך סוריה. אנו חושבים זאת לדבר בלתי סביר, וכדי להסביר זאת צריך לנתח את כושר המטוסים שבידיהם. חלק מהמטוסים אינם יכולים להמריא ממצרים ולחזור לשדה בסוריה, משום שזה מחוץ לטווח שלהם. אותם מטוסים שיכולים להמריא ממצרים ולנחות בסוריה, יכולים לחזור גם למצרים, ואין לנו ספק שיעדיפו זאת, משום שבמצרים שדות התעופה הם מוגנים. ישנו מרווח שולי של יעדים בתוך ישראל, שהמיג-21 יכול להגיע אליהם ממצרים ולחזור לסוריה, אך איננו חושבים שזו תהיה דרך נבחרת ע"י המצרים, כי זה יסכן מאוד את המטוסים והעוצמה המצרית ולא יקנה להם יתרונות מרובים.

השר פלד שאל על חלופי השבויים עם סוריה. קבלנו מסוריה תשובה שלילית אחת, שהם אינם מוכנים להתחלף בשבויים. לא נטשנו את הנושא, ואנו מציעים להם לעשות זאת בשלבים. קודם נחזיר אנו את השבויים הסוריים שבידינו, אחר כך תהיה הפסקה, אחר כך הם יחזירו לנו את שבויינו. אנו מנסים להקל עליהם. תשובה חיובית לא קבלנו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

בישיבת הממשלה בשבוע שעבר השארנו להצבעה בישיבה זו את ענין תוספת הסעיף למה שאנו קוראים קונסטיטוציה של תגובות. ההצעה להחלטה היא, שכאשר מופגזים ישובים ברמת הגולן, בסמכות ראש הממשלה ושר הבטחון לאפשר לרמטכ"ל טפטוף ארטילרי על כפרים סוריים באזור. לא אישרנו זאת בישיבה שעברה, אלא אמרנו, שלאחר שנשמע היום את דברי הרמטכ"ל וראש אמ"ן, נחזור להצבעה. ההצעה עומדת עתה להצבעה. האם משהו מערער או מהרהר על כך? מדובר על מקרה בו ישובים

שלנו מופגזים.

מי בעד?

15 בעד

אין נגד

מחליטים:

להוסיף להנחיות הקבע בגזרה הסורית: כאשר מופגזים ישובים ברמת הגולן, בסמכות ראש הממשלה ושר הבטחון לאשר לרמטכ"ל טפטוף ארטילרי על כפרים סוריים באיזור.

מזכיר הממשלה מ. ארנון:

למען הפרוטוקול, הדיון היה במסגרת ועדת שרים

לעניני בטחון.

250. סקירה מדינית

מר מ. גזית:

למרות מה שהתפרסם בעתונות, טרם הגישו המצרים או תומכיהם נוסח החלטה או טיוטה בנושא המזרח תיכוני. הדבר ייעשה, כפי הנראה, בראשית השבוע הבא. היתה טיוטא בלתי רשמית שהכילה את כל האלמנטים הבלתי אפשריים מבחינתנו וכנראה גם מבחינתם, כיוון שרושם הוא שהמצרים נוטים "להתקפל" ואינם מגלגלים אותה בבטחון רב. אותה טיוטה כללה אלמנטים כמו מה שאנו קוראים

סנקציות - מניעת סיוע מישראל, תביעה מישראל ליסוג מיד וללא תנאי, ביטול תוקף פעולותינו בשטחים וזכויות הפלשתינאים. כמובן שהעצרת אינה האינסטנציה לקבלת החלטות בנושא הסנקציות. הדבר נאמר לנו בזריזות רבה ע"י האמריקאים והבריטים. כלומר: מה איכפת לכם אם ההצעה תתקבל? כל עוד אינה מתקבלת במועצת הבטחון אין לכך תוקף. בכל אופן, הפניה שלנו לאמריקאים היתה, שלא יהיו פסיביים וינסו להשפיע על שורה של מדינות, ואכן לא שמענו עוד פעם את הטעון הזה. הם אמרו שיפתחו בפעולה סלקטיבית בקרב מדינות אירופה ואמריקה הלטינית. אחד הארגומנטים לכך היה שב-1970 הודיע יארינג שאותו מחייבת רק החלטת מועצת הבטחון, אך בראשית 1972, כאשר היה כאן, אמר שהוא לא יכול להתעלם מהחלטת העצרת. הודענו כי אם רוצה מישורו שישראל לא תינתק מהחלטה 242, מוטב להשאיר ללא שינוי. דבר זה הניע את ארה"ב ומדינות אחרות לפעולה. קבלנו את תגובות מדינות אירופה, ביניהן חסרה רק תגובתה של דניה, ולפיהן אירופה תצביע נגד ההצעה המצרית, כלומר, נגד סנקציות, ומכיוון שהמצרים אינם מוצאים עניין רב בהצעה שלא תקבל את תמיכת אירופה, יש להניח כי יוכנסו בה שינויים.

שר המשטרה ש. הלל:

האם זה כולל גם את צרפת?

מר מ. גזית:

כן, הם אמרו שבעניין זה הם יצביעו נגד. קיימת התפתחות מעניינת במדיניותה של חוף השנהב בנושא זה. בועידת רבאט, עליה מסתמכים המצרים הרבה, לא נערכה הצבעה אלא החלט בקונצנזוס לקבל את ההצעה המצרית. חוף השנהב טוענת כי זו היתה תחבולה, ומכיוון שכך, אין היא מחייבת אותה. הוא הדין לגבי ההחלטה שנתקבלה בגו'רג'טאון. לכן אמרו נציגי חוף השנהב כי יצביעו נגד ההצעה. שר החוץ של חוף השנהב, אושר, אמר כי הם מוצאים עצמם לעיתים קרובות ללא מידע מדויק לגבי המתרחש במדינות אפריקה, וחשוב שנחזיקם בתמונה.

שר המשטרה ש. הלל:

האם לפי ההשערה שלך תתמוכנה מדינות אפריקה

האחרות בהצעה המצרית?

מר מ. גזית:

כן, חוץ מחוץ השנהב. ישנה תקוה קלושה לגבי גאנה. המצב שם אינו מלהיב במה שקשור אלינו, אך נדמה לי שלכלל החלטה על סנקציות הדברים לא יגיעו. אין בינתיים שושבינים להצעה המצרית. סנגאל הודיעה כי לא תהיה שושבינה, כך יש הבטחה גם ממנה. לעומת זאת, יש לנו שבוע של מפחי נפש, שכלל את ההודעה של ניתוק היחסים מצד צ'אד, ודאגה לגבי ניז'ר, לאחר שהתעורר שם כעס רב על שבעתונות הישראלית, ב"הארץ" התפרסם למעשה כל מה שקורה בינינו לבין ניז'ר: ניז'ר החליטה לא לנתק את יחסיה עם ישראל בשלב זה, אך בירושלים קיימת דאגה. כלומר, מזכירים כאן חטא כפול.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין להניח שההדלפה באה משם.

מר מ. גזית:

אפשר להאשים לכל היותר את "ז'אן פרנס פרס", על שפירסם את מה שנכתב כאן. אתמול פרסמנו הכחשה, אך איני בטוח שזה יספק אותם. שגרירנו המיועד לניז'ר טרם הגיע לשם, ואתמול הודיעו לנו מניז'ר, גם בכתב, כי לעת עתה נשהה את בואו. בואו צריך להיות על יסוד הסכם בין שתי המדינות. פירוש

הדבר שצריך יהיה כנראה להחזירו בקרוב ארצה, כדי שלא יצטרך לחכות באחת הבירות הסמוכות לניז'ר.

כידוע, נסתיימה סדרת המנויים במחלקת המדינה. רוג'רס נשאר, ועל כך איני צריך לומר דבר. כעוזר מזכיר ראשון נקבע קנט ראש, שהיה סגן שר ההגנה. כ-DEPUTY UNDER SECRETARY נקבע ויליאם פורטר, ראש משלחת ארה"ב לשיחות בפריז, שיש לו רקע מזרח-תיכוני עקב היותו בעבר קונסול ארה"ב בירושלים. יש נטיה להתייחס למנוי זה בפסימיות, אולי אין הנטיה הזו במקומה, אך מצאתי לנחוץ לומר זאת.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

האם ידוע משהו במשרד החוץ, האם יש אמת במה שפורסם היום, כי קיימת תכנית קיסנינג'ר?

שר האוצר פ. ספיר:

היום, דומני כי הוא מכחיש זאת.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

האם מכינים הצעה אמריקאית נגדית לעצרת, במקרה

שתהיה הצעה ערבית?

בקשר למצב באפריקה, האם יש מגע בינינו לבין ארה"ב וארצות אירופה, שבכל זאת יש להן השפעה גדולה שם? כפי שפורסם היתה גם הצעה צרפתית.

מר מ. גזית:

לא ידוע לנו דבר על תכנית קיסנינג'ר. בקשר לאפשרות שתתקבל ההצעה הערבית, מה שתקוע מבריק אלינו מניו-יורק הוא שיש סיכוי שנגד ההצעה הערבית תצבענה ארה"ב, 9 מדינות אירופה שחייבות להיות מלוכדות בהצבעה בנושא החלטה מס. 242 בדיון המזרח-תיכוני, ואולי עוד כמה מדינות. כלומר, הדברים האלה מצטרפים למעין החלטה שפשוט תשנה את ההחלטה הקיימת.

באשר לארה"ב ולארצות אירופה, צריך לנתח את העניין: כאשר מדובר בארצות אפריקה, שמדאיגות אותנו, אלה הארצות שקשריהן עם אירופה הן עם צרפת בלבד. כאשר שקלנו את האפשרות לייצג את ענייננו בפורלאמי, בירת צ'אד, התברר כי ישנן רק שתי מדינות שיכולות לעשות זאת, והן צרפת וארה"ב. אמנם לא חשדנו בצרפתים כי בשלו את התבשיל, אך חשבנו כי אם נבקש את הצרפתים שייצגו את האינטרסים שלנו שם, יהיה זה מהלך לא מובן בארץ. לא היתה לנו ברירה, אלא לבקש זאת מארה"ב.

באשר לניז'ר, שם זה עוד לא הגיע לידי כך. דומני כי אפשר לפנות גם לרפובליקה הפדראלית הגרמנית, במידה ויהיה צורך לחשוב על מי שמסוגל לייצג את האינטרסים שלנו שם, זאת מתוך התייחסות למושג מעצמה מגינה PROTECTIVE POWER. כאשר מדובר במדינות הפחות מתוחכמות באפריקה, השיקולים של המדינות הללו הם פחות מסובכים. אין לנו הערכה ברורה, או מידע חד משמעי לגבי מה שקרה בצ'אד, אך מן ידוע הוא, כי אם כי העיתוי היה קשור בביקורו של פייסל שם, היה זה רק משום שנוח היה לטומבלבי לקשור זאת עם פייסל, מאשר בלוב, איתה יש לו קשרים מסובכים והוא צריך לשקמם. טומבלבי הוא נוצרי, בעוד שהרוב בארצו הוא מוסלמי. קיימת אירידנטה חזקה נגדו, בפרט בצפון צ'אד. טומבלבי החליט על ניתוק היחסים עם ישראל בלב כבוד, ואף קבלנו ממנו רמז, בו נאמר כי הוא מתחנן שנבין עד כמה שהיה לו קשה להחליט על כך, ושלא נשווה זאת למה שהיה עם אמין. הוא אינו אמין. יש פה אנשים שמכירים את טומבלבי, גם אני ראיתי אותו פעם מרחוק. לפי

השיחות עם שלושה שגרירים שהיו שם, מתברר שהוא באמת אינו אמין, אך לא יכול היה להחזיק מעמד נוכח שלטונו המעורער מבפנים והלחץ הברוטאלי המוסלמי-לובי.

שר המשטרה ש. הלל:

אני מאשר זאת.

שר התיירות מ. קול:

ראש הממשלה, אני רוצה לשאול אותך שאלה. האם אינך חושבת כי כדאי אולי שיהיה בקור של שר החוץ, שרים אחרים או אולי משלחות של חברי כנסת לכמה ממדינות אפריקה, כדי למנוע את ההתדרדרות הזו. זה יכול להתפשט כמו מגיפה, ועבודה של שנים יכולה לרדת לטמיון, כי האחד מסתכל על השני באפריקה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני בטוחה ששר החוץ שוקל את הדברים ואולי יביא גם זאת בחשבון, נשמע זאת ממנו.

יש לי מצב רוח פסימי בענין אפריקה. לשר החוץ יהיה וודאי מה לומר על כך בשבוע הבא.

251. השביתות במס הכנסה; בדואר הנדסה ובמינהל התעופה האזרחית

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבקש מפרס לומר איפה אנו עומדים בענין השביתות.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

שביתת עובדי התעופה הסתיימה אתמול. מההסתדרות צלצלו אלי וביקשו ממני למסור את הדברים הבאים:

א. ההסתדרות לא התחייבה לדברים מפורשים. אם כי איני נוטה לחשוב שהעובדים לא ידעו מה עמדת ההסתדרות והממשלה, לא הובטח דבר פרט למה שנאמר בישיבת ועדת השרים שהתקיימה יחד עם נציגי ההסתדרות. אני מניח שמזכיר ההסתדרות אמר להם שלא יהיה מנוס, אם לא יחזרו לעבודה, ויהיה צורך לחשוב אף על הפעלת צה"ל.

במה שנוגע לשביתה השניה, של 5,000-6,000 איש, במשך יום אתמול וגם הבוקר, היו פניות רבות אלי, כולל פניות פורמליות, בבקשה שאפגש עם העובדים. סרבתי, כי לא יכול להיות שנעשה דבר אחד, והעובדים יעשו את ההפך.

בקרב העובדים עצמם מתרוצצות דעות שונות. בסך הכל, לצערי הרב, הם תומכים בעמדת הועד, כאשר טענתם היא שמצד אחד ישנה אינפלציה ומצד שני הסכמי שכר בשפע, והם מתייחסים בפרט להסכם השכר בצי"ם, שיש בו תוספת שכר של 40%, לפי מה ששמעתי מהעובדים. יחד עם זאת, אנו משתדלים לא להחריף את השביתה, וגם עובדים שיש להם אפשרות לעבוד, מתקנים קלקולים עד כמה שאפשר, וזאת באשור הועד.

אחת הבעיות שהתעוררו היא, שועד העובדים למעשה עשה לצחוק את החלטת בית הדין לעבודה, שצווה על 22 חברי הועד לחזור לעבודה. חברי הועד הודיעו כי התפטרו, והם מוכנים לחזור לעבודה, אך אין להם ועד, ואין מי שיורה להם לחזור לעבודה. אנו אינהו מדינה דרום אמריקאית ולא עושים אצלנו

צחוק מפסק-דין. זאת אפשר לקבוע, אם כי איני מכיר את הצד המשפטי.

בקרב העובדים מתרוצצות שלש הצעות: 1. להחמיר את הסנקציות, ואני מעריך שהכוונה היא להשבית גם את שדורי הרדיו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

צריך לבקש מרדיו ירדן כי ישדר גם בעברית.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

שלשום התקשר אתי סוכן תיירות ואמר לי כי התקשר עם ערבי ממזרח ירושלים כדי שזה יבוא בהצעה אל ממשלת ירדן שתיירים מישראל יעברו דרך הגשרים אל ירדן, ומשם יטוסו לאירופה, והתיירים מאירופה יעברו דרך ירדן לישראל.

2. קבוצה שניה של עובדים מצדדת בחזרה לעבודה, אך מבקשת לאחוז בסנקציות תוך כדי כך. 3. ישנה גם קבוצה קטנה שלישית של עובדים, הרוצה לחזור לעבודה.

הבוקר צלצל אלי אברמוביץ' והודיע כי יש פניה מצד ועד עובדי ההנדסה בחיפה, המבקשים פגישה עם נציגי מועצת הפועלים ועם מנכ"ל המשרד. אמרתי שעם מנכ"ל המשרד אין מה לדבר, כי החלטנו לא לקיים מגע עם העובדים עד שהשביתה תסתיים, ובמה שנוגע למגעים של ההסתדרות, צריך להיות ברור שהיא אינה יכולה להתחייב, כי אז נזמין לעצמנו תביעות בכל המשק. לגבי העתיד, אם יחמירו את האמצעים שהם נוקטים, נצטרך לאחוז בצווי ריתוק, והממשלה יפתה את כוחי להשתמש בהם. האמת היא שלא השתמשתי בהם א. משום שלא היה צורך בכך; ב. רציתי לראות אם יקיימו את פסק הדין של בית הדין לעבודה, כי אם לא יקיימו גם את צווי הריתוק, נמצא עצמנו במצב קשה ביותר. מה נעשה אז? נשלח אותם לבית הסוהר? מצד

שני, לפי הערכת העובדים, הם לא יוכלו להחזיק מעמד זמן רב, אם הממשלה תחזיק מעמד והציבור ישתתף בכך, ציבור העובדים לא ימשיך בשביתה. אין לנו כל כוונה לשבור את העובדים, זו אינה מלחמת יוקרה, אך הפעם עומדת במבחן השאלה אם הסכם הוא הסכם, כי אם גם הפעם נאמר שהסכם אינו הסכם, ואין הוא מחייב אף אחד, וישנו אמנם הסכם על דרכי המו"מ, אך אנו הראשונים להתעלם מכך, לא יהיה ערך לשום הסכם.

בלוד היתה היום צפיפות גדולה, אף על פי שבחודש האחרון מורגשת ירידה בתיירות.

שר התיירות מ. קול:

ירידה די קטנה.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

די קטנה, אך די מדאיגה. "אל-על" אינה טסה עתה במטוסים כה מלאים כמו קודם.

אם הערב יצליחו לסיים משהו עם ועד עובדי ההנדסה בחיפה, תהיה לכך השלכה גם על הועדים בתל-אביב ובירושלים.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

מה זה קשור למועצת פועלי חיפה?

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

עובדי דואר הנדסה מאורגנים בשלושה מחוזות. ישנם שלושה ועדי עובדים המשתפים פעולה ביניהם. ועד מחוז חיפה, ועד מחוז תל אביב וועד מחוז ירושלים. הקיצוני מבין שלושת הועדים הוא ועד מחוז תל אביב והמתונים היו הפעם בועד מחוז ירושלים. ועד חיפה נקט הפעם עמדה בינונית. מדובר כאן לא רק בערים אלא גם באנשים. אורי אלפרט מרגיש ממש כמונו בענין זה. הוא מביע הסתייגות ללא ערעור במקרה זה. אני מקווה שנוכל לעמוד בשביתה זו. אני יודע שזהו מבחן עליון לממשלה ומבחן עליון לעובדים. הועד יצא בהתקפות אישיות עלי. לא נורא, נעמוד גם בכך.

ראש הממשלה ג. מאיר:

השר ספיר, מהחזית שלך, האם יש לך מה לומר?

שר האוצר פ. ספיר:

איני זוכר את הסכום עליו מדובר באחוזים, אך היה לי בזמנו דין ודברים עם קשתי, בענין התוספת שיקבלו עובדי צ"ם. עובדי דואר הנדסה טוענים כי בצי"ם יקבלו תוספת של 40%. איני זוכר את האחוזים.

אשר לעובדי מס הכנסה, אלה תובעים תוספות כספיות. הוצע ביום ו' כי על התביעות שלהם יחול אותו הסדר כמו על התביעות של עובדי התעופה, ואברמוביץ' אמר כי הוא מסכים לכך.

אשר לעובדי המכס, גם כן, לא שמעתי דבר חדש ביום ה' או ו'. לא ידוע לי אם הם ממשיכים בסנקציות או לא. אני רוצה להדגיש מה שאני שומע, מה שמעתי באסיפה ביום ו' בערב וגם במקומות אחרים. אני שומע כי הצבור מצפה לראות מה נעשה. איני יודע כיצד יפרשו את ההסכם עם העובדים בלוד, אך אין לי ספק שזה יכביד עלינו בשני משורים. אם יכנעו למה שהם רוצים, אני בטוח שיימצא נימוק לפתיחת מו"מ מחודש על הסכמים, ואילו ביחס לאלה שאנו נמצאים איתם עתה

במו"מ - מורים, מהנדסים, הנדסאים, שהם קבוצה רצינית מאוד, אקדמאים במדעי הרוח והחברה ואחרים - זה יקשה עלינו לסיים את המו"מ.

252. הצעת התקציב לשנת הכספים 1973

שר האוצר פ. ספיר:

יש לי הודעה בענין התקציב: בשבוע שעבר הציג גח"ל הצעה דחופה לסדר היום, בה נאמר כי אנו עוברים על חוק הכנסת, או על סדר ועדת הכנסת, בענין הגשת הצעת תקציב. התקיים דיון בין גח"ל לבין יושב ראש הכנסת ומזכיר הממשלה, ובינתיים הורידו את ההצעה מעל סדר היום, אך אני חייב להקריא בפניכם מכתב שקבלתי מיושב ראש הכנסת: "קראתי בעיתונים ידיעה, לפיה קיים חשש שהצעת תקציב המדינה לשנת 1973 לא תוגש לכנסת במועד הקובע לפי תקנון הכנסת, היינו "לא יאוחר מיום ג' בשבוע הראשון של חודש ינואר"; באותה ידיעה נאמר שהתקציב יוגש אולי באיחור גדול יותר מאשר אשתקד. הייתי רוצה לקוות שהידיעה הנ"ל לא תתאמת, אך אם יש חשש שתתאמת, הרי אני רואה חובה לעצמי כיושב ראש הכנסת להפנות תשומת לבך לכך שהדיון בתקציב המדינה הוא הנושא המרכזי ביותר בדיוניו של כל פרלמנט בעולם, וכמובן גם בכנסת שלנו. אני ער לבעיות העומדות לפניך בהכנת התקציב ובאישורו על ידי הממשלה; אך אם הממשלה אינה מקפידה להגיש את התקציב במועדו, לדיון בכנסת, נחשב הדבר לא רק כהתעלמות של הממשלה מהוראות התקנון של הכנסת, אלא גם כפגיעה בכבודה ובמעמדה. ועוד: הגשת התקציב במועד מאוחר, משבשת את סדרי הדיון בו כיוון שהיא מצמצמת את משך הזמן של הדיון כדי לקיימו לפני ה-1 באפריל, או שנאלצים לאשר תקציב ביניים ולקיים דיון כפול, נעדר רציפות ושיטתיות, שגם אינו מתיישב עם סדרי מימשל תקינים. אדרבא, גידולו המתמיד של התקציב מצריך הגדלת משך הזמן של הדיונים תוך שמירה על רציפותם ושיטתיותם. הנני מצפה שאתה עושה ותעשה כל אשר לאל ידך כדי שהצעת התקציב תוגש במועדה, ואשמח אם תשובתך למכתבי זה תהיה כפי שאני מצפה."

זו היתה כנראה הפשרה בינו לבין גח"ל, שעל פיה הורידו את ההצעה מעל סדר היום. שהתקציב לא יוגש במועדו, זה ברור, אך אני מבקש מכל אלה שיש לנו איתם דיונים על התקציב, כי יביאו בחשבון שאנו עומדים כבר עתה מעבר לשבוע השלישי של חודש ינואר, מבחינת האפשרות להגיש את התקציב.

נושא שני שאני רוצה להתייחס אליו, הוא תקציב הבטחון. בענין זה הגענו לסכום משותף בין שר הבטחון והאוצר, על גודל התקציב. המספרים אינם לפרסום בחוץ, כי אנו עומדים עתה על תקציב כולל ולא על תקציב נפרד לכל סעיף וסעיף. אני רוצה לומר מה התקציב השנה לעומת התקציב בשנה שעברה. התקציב אשר אושר לפני שנה היה 5.650 מיליארד ל"י, שמתוכו הוסכם לדחות סכום של 350 מיליון לשנת התקציב 73/74, היינו התקציב עמד לפני שנה על 5.300 מיליארד. 220 מיליון ל"י נוספו לכך במסגרת הסדרים חד-פעמיים של הפרשי פיחות וכו', אשר הועברו לתקציב הבטחון. כמו בכל המשק, כך גם בתקציב הבטחון, נקבע שער של 5.04 ל"י לדולר. קבלנו את כספי המיראז'ים מצרפת, וחשבנו ואמרנו גם ליד שולחן הממשלה, כי הכסף אינו של האוצר אלא של משרד הבטחון, וה-330 מיליון ל"י אינם צריכים להכנס לתקציב הכללי, אם כי את הקניות אנו מבצעים בצרפת ובארה"ב, בעוד שאת המטוסים אנו מייצרים כאן, והוסכם עם מבקר המדינה ועם ועדת הכספים של הכנסת, כי הסכום הזה יהיה מתחת לקו. כאשר מורידים את ה-150 מיליון שהעברנו ל-73/74 ואת ה-330 מיליון ל"י, מתקבל תקציב של 5.850 מיליארד, הכולל 330 מיליון ל"י שקבלנו מהצרפתים, סכום אשר מופיע מתחת לקו.

הוסכם השנה שהתקציב יהיה כדלהלן, לאחר הורדת הסכומים הבאים: משרד הבטחון הסכים לדחות סכום של 170 מיליון דולר, אשר יצטרך אותם, בענין הדחיה הזמנית של ההזמנות. זה מוריד מהסכום המקורי שמשרד הבטחון דרש 850 מיליון ל"י. אני מניח שלא שר הבטחון ולא אני רוצים להשלות את עצמנו, שלא צריך יהיה את הכסף הזה במשך הזמן.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

מה מתכוונים לדחות ולאיזו תקופה?

שר האוצר פ. ספיר:

התקופה היא עד 1973 או 1974. תלוי מה יהיה התקציב ב-1974. זאת יקבע בבוא המועד משרד הבטחון. על כל פנים, אין הכוונה לעשות את ההוצאה השנה. עוד 25 מיליון לירות הוריד משרד הבטחון. אלה שאני מנהל איתם את המו"מ, טענו כי הרמטכ"ל מסתדר בקושי עם התקציב המאושר. כך מגיע התקציב השנה ל-6.125 מיליארד ו-150 מיליון ל"י שהם בבחינת גמילות חסד. בשנה שעברה היה התקציב 5.845 מיליארד, כולל 150 מיליון ל"י.

(לפני כן רשמה ת.כ. רשמה א.ב.)

אתה יכול לעשות את החשבון עם היוקר ובלי היוקר. הסכום שקיבל משרד הבטחון בשנה שעברה הוא 5 מיליארד ל"י ו-845 מיליון ל"י. מה שמופיע בתקציב - הסכום של 350 מיליון ל"י של השנה שעברה - משרד הבטחון מסכים שיכלל בתוך הסכום הזה מחדש; דוחים 350 מיליון ל"י של השנה שעברה לתשלום לא בשנת 1973/4 אלא ישלמו זאת ב-1974/75.

את ה-150 מיליון, כאמור, של גמילות חסד אמרתי שאנו מחזירים, אפילו בתודה, כפי שאמרתי פעם בישיבה כאן.

אני רוצה לומר שלושה דברים, שבחלקם הם מובנים מאליהם. ראשית, זה כולל את היוקר, זה כולל את האינדקס שישולם בינואר 1973. ההתייקרויות מינואר ואילך - אינן כלולות בתקציב. השנה העריך משרד הבטחון את ההתייקרויות ב-450 מיליון ל"י. אנו הערכנו אותן קצת פחות. כלומר, מה שהיה בשנה שעברה 5 מיליארד ו-845 מיליון - צריך אוטומטית להיות השנה 6 מיליארד ו-360

מיליון ל"י, כפי שמתקבל מהחשבון.

שנית, שר הבטחון אומר (אמנם, ראיתי את זה רק בסוף הישיבה, אבל הייתי אומר אותו הדבר אילו ראיתי זאת בתחילת הישיבה): הממשלה החליטה על מצעד צה"ל; מצעד צה"ל איננו בחשבון. המצעד בוודאי תמיד היה בחשבון, אבל בתוך כל המיליארדים אינני יכול להתווכח על דבר כזה.

משרד הבטחון ושר הבטחון טוענים - וזה היה גם בשנה שעברה, ועל זה יש הסכם בלתי כתוב: אם הממשלה תחליט להכנס בשנה הבאה הזמנה על מטוסים נוספים, ונצטרך לשלם דמי-קדימה (זה היה גם בהסכם של השנה הזאת) אין התקציב הזה כולל זאת. הוא גם לא כלל זאת בשנה שעברה. אמנם, הוא הוסיף, שהוא איננו חושב שזה כל-כך אקטואלי בשנה זאת (אני מתכוון לתשלום הכסף; איני יודע לגבי ההזמנה). אם שר הבטחון ירשה לי, אני רוצה לומר: עד 29 בנובמבר נצטרך לקבל עוד 24 פנטומים הכלולים בהסכם, ועוד 77 סקיהוקים הכלולים בהסכם. כל זה צריך לקבל עד 1.4.74.

שר התיירות מ. קול:

באילו תנאי תשלום?

שר האוצר פ. ספיר:

במזומן. אם אנו מקבלים באשראי - האשראי הוא חלק של התקציב. כי בתקציב כלולים 300 מיליון דולר שאנחנו צריכים לקבל מהאמריקאים, סכום שאושר. קראתי כאן שכבר הזהירו שהם עומדים בפני קיצוצים, כי הנשיא הטיל עליהם קיצוצים כבדים. היה כאן אחד מאנשי האוצר, השני או השלישי למלך (שכחתי ברגע זה את שמו) והוא סיפר לי אותו דבר, שהם רוצים להנהיג קיצוצים. אבל דיה לשמחה בשעתה. בינתיים אמר הסנטור ג'קסון כשהיה כאן, שבעניין ה-300 מיליון הוא עומד על המשמר. אמרתי שהתקציב כולל תשלום בעד 24 פנטומים

שצריכים עוד להגיע תוך 12 החדשים הקרובים, 77 סקיהוקים שבשכילם יש כאן כל הכסף ובוודאי הממשלה יודעת שיש כבר באויר 28, ולעוד 33 יש כאן כסף להשלמתם עד ה-1 באפריל - מתוך ה-61 שעבורם אנחנו מקבלים את החלקים ממקום שמקבלים. זה מגיע ל-6 מיליארד ו-125 מיליון, כי אמרנו: עוד 50 מיליון לירות משום שבסוף השנה קורה אתנו אחת משתיים: או שזה קיים בתקציבים המיוחדים, או שאנחנו הולכים לתקציב נוסף. כך שמשרד הבטחון יקבל השנה בדולרים ובלירות 6 מיליארד ו-275 מיליון. מזה בתקציב 6 מיליארד ו-125 מיליון, חוב 150 מיליון, ובינואר - פברואר - מרץ, לפני ה-1 באפריל - אנו צריכים למצוא להם עוד 50 מיליון ל"י.

לשנה הבאה עובר חוב שאנו חייבים מהשנה הקודמת, שעליו הוחלט, כ-350 מיליון ל"י, ושוב יגלגל אותו משרד הבטחון משנה לשנה.

קיבלתי חומר ששלחתי לאמריקאים כדי לבסס את בקשתנו לאשראי לשנה הבאה. אצל האמריקאים יש היום עדיין 545 מיליון דולר אשראי לנשק ולבטחון, 300 מיליון דולר בשנה שניה, ו-300 מיליון דולר הכלולים בתקציב שנגיש. יחד זה מיליארד ו-145 מיליון דולר. עכשיו עומדים בתוקף על כך שזה רק ל-10 שנים. הם שולחים אותנו לבנקים בערבותם, ואני חושב שיש בזה גם כוונה: שיהיה לכם עסק עם הבנקים, לא עם ממשלת ארה"ב. בבנקים תצטרכו להצטלב פעמים אם תרצו לבקש דחיה. היות ואצלם עכשיו בינואר מתחיל הדיון על התקציב - ביקשנו מהם שוב 300 מיליון דולר. זאת אומרת - מיליארד, בפעם הרביעית. נתנו להם איפוא חומר שונה, יפה מאוד, ואני רוצה רק לומר שהחוב שלנו בדולרים בסוף השנה הזאת יהיה 4 מיליארד דולר. החוב לנפש - 1290 דולר. ריבית וקרן שמשלמים השנה - קרוב ל-700 מיליון דולר. מזה קרן 455 מיליון דולר, ריבית 237 מיליון; תשלום אחוז מהערך המוסף של היצור (כי בעד חמרי הגלם אנחנו משלמים) - 62%. היות וכבר צריכים היינו לומר להם מה יהיה בסוף 1973: החוב (מה שאנחנו הולכים עכשיו לגמור בתקציב ומתדיינים עליו) יהיה 4 מיליארד ו-625 מיליון דולר, ואינני מדבר על החוב המקומי. פירוש הדבר לנפש 1410 דולר. תשלום חובות, שוב 690 מיליון דולר, מזה ריבית 285 מיליון וקרן 395 מיליון. כלומר: אנחנו משלמים חובות ומגדילים את החובות בסכום גדול יותר.

דומני, אדוני שר הבטחון, שלא החסרתי פסיק שסוכם

בינינו.

שר התיירות מ. קול:

אפשר לשאול שאלה?

שר האוצר פ. ספיר:

חכה בסבלנות רגע אחד. האם החסרתי משהו, אדוני

שר הבטחון?

שר הבטחון מ. דיין:

אתה לא החסרת, אבל אני אוסיף.

ראש הממשלה ג. מאיר:

גמרת?

שר האוצר פ. ספיר:

כן.

שר הבטחון מ. דיין:

ראשית, אני רוצה פשוט להודות למשרד האוצר ולעובדיו, כולל שר האוצר, על האופן של הבירור והטיפול בתקציב, במגמה באמת שלא לפגוע בענין הבטחון וככל האפשר להשיג את הסכומים הלא קטנים הללו, ובאותו זמן לא לחבל במצב הכספי של המדינה, לא לגרום גם לגרעונות וגם לאינפלציה.

הכניסה למסגרת התקציב התאפשרה בכך, בעיקר אני מדבר על ה-170 מיליון דולר, כי בעלויות הישראליות לעומת התקציב שהגשנו, הירידה בפועל היתה כ-25 מיליון לירות, וכאן קיבל הרמטכ"ל כאב לב אבל הצליח לרדת ב-25 מיליון לירות לעומת תכנית העבודה שהציע, שהיתה מצומצמת מאוד מאוד מראש, ואני רוצה לומר זאת לזכותו, שמראש הציג תכנית עבודה מינימאלית. אבל ה-170 מיליון דולר אינם על חשבון העבודה בפועל. זהו גלגול תשלומים לשנים הבאות, ולעיתים הזזת מועד הכנסת ההזמנה לזמן קצר, כך שמועד הפרעון יתגלגל לשנה התקציבית הבאה. במידה שאפשר היה לדחות את מועד ההכנסה של ההזמנה לציוד, כדי שמועד התשלום כולו או חלקו לא יהיה מיד בשנת התקציב הזאת - נדחה את ההזמנה בכמה חודשים. אבל זה במסגרת של חדשים, לא יותר. בשאר הדברים יש הקומבינציה הידועה המפורסמת: לגלגל משנה לשנה. אני חושב שזה לגיטימי ורצוי בהיקף כזה. אולי נגיע באחת השנים לשנה שאפשר יהיה להוציא פחות ולשלם תשלומים של שנים קודמות.

שר התיירות מ. קול:

אני רוצה לשאול: בשעתו אמר הרמטכ"ל כאן בישיבה, אם אינני טועה, שיהיו צמצומים בקריאה למילואים ובהעסקת כוח אדם צבילי בצבא ובעוד שטחים. הוא אמר שהוא בודק את הדברים, ויש על זה דיון. אני רוצה לשאול: כיצד? האמנם התכנית הזאת אושרה? האם היה סיכום, ואיך זה משתקף בתקציב?

שר הבטחון מ. דיין:

אני מציע שלא נכנס כעת לפירוט הרכב התקציב. יש לנו עוד סעיפים. אם נרצה, נעשה דיון על הפירוט. יש צמצום ניכר בימי מילואים, ויש דברים שהם תוספת לעומת השנה שעברה. אם הממשלה רוצה להכנס לפרטי התקציב - ברצון רב, גם מבחינת השוואה של שנה מול שנה, וגם לגופו של דבר, למה מיועד הכסף.

שר האוצר פ. ספיר:

יש עוד שאלות, או שאני יוכל לומר איזה פסוק?

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין עוד שאלות.

שר האוצר פ. ספיר:

אם לוקחים בחשבון את היוקר, התקציב מול התקציב של השנה הקודמת לא גדל.

שנית, אני צריך להגיד: אם מורידים את ה-330 מיליון ל"י שלא היו בכלל כסף שלנו ולא יכולנו לקחת אותו...

שר המשפטים י.ש. שפירא:

איזה 330 מיליון ל"י? הצרפתים?

שר האוצר פ. ספיר:

הצרפתים.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

זהו כן כסף שלנו.

שר האוצר פ. ספיר:

זהו כסף שהיתה לו מטרה בצרפת. אבל אילו קיבלנו את 50 המטוסים הצרפתיים - או שהיינו עושים פחות חוב, או שהיינו מזמינים פחות. כך אני צריך להניח. אם אני מוריד איפוא את זה - אין גידול בתקציב מהשנה שעברה לשנה הזאת.

שמעתי לראשונה מן הילדים שלי (יש לי שני קצינים, בן וחתן) שהיו בכינוס של הצבא ואמרו שמעולם לא דיברו כל כך הרבה על קימוצים כמו שהקצינים מדברים על זה עכשיו, כולל כנס שבו היה דומני הרמטכ"ל עצמו. עכ"פ, אינני יכול להגיד (אולי משהו חושב, אבל אני אינני יכול להגיד) שלאחר שאני עוסק בחומר הזה בעצם כמה חדשים (התחלנו לפני כמה חדשים) - לא משתדלים. כבר אמרתי בדברי וסיפרתי לראש הממשלה: מי שחושב שלא נצטרך להוציא את ה-170 מיליון דולר - ידע שאנחנו חיים בתקופה הזאת. אני על כל פנים אינני יכול להגיד שום דבר. אמר על זה מה שאמר שר הבטחון, ואין לי מה להוסיף.

מה שעוד שמעתי, כשהיינו אצל ראש הממשלה דיבר שם המרצה, הראשון שדיבר שם בשם הבטחון היה הרמטכ"ל (ואני חושב שזאת לא היתה רק הרגשתי שלי): הוא סיפר ואמר שצריך, ואני הרי יודע מה שנעשה בשוק, ומה שנעשה בשכר - לי היה עצוב. אינני יודע איך הרגישו האחרים. אם אגיד שלא יכולתי להביא תקציב טוב יותר - אולי אנשי הבטחון יהיו שבעי-רצון, אבל זאת אמת. יש לזה ויהיו לזה השלכות על התקציבים האחרים - בזה אין לי ספק. לא במקרה צירפתי לכך את הרשימה של החובות, הריבית ותשלומי הקרן שאני רואה אותם 19 או 20 שעות ביממה

(אינני יכול להגיד 24 שעות). אחרים כנראה לא רואים זאת כך, גם זה לא מפריע לי.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לא היתה כוונה שנכנס עכשיו לדיון על התקציב.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

רק שאלה, דווקא מפני שאני מעוניין לדעת מה שנשאר ליתר המשרדים לאחר תקציב הבטחון.

שר האוצר פ. ספיר:

היום אחרי הצהריים או מחר יש לך דיון אתנו.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

האם יש לשר האוצר אפשרות למסור לנו כאן בערך מה התקרה של התקציב, ומה משקל תקציב הבטחון בסך כל התקציב לעומת התקציב הקודם?

שר האוצר פ. ספיר:

לא, אינני מסכים לזה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לא, אינני מסכימה לכך שבכל ישיבה נדון קצת על התקציב. עכשיו אני מתארת לעצמי שיש מו"מ בין המשרדים ובין האוצר. יבוא רגע שזה יעלה על השולחן.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מקווה שביום ראשון הבא.

אגיד מה הנימוק שלי למסור זאת כאן, כי אינני בטוח מה ימסרו בעתונות, ואח"כ יש טענות: גמרו, לא סיפרו. חשבתי, איפוא, שכדאי למסור כאן, ולא בשביל דיון על התקציב אלא את הדבר הספציפי: שיש הסכם עם הבטחון, שהוא המעצור הראשון לגמר העניין.

253. צירוף חברים לוועדה לתיאום הפעולות בין הממשלה לבין הנהלת הסוכנות היהודית

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה סעיף קצר: לצרף את שרי העבודה והשיכון לוועדת התיאום עם הסוכנות. בתיאום עם הסוכנות על ענייני קליטה ותעסוקה מורגש החסרון הזה, ששרי העבודה והשיכון אינם נמצאים סביב השולחן. אני מתארת לעצמי שאין חילוקי דעות.

מחליטים:

לצרף את שרי העבודה והשיכון לנציגות הממשלה בוועדה לתיאום הפעולות בין הממשלה לבין הנהלת הסוכנות.

254. הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מדובר בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים. כרגע הפיקוח מתקיים בתוקף חוק שנתקבל באוגוסט 1971, והחוק הזה נקרא "תקנות שעת חירום (הסדרים בעקבות שינוי שער המטבע)". הוא מתייחס לנושאים שונים, כמו היטל בטחון של 20%, הסדרים בעניין מלאי סחורות, תשלומים לסווארים, בעיות עם בנק ישראל וכו', ויש לו סעיף 1, סעיף י', הנקרא "מחיר יציב", והקובע כי יצרן, יבואן או סיטונאי לא ימכור את סחורתו מעל למחיר שהיה קיים ב-15 באוגוסט, אלא אם קיבל אישור והיתר. אני מדגיש שוב: יצרן, יבואן וסיטונאי. החוק הקיים איננו מתייחס לדרגי השיווק האחרים.

החוק הזה תקפו יפוג ב-31 בדצמבר השנה, ואם לא נקבע משהו במקומו - הרי שבעצם לא נוכל לקיים פיקוח כלשהוא בתוקף החוק.

השינוי המוצע כאן הוא להכניס פרק נוסף בחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים, פרק נוסף לחוק קיים, אשר יעניק את הסמכות לשרים לקבוע בצו מחירים של מצרכים ושירותים שבתחום אחריותם. זאת ההצעה בלשון לא משפטית. בלשון משפטית, בסעיף ג', אתם יכולים למצוא את הצעת ההחלטה, דברי ההסבר שנתתי, ואת הצעת החוק עצמה. ומה שאני מבקש זה שהממשלה תאשר זאת, כדי שבמשך חודש נצליח בתהליך מזורז להעביר זאת גם בכנסת.

שר התיירות מ. קול:

מה השינוי הבסיסי?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

השינוי הבסיסי הוא שהחוק כיום מטיל חובת הפיקוח על כל היצרנים, על כל מוצרי היצרנים, על היבוא ועל הדרג הסיטונאי. והחוק המוצע מסמך שרים להוציא צווים לגבי שירותים ומצרכים, בכל הדרגים. למשל: לפי החוק הקיים דרג קמעונאי אי-אפשר להטיל עליו מחיר קבוע כלשהו, כי הוא לא נכלל בחוק.

שר התיירות מ. קול:

כלומר, החוק מחמיר באפשרות הפיקוח.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

הוא מחמיר באפשרות הפיקוח, אבל העקרון הוא במקום פיקוח אוטומטי על 17 אלף מוצרים תעשייתיים וכך וכך מוצרים חקלאיים, וכך וכך מוצרים שירותיים - שהיום כולם חייבים בפיקוח - ההצעה היא שהחוק יסמך שרים להוציא צווים המחייבים פיקוח על אותם המוצרים והשירותים שהשרים בתחום פעילותם ימצאו לנחוץ.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אני רוצה קודם כל לומר שנדמה לי שאף פעם לא היתה התפתחות ותקופה כל כך לא מתאימה להכריז על ביטול פיקוח על מחירים כמו התקופה שבה אנו נמצאים עכשיו.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

זה לא ביטול הפיקוח.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אני מתכוון להודעות בעתונים. בעתונות היו פירושים והכרזות, ואולי גם קצת יותר כוללניות של שר המסחר והתעשייה, שעוררו גל של התנגדות. עכשיו אנו עוברים תקופה של עליית מחירים והאינדקס עולה יותר ממה שציפינו, וטרם שילמנו תוספת יוקר. בעצם, בגלל ההתייקרויות, כוח הקניה של הלירה יורד, בתקופה כזאת ובשלב כזה להודיע שיש כוונה לבטל את הפיקוח על המחירים - דבר זה עורר התנגדות ואי הבנות שאפשר היה לחסוך אותם. כי אני מבין שההצעה שמובאת היום איננה לבטל את הפיקוח, אלא ליצור כלים חדשים לפיקוח ולצמצם קצת את רשימת המוצרים. כי גם אני מסכים שכשמדובר על 17 אלף מוצרים - אי אפשר לקיים פיקוח יעיל. אבל בעתונים נכתב שההצעה היא להציע לממשלה ביטול הפיקוח על המחירים, וזה בתקופה של עליית מחירים. לידיעה זו יש השפעה פסיכולוגית שלילית.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבל אין הצעה כזאת.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אין הצעה כזאת. אבל מה שהיה בעתונות זה ששר המסחר והתעשייה הודיע במקום כלשהו שהפיקוח איננו יעיל, והוא מציע לבטל אותו.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בשום מקום לא הודעתי שאני מציע לבטל אותו, אלא למקד אותו, לצמצם אותו ולייעל אותו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אי-אפשר להתווכח על מה שכתוב בעתונות. ההצעה שלפנינו עכשיו איננה דנה בזה.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

אני רק אומר שהיו בענין זה הצהרות לא מוצלחות. גם ההודעות שהשוק החפשי יעשה את שלו, במקום הפיקוח; מי שיש לו במה לקנות - יקנה, ומי שאין לו - לא יקנה, הודעות אלו אינן עומדות בפני המציאות, כי יש לנו מצבים של אינפלציה של ביקוש, שבה שום שוק ושום תחרות אינם פועלים, ואז יש עליית מחירים ספולטיבית לא מוצדקת, גם מבחינת עליית תשומות היצוא.

לגבי ההצעה הקונקרטית אני רוצה לשאול אם היה מגע עם ההסתדרות לגבי החוק הזה, והאם זה סוכם אתם?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כן. החוק שאני מביא כאן הוא על דעת ההסתדרות ועל דעת היועץ המשפטי לממשלה.

שר השיכון ז. שרף:

בדיון בשנה שעברה באותו זמן הוטל גם פיקוח, או הוארך הפיקוח על מחירי דירות, פיקוח שהונהג באוגוסט 1971, לאחר התאמת שערי המטבע. בשנה שעברה היתה מידה כלשהי של הצלחה לדבר, וחשבנו שנוכל להמשיך. בשנה

זו, לא רק שלא היתה הצלחה, אלא התברר שהחוק שהיה מתאים לשלב הראשון, כשהיה בסיס של אוגוסט 1971, שאז אפשר היה לבנות על הבסיס הזה מחירי דירות עד סוף השנה - איננו מתאים עוד; בינתיים מחירי הדירות עלו ונשתנו, והרכב הדירות נשתנה, והתברר שדרושה לנו חקיקה מיוחדת, ושחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים אינו ערוך לפיקוח על דירות. חקיקה זו התמשכה, אם באשמת המשרד או בתוך משרד המשפטים, ורק באוקטובר יכולנו למעשה להביא את החוק.

בינתיים, בחלק של הבניה, נוסף לבניה של משרד השיכון עצמו, שהוא מפקח על עצמו, בחלק של הבניה של אמיסיות, הגענו למצב שמשרד השיכון קובע את מחירי הדירות. הבעיה בשני מסלולים אלה: של משרד השיכון ושל האמיסיות, מקיפה בערך 60% של כלל הבניה; אולי קצת פחות מ-60% של הבניה למגורים, וכולל מרבית הבניה העממית, אם לא כולה.

לכן נועצנו בדבר, ואני רוצה להציע כאן שלא לחדש את הצו לפיקוח על מחירי דירות, שתקפו פג ב-31 בדצמבר, פרט לפיקוח על דירות באמיסיות, שזהו הסדר מתוך רצון. בזה תלוי גם מתן האמיסיות על ידי האוצר: האוצר התנה את מתן האמיסיות בהסכמה עם משרד השיכון על כל מיני דברים, כולל המחיר.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מה יהיו התוצאות?

שר השיכון ז. שרף:

אני חושב שזה לא ישנה; לא יוסיף ולא יגרע.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

גם אני רוצה להעיר הערה. לנו היה נסיון מעניין מאוד עם ביטול הפיקוח על בעלי משאיות. הודענו לבעלי המשאיות שנבטל את הפיקוח, וקמה סערה שכמוה לא ידענו. הם עומדים על כך שהפיקוח יתקיים, כי זהו שוק עם תחרות חפשית, והם חוששים שהסרת הפיקוח תגרום לתחרות שלא יעמדו בה. אבל אני מבין שלפי החוק צריך כל שר לשקול כל מקרה לחוד, כך שאני מבין שאין כאן שינוי מהותי, ואני תומך בהצעה.

שר הסעד מ. חזני:

האם השר בר-לב מציע כללים או הנחיות בשביל עצמו ובשביל שרים אחרים הנוגעים בדבר, על מה, על איזה סוג יוטל הפיקוח ובאילו נסיבות הוא יוטל ובאילו נסיבות לא יוטל?

שנית, הויכוח על עליית שכר העבודה - האם ייכלל בתחשיב של המחיר, או לא? האם יש הנחיה כלשהיא בנושא זה, או סיכום כלשהוא?

שר האוצר פ. ספיר:

אני הייתי שותף ללבטים של השר בר-לב ולבירורים שהיו דומני בישיבות ללא ספור בבעיה זו. ואני רוצה להגיד: כידוע, איני מסכים לכל מה שאומרים הכלכלנים ולכל מה שאומר נגיד הבנק לשעבר. אבל מי שמאמין שע"י הפיקוח אפשר להסדיר דברים, לאחר שהשכר עולה (ובאחת הישיבות הבאתי 10 דוגמאות של ענינים הקשורים אתנו איך הענין פועל: חשמל, מים, תוצרת חקלאית ושורה ארוכה של דברים אחרים) הריהו טועה. והבאתי דוגמא אחת: כשאין הביקוש עולה על ההיצע - המחירים ירדו ב-30%-40% - אני מתכוון לעבודות שמוסר מע"צ, מה שנקרא "עבודת מכונות" או "חפירה". קיבלתי ממנהל מע"צ מכתב עם הוכחה שיש מקרים שהמחיר לא רק שלא עלה בשנה האחרונה, אלא נדמה לי, אם אינני טועה, השר אלמוגי, שבמקרה אחד

הוא אף ירד ב-40%, הפרש במחיר החפירה.

הוא הדין בשיכון. ידוע המצב של חמרים ושל עובדים. והוא הדין במצרכים. הדוגמא הבולטת היא של "עלית". הם משלמים כ-15 מיליון לירות ש"ח. תוסיף על זה בין 5 ל-6 מיליון לירות. שאלתי את אנשי ההסתדרות - האם מישו מעלה על הדעת שהוא לא יעלה מחירים? קראתי בעתון שיצרני החלב גם הם אומרים שישפכו את החלב בחוץ ולא ימכרו אותו. נניח שאת זה הם לא יעשו...

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

גם אני מניח שלא. יעשו מזה לבן.

שר האוצר פ. ספיר:

חלק של המחירים אנחנו מחזיקים באופן מלאכותי ע"י הגדלת סכומי הסובסידיות. זה הפך לאחד הסעיפים המדאיגים, לאחד הסעיפים המפחידים, שגדל מדי שנה בשנה. אנו עומדים עכשיו בפני הבעיות הכי קשות בענין זה של מחיר הלחם, השמן, הסוכר, האורז והגרעינים למספוא - היינו, מחירי החלב ומחירי מוצרי החלב ומוצרי הלול.

למשל, ראיתי שתנובה קיבלה הודעה שהיא צריכה לשלם כמה וכמה מיליונים, האחד אומר חמישה, השני אומר תשעה, אולי השר גבתי יודע. תנובה אוטומטית אומרת איפוא למשקים שהם צריכים לשלם לה את הכסף.

כך שאיני בטוח אם ומי עוזר לנו אפקטיבית בענין הפיקוח. והמחשבה הזאת של משרד המסחר והתעשייה להצטמצם במונופולים ובמוצרים חיוניים, ולא לטפל ב-17 אלף מוצרים - דומני שעל זה בכלל לא היו חילוקי דעות, אם אינני טועה, בין כל נציגי הוועדה.

שר התיירות מ. קול:

אני מדבר על המגמה בכלל, של שר המסחר והתעשייה.

השר לקליטת העליה נ. פלד:

של ליברליזציה.

שר התיירות מ. קול:

אני חושב שזוהי מציאות יזו ציה. משום שאין תועלת לגזור גזירות כל כך רבות שאי אפשר לקיים אותן.

למשל: אני חושב להוריד או לצמצם מאוד את הפיקוח על מחירים בבתי מלון. אחרי שנגמור לבנות את 10 אלפי החדרים שנמצאים עכשיו בבניה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

טוב שהוספת את זה.

שר התיירות מ. קול:

כי אינני רוצה שבשנת 1973 ינצלו את הביקוש הגדול כדי להעלות את המחירים ולספסר. כיום הזה הביקוש עולה בדרך כלל על ההיצע, פרט לתקופת שפל קצרה. אבל בשנת 1973 זה עלול להיות עוד הרבה יותר חמור, ואז עלול להיות ניצול לרעה. לכן הגשנו עכשיו את חוק שירותי התיירות, כדי שנוכל לפקח וגם להסדיר את הדברים. אבל בינתיים, עד שחוק שירותי התיירות יאושר ע"י

הכנסת, שר התיירות שואב את סמכותו מאותו חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים; זהו אותו חוק הפיקוח. ואני רוצה להגיד שאני מבקש שהיועץ המשפטי שלי ישב ביחד עם היועץ המשפטי של משרד המסחר והתעשייה כדי לתאם את הדברים, כדי שלא יהיו כאן תקלות לגבי השנה הזאת.

אני תומך בהצעה כולה, אבל בחרדה גדולה לגבי מה שעלול לקרות. כי היה עלי לחץ גדול מצד בעלי המלונות שאמרו: ראה, השר בר לב בכלל נגד הפיקוח, ואתה הליברלי-העצמאי דווקא רוצה להמשיך בו. אמרתי להם: רבותי...

ראש הממשלה ג. מאיר:

אמרת להם: זה עניין שלי, של תיירות.

שר התיירות מ. קול:

אמרתי שקודם כל אני צריך להגן על התיירים ועל התיירות. טוב מאוד כשאין פיקוח, אבל כשהיצע יכול להיות קצת יותר מין הביקוש, ולא כפי שהיה בשנתיים האחרונות. לכן, אני מוכרח להשמר, כדי שלא יהרסו לי ב-1973 כל מה שבנינו. נסדיר איפה את הדברים במסגרת החוק הזה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

את כל הפיקוח תסיר, פרט לזה.

שר התיירות מ. קול:

אני אומר לך, גברתי ראש הממשלה: בדרך כלל אני אומר שהשוק צריך לאזן את עצמו לפי היצע וביקוש. בדרך כלל, ברוב הארצות בעולם אין פיקוח על בתי מלון. אבל כאן בארץ אנחנו נמצאים במצב מיוחד, ויש ניצול לרעה. חוק שירותי התיירות שאושר ע"י הממשלה יסדיר את זה. אבל בינתיים הסמכות שלי באה מאותו חוק שעכשיו שר המסחר והתעשייה מדבר עליו. לכן אני תומך במגמה, אבל אני רוצה להיות בטוח שזה לא יונח על שולחן הכנסת לפני שנברר את הדבר, כדי שלא יהיו תקלות בעניין זה. ואני מציע לברר את כל הפרטים.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כל הפרטים מסודרים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה לא נוגע לעניין, אבל נזכרתי ששמעתי ברדיו בחצי-אוזן דבר מאוד סימפטי. פתחתי באמצע התכנית ושמעתי משהו מספר איך מדריכי תיירים מתנהגים: פותחים דלת אחת של האוטובוס ועומדים מדריכים...

שר התיירות מ. קול:

זה כמו בשווייץ.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אינני מכירה את שווייץ...

שר התיירות מ. קול:

אני מסכים אתך בזה שזה לא סימפטי. שמעתי את זה

אתמול.

שר המשטרה ש. הלל:

אנחנו לא שמענו.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

מה הם עושים כשפותחים דלת?

ראש הממשלה ג. מאיר:

עומד המדריך, שצריך בכלל להיות מדריך ממש למה שנעשה בארץ, ובין כל יתר הדברים הטובים והיפים שהוא מראה להם ומספר להם על ישראל, הוא מבקש טיפים. והכוונה שתייר ירגיש עצמו מאוד לא טוב בהמשך הנסיעה כשאיננו מוסר את הטיפים.

אינני מציעה לשר התיירות לנסוע בכל אוטובוס עם כל מדריך. אבל אני כן חושבת שצריך לעשות פעולה בעניין זה.

שר המשטרה ש. הלל:

לפחות שיהיה פיקוח על המחיר הזה.

שר התיירות מ. קול:

אם תתנו לי דקה, אני מוכן להסביר את זה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מותר לי לגמור? אינני חושבת שמדריכי תיירים קופצים על אוטובוס כרצונם. בוודאי דרוש רשיון, דרוש להם היתר. ואני מציעה מאוד לשר התיירות לעשות משהו, מה שהוא יכול לעשות. אבל צריך לעשות. כי זוהי בושח, פשוט בושח. זהו סוג עובדים שגם אם זה נהוג בשווייץ - יש כל מיני דברים שלגביהם אומרים לי "זה נהוג בעולם". תודה רבה; לא כל מה שנהוג בעולם צריך להיות נהוג כאן. ואני שומעת לפעמים באיזו התלהבות תיירים מדברים על המדריך שלהם. כלומר, למדריך יש איזה תפקיד בענין. ואם הוא מוריד זאת לבקשת טיפים - זה מכוער, גם אם זה מקובל בשווייץ.

אמרתי זאת רק כדי לבקש משר התיירות להתעניין בזה. הוא יודע לסדר כל מיני דברים, יסדר גם את הדבר הזה.

שר התיירות מ. קול:

אולי תתני לי עכשיו דקה להסביר זאת. שמעתי את הסיפור יפה. כשנכנסתי לתפקידי - זה היה הדבר הראשון שעשיתי: הזמנתי אלי את מורי הדרך, שבדרך כלל הם בחורים יוצאים מן הכלל, רבים מהם קציני צה"ל בדרגות די גבוהות...

ראש הממשלה ג. מאיר:

היו.

שר התיירות מ. קול:

גם במילואים. הם יודעים הרבה מאוד על הארץ, ואני מקבל הרבה מאוד מכתבי שבחים עליהם. אמרתי להם: אני אשיג בשבילכם את המשכורת הגבוהה ביותר שרק אפשר, עם תנאים סוציאליים, עם קביעות... .

ראש הממשלה ג. מאיר:

מהי באמת משכורתם?

שר התיירות מ. קול:

הם אומרים שיש קשר בין המשכורת ובין הטיפ.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מהי המשכורת?

שר התיירות מ. קול:

אינני יודע. היא מבוססת במידה רבה על הטיפ.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מאחר שבתי היתה תקופת-מה מדריכת תיירים - המשכורת שלהם היא כמעט כפליים מזו שלי, בלי טיפ.

שר התיירות מ. קול:

ביקשתי מהם מו"מ, וההסתדרות לא רצתה בשעתו לתמוך בעמדותי. בסופו של דבר, קיימנו ועדה בראשותו של זאב וילנאי, שהוא מורה הדרך הוותיק, ולא יכולנו להגיע אתם לשום הסכם, כי ע"י הטיפים הם מרוויחים היום באמת די יפה. כי מדובר לא רק בטיפים, אלא גם בקומיסיונים עם החנוונים.

על כל פנים, היום אין לי סמכויות לאסור זאת עליהם. אבל בהצעת החוק של שירותי התיירות שאני מגיש לכנסת בשבוע הבא, יש באמת איסור. העניין היה בדיון בוועדת שרים לענייני חקיקה, ודווקא שר המשפטים והיועץ המשפטי לממשלה עמדו על איסור מוחלט. אני רציתי להגיע אתם להסדר על אתיקה פנימית מצד הארגון המקצועי ההסתדרותי. אבל בחוק כפי שאני מגיש לכנסת יש על כך איסור מוחלט.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

ענין הקומיסיונים גרוע עוד יותר מענין הטיפים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

יש כאן שני דברים. מה שאמר עכשיו השר בר לב שמעתי גם אני: בשכר כזה לקבל גם עוד טיפים וגם קומיסיון. גם את זה שמעתי: מעמידים את האוטובוס בכל מיני קיוסקים וחנויות, אם צריך או לא צריך. זה גם מקצר את הנסיעה של התייר, שצריך להתעכב שם כדי שהמדריך יקבל קומיסיון. אנחנו באמת הופכים את עצמנו בכל מיני דרכים למדינה לבנטינית. וכשנהיה כך, נהיה הכי הכי לבנטינים. כי כשרון יש לנו להיות "הכי". אינני יודעת על איזו אתיקה אתה רוצה לבוא אתם להסכם. האתיקה היא במסגרת כזאת, אבל בלי טיפים ובלי קומיסיונים, ומי שעובר על זה - עובר על החוק. אינני יודעת אם לא יעברו על החוק, אבל לפחות שיעברו על החוק.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני רוצה לשאול שאלה. בסעיף 16(ב)(ה) כתוב: צו כאמור יכול להיות לאדם פלוני או לסוג של בני אדם. ואני מפנה את תשומת לבו של שר המשפטים לכך, אם זה מקובל שבחוק של מחירים ייתכן צו לאדם פלוני שצוותר לו להעלות מחירים? לא לסוג אלא לאדם?

ראש הממשלה ג. מאיר:

איננו נכנסים לסגנון ולסעיפי החוק. החוק הזה

עובר לוועדה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אם הוא עובר לוועדה לחקיקה - אדרבא.

שר המשטרה ש. הלל:

לא. הוא יבוא לוועדת החוקה של הכנסת.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אני רק יכול לומר שהיועץ המשפטי של הממשלה עבר על החוק, והיועץ המשפטי של המשרד שלי אני מקווה שנמצא בדרך, ואפשר יהיה לקבל ממנו תשובה, אם רוצים.

ראש הממשלה ג. מאיר :

לא נכנס לזה.

שר המשפטים י.ש. שפירא :

אני חושב שהשר ורהפטיג צדק ביחס להערתו שזה נראה מוזר - אם לא אשמע על כך הסבר מספיק או מספק.

אני קורא את החוק, ואינני רואה שיש בו הגבלה על מספר המצרכים שעליהם יהיה פיקוח. אלא מה? זה מסור לשיקול דעתו של שר המסחר והתעשייה. הוא דיבר על 17 אלף פריטים...

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב :

לא, לשיפוטם של השרים האחראים על המחירים.

שר המשפטים י.ש. שפירא :

17 אלף הפריטים נשארים מכוסים בחוק. נראה לי שזהו טיפול לא טוב בפיקוח על מחירים. כמו שיש ועדת שרים לענייני שחר - צריכה להיות ועדת שרים שתאשר את הדבר הזה. שלא יהיה מצב שזה מסור לשיקול דעתו של שר אחד להטיל פיקוח או לא להטיל פיקוח על מצרך פלוני. אילו היה החוק עצמו מוגבל לרשימת פריטים - זה פשוט. אינני מציע את זה, אבל אני מציע שהעניין של הכנסת פריט לפיקוח או הוצאת פריט מן הפיקוח - אם יהיה פיקוח על נעליים או לא יהיה פיקוח על נעליים, אם יהיה פיקוח על צרכי אוכל מסויימים או לא וכו' - לפי עניות דעתי צריך להיות מסור לא בידי שר אחד בלבד. בדיוק כמו שקבענו בעניין שחר, שזהו דבר דליקטי מאוד ולא יימסר לשר הנוגע בדבר בשטח המסחר והתעשייה, או בשטח העבודה, או בשטח התחבורה, אלא יש ועדת שרים מרוכזת שתעשה את העבודה הזאת.

ומכיוון ששאלת הטיפים והקומיסיונים בתיירות איננה עומדת על סדר היום - אינני אומר מה שאני חושב עליהם

שר הבטחון מ. דיין:

השר שפירא, אני רוצה לשאול שאלה שדיברת עליה: לסמכותו של השר ניתנת רק כלילת הפריט, או גם קביעת גובה התשלום?

שר המשפטים י.ש. שפירא:

לא. במידה מסויימת הוא יכול לקבוע את ההעלאה. הוא יכול לקבוע, למשל, שמחיר זוג נעלים שהיה 37,5 ל"י - מהיום והלאה יהיה 43.5 לירות. מכיוון שאני יודע שכאשר אומרים בחוק שהשר קובע - זה לא השר אלא הפקידות שקובעת, ואני חושב שזהו דבר רציני מדי - טוב היה אילו הקימו ועדת שרים מצומצמת שמחובתה יהיה גם להגיד: אנחנו רוצים פיקוח על נעליים, או איננו רוצים פיקוח על נעליים, או שאנו מוכנים להעלות את מחיר הנעלים בכך וכך אחוזים, או באחוזים שנראים למנהל מחלקת העור - אם יש דבר כזה במשרד המסחר והתעשייה. אני חושב שהדבר רציני מכדי שישאר בלי כל מסגרת.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

אולי אני יכול להבהיר. זה הרי איננו דבר חדש. יש לנו פיקוח, ויש מסגרות ויש תהליכים. אם אני יכול להבהיר - אני רוצה להבהיר איך העניין הזה עובד עד היום, ואיך ימשיך לעבוד בעתיד.

ראש הממשלה ג. מאיר:

הענין הוא של קביעת סעיף בחוק שכל שר יקבע במשרדו. אני רוצה לשאול: מה פירוש הדבר למעשה, "כל שר"? השר לבדו? נניח לגבי שירותי בריאות - האם השר יקבע לבדו?

שר הבריאות ו. שם טוב:

גם עכשיו אני קובע. כשיש תרופות שרוצים לעלות את מחירן - באים אלי ואני קובע.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני רוצה קודם כל להסביר מה אינני מבינה. אתה קובע, ואינך צריך להתייעץ בשום פורום?

שר הבריאות ו. שם טוב:

לא. יש לי יחידת רוקחות, המפקחת על מחירי התרופות. כשרוצים להעלות - מודיעים לי חודש מראש, או זמן אחר, ואנחנו מאשרים או לא מאשרים.

שר המשטרה ש. הלל:

למעשה, אנחנו נכנסים כאן לשאלה של הפיקוח על מה שמחליטים. ואני מבין שיש מספר משרדים שיש להם בתחום פעולתם נושאים שבהם יכולים לקבוע מחירים. יש דבר ספציפי, כמו לגבי שר התיירות, ואני מתאר לי שזה נבדק בצורה פשוטה יותר. אבל יש דברים כמו אצל שר החקלאות, שר המסחר והתעשיה, שר השיכון (כמו שהזכיר השר שרף) וגם משרד הבריאות, שברגע שהשר, למשל שר הבריאות אומר: אני מכריז על התרופה הזאת כבת פיקוח וקובע לה את המחירים - מי בעצם משגיח על זה לאחר מכן? האם המנגנון של משרד המסחר והתעשיה, או שלכל שר יש

מנגנון משלו, עם פיקוח משלו? ואם זה מנגנון מרכזי - בוודאי ובוודאי שהדבר מחייב שלפני שער כלשהו מכריז שהוא עומד לנהל מהיום פיקוח על כל המחירים של תרופות, נעלים, או מוצרי חלב וכו' - הוא ידע מה יכולתו של הגוף המרכזי לפקח.

לפי הערכתי, אחד הדברים החשובים שצריך להבטיח בחוק זה, ושיכול לשפר מאוד את כל העניין, הוא לא להכריז על פיקוח אם איננו מסוגלים לפקח על ביצועו. כלומר, שלא תהיה לנו רשימה של 1,300 במקום 17,000 פריטים, אבל למעשה לא יהיה איש שיוכל לפקח. צריכה להיות הרגשה וצריך שיהיה ידוע שאם אתה אומר: דבר פלוני הוא בפיקוח - זהו באמת דבר שלמחרת היום מתחילים לפקח עליו. ואני חושב שאנחנו צריכים להמנע מהכרזה על מוצר כבד פיקוח אם איננו אפקטיבי. השאלה היא, איפוא, איך נעשה הפיקוח על העניין הזה.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לשאלות האחרונות שעורר שר המשפטים, ושאל"כ היו להן תוספות - את רשימת המוצרים שעליהם מפקחים קובעת ועדה משותפת של ארגוני הצרכנים עם המשרדים הנוגעים בדבר - במקרה זה עם המשרד שלי. יש ועדה ציבורית שנקראת "ועדת המחירים", שמיוצגים בה תעשיינים, אנשי ציבור, אנשי משפט ונציגי הצרכנים.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

בקיזור - ועדת קשתי.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

ועדת קשתי.

לפני הועדה הזאת מובאות כל הבקשות, ושם בודקים, בודקים ומחליטים אם מאשרים וכמה מאשרים.

שר הסעד מ. חזני:

לא רק בתחומי משרדך.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

בכל הנושאים שהם בפיקוח.

שר התיירות מ. קול:

שואל שאלה.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

התחומים שלך היום אינם באים לוועדת המחירים.

אני חוזר ואומר: הרשימה עצמה נקבעת בדיון בין המשרד שלי וארגוני הצרכנים, במקרה זה ועדת המחירים. ישבנו על זה שבע שעות ארוכות, וסיכמנו. אח"כ לגבי אישור להעלאת מחירים - התעשיין או היצרן מגיש בקשה לוועדת המחירים, ששם מיוצגים כל הגורמים, כולל נציגי המשרד הנוגע בדבר. הם בודקים את הדרישה וקובעים מה שקובעים. בענין זה לא יחול שום שינוי. זהו הסידור היום, וזהו הסידור לעתיד. אין המצב ששר המסחר והתעשייה אומר: פה יהיה פיקוח ופה לא יהיה פיקוח. אלא את זה אנחנו מסכמים עם ארגוני הצרכנים, ובמקרה זה עם ההסתדרות, והבקשות אינן מגיעות לשר והוא מאשר 4% או 7% העלאה, אלא מגיעות

לוועדת המחירים, שהחלטותיה הן אמנם בסטטוס של המלצה, אבל בפועל אנחנו פועלים לפי המלצותיה.

החוק כפי שהיה, כמו החוק הקודם, מאפשר לשרים למנות ממונה על מחירים ולמנות ועדת מחירים מייעצת. בפועל, היום, קיימות שתי ועדות מחירים, האחת למוצרים והשניה לשירותים. זאת לשירותים בפועל היום כמעט ואיננה פועלת, וזאת למצרכים פועלת בצורה טובה בהחלט.

אינני מציע שתהיה ועדת שרים שתבדוק אם לתת אישור בפריט כזה או אחר לעלות מחירים.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

לאור ההסבר שלך, גם אני אינני מציע את זה.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

יותר טוב לנו שוועדה ציבורית שמיוצגים בה אנשי ציבור וכל הסקטורים היא הקובעת והיא המאשרת, לא רק עקרונית, אלא גם בדיוק את אחוזי ההעלאה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

מה השוני שיחול מעכשיו?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

מבחינת התהליך - שום שוני. אלא שהיום כל

המוצרים התעשייתיים...

ראש הממשלה ג. מאיר:

נוסף לכך, כשאתה אומר: כל שר יכול לקבוע - מה

החידוש?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לפי החוק הקיים היום, כל המוצרים חייבים בפיקוח, ואם משהו - המשרד או התעשיין - רוצה להשתחרר מן הפיקוח, הוא צריך לבוא ולקבל אישור של הממונה על המחירים. חוץ מזה, לפי החוק היום אני וכולם צריכים לפקח על הכל, וזה פשוט פיזית לא יכול להתבצע. הסידור החדש שיהיה הוא שאותו מצרך או שירות שנרצה שיהיה בפיקוח - לגביו יוציא השר צו, ואותו צו יחייב באותו מוצר לא להעלות את המחיר בלי אישור.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבל זה ייקבע, או על כל פנים יובא לאותה ועדה

ציבורית לענין מחירים?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כן.

שר התחבורה ושר התקשורת ש. פרס:

אחד השיקולים של השר הוא שהיום איננו יכול לפקח. למשל: אין לי מנגנון שיכול לפקח על מחירי רחיצת מכוניות. זה סתם כתוב בחוק.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אבל בתשובה לשר הלל?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

לכך אני מגיע מיד. התחלתי בהערה כללית שמטילה את כל העניין בספק. יש תהליך ברור איך מאשרים אם מוצר כלשהו יהיה בפיקוח או לא, ויש תהליך איך מאשרים את הפיקוח. לא השר, אלא ועדה ציבורית.

שר הסעד מ. חזני:

השרים ימשיכו לאשר עד ה-31 בדצמבר?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

כן, רוב הצווים הם שלי. קצת מהצווים הם בענייני חקלאות, שיכון, תחבורה פיתוח - חשמל, מים וכו'. ויש לנו חודש. אם מאשרים זאת היום - צריך להתיישב, וכל אחד צריך להחליט בתחום שלו. מה ששייך למוצרי חקלאות, למוצרי תעשייה ולשירותים ציבוריים - את הרשימה הזאת סיכמנו במסגרת הוועדה הכלכלית של המערך, עם נציגי ההסתדרות ועם נציגי היצרנים, וזה מסתכם ב-126 מצרכים ושירותים.

שר התיירות מ. קול:

חבל שלא קיבלנו את החומר שבוע קודם לכן.

שר המסחר והתעשייה ח. בר לב:

שבוע קודם לכן אי אפשר היה לקבלו, כי הרשימה לא סוכמה עד יום חמישי בלילה.

עכשיו אני רוצה לעבור מהר ולענות על השאלות וההערות.

להערה של השר שם טוב: כולנו נוכחנו לדעת שיש פער בין הכותרת ובין תוכן המאמר, ולעיתים קרובות יש גם פער בין תוכן המאמר ובין מה שמצוטט כאילו אמר. נכון שהובאה בעיתונים כותרת "בר לב הציע ביטול הפיקוח". ברוב המקרים גם במאמר עצמו זה לא הופיע כך, ואני לא אמרתי זאת מעולם. בדקתי את עצמי בבדיקה אוטנטית ידועה, וזה בשידור בטלוויזיה. ב-18 באוגוסט אמרתי שהפיקוח במתכונתו הנוכחית, שנה אחרי כניסתו לתוקף אינו יעיל; בסוף השנה אני צריך להחליט מה לעשות, ואציע לצמצם אותו למוצרי מונופולים, קרטלים, מוצרים עממיים וחיוניים שאין בהם תחרות אפקטיבית. כך שהכותרות מכות בכל מיני שטחים, ואינני חושב שאנו יכולים להתייחס אליהן.

עכשיו, לשאלות של השר חזני, לגבי הקריטריונים והרשימה. יש לי נציב צרכנים, שהוא נציב צרכנים כללי של כל משרדי הממשלה. איתו ועם נציגי הצרכנים סיכמנו רשימה האומרת כללית שמוצרי מונופולים או קרטלים, שאין בהם תחרות אפקטיבית של יבוא, פלוס מוצרים חיוניים ומוצרים עממיים שאין בהם תחרות שיכולה להבטיח באמת את הצרכן - עליהם יחול הפיקוח. ובזה אנחנו מקווים להשיג בעצם שני דברים: שמוצרים מונופוליים לא ינצלו את הקונוקטורה, את הביקוש הגדול, כמו למשל בבירה. יהודים שותים בירה, ויש מפעל אחד שיכול

להעלות את המחירים מאוד מאוד - ואנחנו מחזיקים אותו בפיקוח. ושנית - שמוצרים עממיים ומוצרים חיוניים מחירם יהיה תחת פיקוח. למשל, מקרים. יש מקרי ענק של 14, 15, ו-16 קוב. סיכמנו שמוקרים עד 13 קוב ועד בכלל יהיו בפיקוח, והמקרים הגדולים, שעולים היום 2,600 לירות ויותר - לא יהיו בפיקוח. זה המפתח.

היתרון של השיטה הזאת הוא בכך שמוצר שהיום איננו מופיע ברשימת המפוקחים - מחר אתה יכול להוציא לגביו צו, וגם הוא יהיה בפיקוח. כלומר, יש לנו איזה שוט כנגד תופעות שהיום אין רואים אותן אולי אבל הן עלולות לתפוס אותנו.

לגבי הקריטריון: הקריטריונים אינם מופיעים בחוק, כפי שאתם רואים, לא בחוק הקיים ולא בחוק החדש. אלא הקריטריונים שינחו את ועדת המחירים יהיו: כל הוצאות הייצור, כולל שכר העבודה, מינוס אלמנט הפריון. זהו איפוא קריטריון ברור.

בנוסף לכך, אני רוצה למסור בממשלה, ומסרתי זאת גם בדיונים שהיו: שהיו מקרים, יש מקרים ויהיו מקרים, שלפי הקריטריונים נאמר שמגיע העלאת מחיר של איקס אחוזים, אבל אנחנו מכירים את המפעל ומכירים את הרווחיות, ואומרים: למרות שמגיע לך לפי כל הקריטריונים איקס - אנחנו מאשרים לך חצי או 60%, ואת היתר תספוג אתה. זה פועל גם היום. לא כל מי שהביא אסמכתא - נתנו לו, אלא בדקנו מה מצבו. את זה כמובן יכול לעשות בעיקר המשרד. ועדה ציבורית כזאת לא יכולה להכנס לתוך ניתוחי הרווחיות של המפעל. אבל נציג המשרד בוועדה עומד על משמור הקריטריון הזה.

אשר לענין הפיקוח - יש מפקחים אצלי במשרד (הם נקראים "מבקרים") וגם במשרד הבראות לגבי תרופות. ואם באמת מרחב הפיקוח שלהם יצטמצם לרשימה מוגדרת של דברים - יש סיכוי שהפיקוח יהיה יותר יעיל. כי היום תאורטית אם הוא נכנס למכולת - כל המוצרים שם טעונים פיקוח. בזמן שאם נגביל רשימה זו לדברים חיוניים - יש לקוות שהדבר יהיה יותר יעיל.

ובנוסף לכך, אני בהחלט מקווה גם לגייס את הרצון הטוב של התעשייה, גם הפרטית וגם הציבורית. כידוע, התעשיינים משני הסוגים מתקוממים ורועמים במידה רבה של צדק על המצב הקיים שבו שום דבר לא נמצא בפיקוח חוץ מהמוצרים התעשייתיים וקצת מוצרי חקלאות. ואני מקווה לגייס את הרצון הטוב שלהם בכך שבדברים שהם בגדר לוקסוס ודברים לא חיוניים הם לא יהיו מובבליים, אבל בדברים שהם תחת פיקוח - הם יהיו מוגבלים. ובפיקוח לפי הרשימה שסיכמנו (ואני מדבר על התעשייה) יש סחורות בסדר גודל של 4 מיליארד, כשכל התפוקה התעשייתית היא 17 מיליארד. מזה צריך להוריד את הייצוא של 3.5 מיליארד, ולהוריד את התפוקה של בתי המלאכה שמגיעה לקרוב ל-2 מיליארד. כלומר, מאותם דברים שמגיעים היום לשוק - כ-40% מהמוצרים יהיו טעונים פיקוח. ואני מקווה שהדבר הזה גם ייענה ע"י התעשיינים. ובאמת, "אמקור" כזה שהיום ידיו כבולות בכל יעשה מאמץ כדי שאת המקורים העממיים באמת ימכור במחיר סביר מינימלי, ואילו במקורים הגדולים יקח מה שהשוק יהיה מוכן לשלם.

וכפי שאמרתי, יש לנו תמיד אפשרות להוציא צו על

דבר נוסף.

שר הסעד מ. חזני :

כל אלפי הפריטים הללו משתקפים באינדקס, או לא?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב :

רובם.

ראש הממשלה ג. מאיר :

אני רוצה באמת לשאול את שר האוצר ואת שר המסחר והתעשייה : המקרר הזה של 16 קוב, האם כלול בסל?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב :

כן, משקלו הוא 0,017.

ראש הממשלה ג. מאיר :

ומה משקל כל האפסים הללו, של כל אלה שיהיו

חפשיים ובכל זאת יכנסו לסל?

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב :

יש להם משקל. אבל בסך הכל, הערכת המומחים שלי היא שההשפעה לא תהיה ניכרת. כי מה שקורה זה שהיום יש המון צעקות נגד הפיקוח, וברגע שאתה מסיר אותו - המחירים לא עולים; בכמה מקרים אף יורדים. השר פרס ציין את ענין מובילי המשאיות. אני יכול לציין עוד כמה דברים, למשל: מודעות בעתונים. בוועדת המחירים אישרו להם העלאה של 20%. אמרנו: רגע, נשחרר אתכם מפיקוח. המחירים עלו ב-12%, כי מוצר שהוא בפיקוח, כשהוא מקבל אישור, זוהי בעצם הרצפה; כולם, כאיש אחד, למחרת מממשים את העליה. כשאין פיקוח ויש תחרות - האחד מסתכל בשני, והם די נזהרים. זה נכון רק באותם מוצרים שיש בהם באמת תחרות אפקטיבית. יחד עם זה, יש מוצרים שיש בהם תחרות אפקטיבית ואנו בכל זאת משאירים אותם בפיקוח: טחינה וחומוס למשל. יש תחרות, אבל אנחנו בכל זאת רוצים להחזיק אותם.

בסיכום, רציתי רק לומר שלצערנו רבים רואים בפיקוח כאילו את הפתרון לבעיית האינפלציה שלנו. אבל לצערנו לא זה המצב. אילו זה היה המצב - הייתי בעד פיקוח על הכל, עם אלף פקחים. אבל ברור שהפיקוח הוא אמצעי עזר ממדרגה חמישית. והראיה היא שבארצות נאורות היום רק במחציתן יש

פיקוח, ובמחציתן האחרת - אין. למשל: יש פיקוח בארה"ב, דנמרק, אנגליה, צרפת, בלגיה, אירלנד. אין בהולנד, שבדיה, גרמניה, פינלנד ואוסטריה. במחצית המדינות שיש בהן פיקוח על המחירים, יש גם פיקוח על השכר, או הקפאה בכלל, כמו באנגליה שיש הקפאה על הכל.

דבר שני מעניין: באותן ארצות בהן יש פיקוח, בכולן - כולל ארה"ב, יש גם התייקרויות, וגם ביקורת קטלנית בכל הכיוונים על הפיקוח. אין המצב כזה שיש פיקוח והבעיות נפתרות. לצערי, הדבר אינו כל כך פשוט, שע"י פיקוח אפשר לפתור את הבעיה. ובין כל הדרכים שוועדת השרים דנה בהן כדרכים למלחמה באינפלציה - הדבר הזה מונח במקום כלשהו, כשתפקידו העיקרי באמת למנוע אפשרויות של ניצול לרעה של המצב הקיים. אבל המלחמה האמיתית בהתייקרות איננה יכולה להיות דרך פיקוח, אלא מוכרחה להיות בעיקר דרך פעולות של ספיגת כספים, של צמצום הוצאות בלתי חיוניות. ועם כל זה, צריך לדעת שהיום העולם כולו נמצא בתהליך אינפלציה. חמרי הגלם מתייקרים בשיעורים מדהימים לפעמים, ולדבר זה משלעצמו יש השלכה עלינו. אנחנו קונים את רוב חמרי הגלם בחוץ. בעור יש התייקרות של 100%, בצמר - 150%, בכותנה - 30%, וגם באורז, סוכר מספוא וכו'. וזה לא יכול שלא לבוא לידי ביטוי כאן. יש כתריסר מוצרים שאנחנו מסבסדים בצורה כבדה מאוד, והם אינם עולים. השנה מגיעות סובסידיות אלו ל-500 מיליון. בשנה הבאה, אם נרצה להמשיך בזה, להערכתי זה יגיע ל-700-750 מיליון. כך, שלפי דעתי אין מנוס מעליה מסויימת. השאלה היא אם אנחנו יכולים בדרכים פיסקליות ודרכי תיקצוב באמת לבלום זאת, שזה לא יגיע ל-12% אלא ל-7%. הפיקוח הוא באמת אמצעי קוסמטי, ולא הדבר העיקרי.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אפשר להצביע? יש מישהו שמתנגד? אני מבינה שהחוק הזה עובר לוועדת החוק, חוק ומשפט של הכנסת.

שר המסחר והתעשייה ח. בר-לב:

נמצא כאן היועץ המשפטי. אם אתם רוצים הסבר על

השאלה של השר ורהפטיג...

שר האוצר פ. ספיר:

להפך, זה רק יסבך.

מ ח ל י ט י מ :

לאשר את הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 3), תשל"ג-1972, ולהגישה מיד לכנסת.

255. תכנית מתאר ארצית חלקית מס' ת/מ/א/10 לתחנת כוח ורשת חשמל - אתר "השרון"

שר המשפטים י.ש. שפירא:

לפי בקשתו של שר הפנים, סוכם שנקיים התייעצות

של כמה שרים.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

סיכמנו שמביאים זאת היום לאישור, בתנאי שאם

ועדת השרים, שצריכה לבדוק...

שר המשפטים י.ש. שפירא:

נכון, וזה בסדר.

מר ח. קוברסקי:

המועצה הארצית לתכנון ובניה החליטה במרץ 1970 על עריכת תכנית מתאר ארצית לתחנות כוח ורשת החשמל. במועד מאוחר יותר ביקשו שר הפנים ושר הפיתוח להקדים את הכנת התכנית של תחנת כוח בין איזור ת"א וחיפה, וזאת בגין המחסור הצפוי בחשמל לפי חישובי חברת החשמל.

כבר ביוני 1970 הגישה הוועדה שערכה את התכנית, בראשותו של מר רם חביב ממשרד הפיתוח, ובהשתתפות מר פרלמוטר ממשרד הפנים ומר דגן מחברת החשמל, את הדו"ח הראשון למועצה הארצית לתכנון ובניה, שבו מנתה את השטחים והאפשרויות האלטרנטיביות למיקום תחנה באיזור זה. בין השאר, הזכירה את האפשרויות של נווה-ים הדרומי, מכמורת, זרקה, נחל חדרה, גבעת-אולגה, מעגן מיכאל. לאחר בחינת האלטרנטיבות השונות, הגיעה הוועדה למסקנה שהשטח בזרקה הוא הברירה המועדפת הראשונה, והאלטרנטיבה האחרת - האיזור של נחל חדרה, משתי גדות הנחל.

בדיון שהתקיים במועצה הארצית לתכנון ובניה על התכנית הזאת שהוגשה ע"י הוועדה, הוגשו התנגדויות של גורמים שונים. בקשר לאתר זרקה, היה מאבק ציבורי של הרשות לשמורות טבע, המועצה המקומית זכרון-יעקב, המועצה המקומית בנימינה וקיבוץ מעגן מיכאל. לגבי נחל חדרה, היו התנגדויות של עיריית חדרה, קיבוץ שדות ים, והחברה לפיתוח קיסריה. בכלל, אפשר לומר שהמאפייין הוא שכולם הכירו בכך שיש צורך בחשמל, אבל כל אחד רוצה שהמפגע יהיה אצל שכנו.

שר האוצר פ. ספיר:

כולם רוצים שזה יהיה ברבת-עמון.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

גם שם יש זרקה.

מר ח. קוברסקי:

המועצה הארצית לתכנון ובניה וועדת המנכ"לים לאיכות הסביבה לא רצו להגיע להחלטה אלא לאחר שיהיה בידם ניתוח של גורם אובייקטיבי, שיעדיף אלטרנטיבה זו או אחרת, בשיקולים הלוקחים בחשבון לא רק את המחסור בחשמל, אלא גם את ההשפעה הנוספת על איכות החיים ואיכות הסביבה.

בשלב ראשון הוגשה חוות-דעת של וסטון, גוי מומחה מארה"ב, שהגיש דו"ח בינואר 1972 שהמליצה על העדפת האתר שמשני עברי נחל חדרה. התברר לנו שהנושא של מיקום התחנה לגבי חדרה הוא נושא בעל משמעות רצינית ביותר. ומכיוון שהיו שאלות רבות למומחה מחו"ל, שהקדיש כמובן זמן קצר לענין, היה צורך בהשלמת הבדיקה ולשם כך נתבקש צוות בראשותו של פורפ' משה היל מהטכניון להמליץ סופית על איזה משני האתרים הוא ממליץ: זה שמצפון לנחל חדרה (פשרה שהועלתה במועצה הארצית המתמקמת בעיקר באדמות קיסריה) או האתר בזרקה. היה לנו מגע עם החברה לפיתוח קיסריה, ולמעשה ניתנה הסכמה עקרונית שלה בכתב (יש לנו מכתב בחתימת מר מוקה לימון) שהם מסכימים למיקום התחנה, בתנאי שיקחו חלקים שווים של קרקע משטח הזכיון ומשטח עיריית חדרה. אבל במועד מאוחר יותר, לאחר שנתקבלה ההחלטה, באה ההתנגדות הכוללת לנושא הזה מצידם, למרות העובדה שעקרונית כאמור יש לנו מכתב המסכים לתחנה, בתנאי שמחצית השטח יילקח מהזכיון ומחצית מעיריית חדרה. כלומר, המאבק יכול לכל היותר להיות כמותי.

במפה שלפניכם אתם רואים את כל שטח הזכיון והשטח המסומן בסגול בפינה הדרומית-מערבית - הוא השטח שאנו לוקחים, 1,400 דונם, מצפון לנחל חדרה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

שטח הזכיון הוא 32 אלף דונם - ועל 1,400 דונם

הברון מאיים במשפטים?

מר י. דש:

זהו השטח המישורי ושטח הגבעות הוא מחוץ לשטח הזכיון. כלומר, הוא מוגבל בצפון ע"י כביש כניסה לקיסריה וכביש הארצי המהיר לחיפה.

שר התיירות מ. קול:

מהו המרחק משם לקיסריה ולאמפיתאטרון?

מר י. דש:

2-3 ק"מ משדות ים. מהאמפיתאטרון - חמישה ק"מ.

שר התיירות מ. קול:

איפה שם המלון?

מר י. דש:

בתכניות שהגישה בזמנו גם חברת קיסריה לא רואים את המלון. לפיתוח מיועד השטח של הגבעות, וכל השטח שאתם רואים עכשיו במפה איננו מפותח כלל. הפיתוח של קיסריה הוא בצפון - שטח הוילות של קיסריה.

מר ח. קוברסקי:

השטח הזה נבחר מהסיבות הבאות: (א) הגבעות לאורך החוף, שנמצאות בשטח שיפוט חדרה לא ייפגעו; (ב) השטח המוצע כאן הוא מישורי, ובכל התכניות המוקדמות של חברת קיסריה לא יועד מעולם לבניה; (ג) שטח הגבעות הדרומי של קיסריה נמצא במרחק סביר מן התחנה, ויאפשר בניה בעתיד; (ד) אין עתיקות בשטח (במיוחד שתכנית זרקה היתה צריכה לפגוע באופן חלקי גם בעתיקות).

המועצה החליטה, איפוא, לא לאשר את תכנית זרקה, אלא במקומה - את התכנית שמצפון לנחל חדרה. עיריית חדרה לא היתה מרוצה מהחלטה זו, אלא רצתה להרחיק זאת הרבה יותר צפונה. אבל לעניות דעתי ננקטו כל האמצעים הסבירים, והופעל שיקול דעת הכולל גם את ההשלכות של איכות הסביבה ע"י יצירת חגורות ירק, הרחקת המקום מן הנחל - ואנחנו ממליצים בפני הממשלה לאשר את התכנית.

אני רוצה להזכיר לממשלה שבסעיף 11 של התכנית יש שורה שלמה של הוראות שנועדו להבטיח מניעת זיהום (עמוד 9, סעיף 11). גובה הארובה יהיה לפחות 150 מטרים. כל ההערות שניתנו ע"י המומחים השונים נכללים כאן. אני רוצה לציין שחברת החשמל היתה צריכה ללכת כאן לויתורים די גדולים לעומת כוונותיה הראשונות, אבל הגישה לנו חישובים שהניחו את דעתנו, ולי נראה גם שיש רגיעה ציבורית מלאה סביב הנושא, בעקבות ההחלטה שנתקבלה במועצה הארצית לתכנון ובניה, ואנו ממליצים בפני הממשלה לאשר את התכנית.

שר האוצר פ. ספיר:

כמה יחידות חשמל יוכלו לבנות שם?

מר ר. חביב:

כ-3,000 מגווט - כ-8 או 10 יחידות, שיהיו גדולות יותר בעתיד, על 1,400 דונם.

השר מ. מקול:

האם נבחנה הבעיה המשפטית? קיבלנו תזכיר מן הברון וביקשנו ממר קסוטו, היועץ המשפטי של האוצר, ומן היועץ המשפטי שלי שישבו עם מר שמגר ויבררו באיזו מידה זו הפרת הסכם. כי הברון טוען שזוהי הפרת החוזה שיש אתו. ולפני שהממשלה מחליטה - היא צריכה גם לקבל חוות-דעת משפטית בעניין זה.

שר הבריאות ו. שם-טוב:

האם המועצה הארצית שמעה חוות דעת של היחידה למניעת זיהום אויר של משרד הבריאות?

מר ח. קוברסקי:

דונגי היה חבר בצוות של פרופ' היל, וזה גם על

דעתו.

שר האוצר פ. ספיר:

הקונסציה היא דבר משותף לממשלה ולרוטשילד. כך אני מבין: קונסציה של 50% לנו ו-50% לו. זוהי קונסציה שאושרה, אם אינני טועה, ע"י הכנסת. האם הקונסציה זכאית לפיצויים בעד השטח?

שר המשפטים י.ש. שפירא:

הקונסציה הזאת והשטח הזה יש להם היסטוריה ארוכה מאוד. את הקונסציה על החולות הללו קיבל הברון הזקן מאת התורכים. ואח"כ נשפטה פיק"א במשך שנים, עשרות בשנים, עם הערבים, ולא רק עם הערבים, אלא גם עם היהודים שקנו את זכויותיהם מן הערבים. זהו תהליך שנמשך אני חושב כמעט כל תקופת המנדט.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

היה גם סכסוך עם שדות-ים ופיק"א, בדבר הגבעה

שעלו עליה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

יש עוד ישובים שעלו על אדמות פיק"א וכך נוצרו:

גינוסר, מעפילים וכו'.

מה שנעשה עם הברון אדמונד דה-רוטשילד הצעיר היה פשרה של חיסול דבר. לי נדמה שאילו שאלו את הברון הזקן אם הוא רוצה בגלל קונצסיה שלו למנוע הקמת תחנת חשמל בשביל הארץ - הוא לא היה מונע זאת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

את זה קשה לעשות עכשיו.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

קשה לעשות את זה עכשיו; לא המלצתי על זה. אני חושב שצריך לדבר עם הברון הצעיר בעניין זה, ואני חושב שאפשר לשכנע אותו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

הרי איש לא יתנגד שיגיעו אתו להסכם. השאלה היא מה יהיה אם לא, האם יכולה להיות לו תביעה משפטית.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

לא בדקתי את זה. בשביל זה הסכמנו שישבו שלושה שרים: שרי הפנים, החקלאות ואנוכי, ונבדוק את כל הצדדים של הדבר. ויותר משמעניינת אותי השאלה אם יש או אין לו תביעה משפטית - אני מאמין שאפשר לקבל את הסכמתו.

שר התיירות מ. קול:

אני מסכים אם שר המשפטים שעם הברון הזקן בוודאי

לא היו לנו חילוקי דעות...

ראש הממשלה ג. מאיר:

בכל אופן, אי אפשר להוכיח אחרת.

שר התיירות מ. קול:

בעצם, אין לי ספק שאילו חי הורדוס הגדול היום הוא היה מתלהב מאוד מארובה של 150 מטר בגובה, כי הוא אהב מאוד בנינים אטרקטיביים, והמקום הזה בעצם שייך לו, להורדוס.

ראש הממשלה ג. מאיר:

יש לך עוד תביעה משפטית.

שר התיירות מ. קול:

בכל זאת, אני חושב שמהצד הפורמלי הממשלה צריכה להחליט, אחרי שתהיה בידה חוות דעת משפטית. אני בעד זה שנדבר אתו. אבל אם הממשלה תחליט - אולי תחליט על יסוד הנחה שיגיעו אתו להסכם. כי הפגישה הזאת של שרי המשפטים, הפנים והפיתוח היתה צריכה להיות לפני ישיבת הממשלה, כדי שיביאו לנו את כל העובדות. אני חושב שהחלטה כזאת יכולה לגרום רק לריקושט ולהרגיז: שהממשלה קודם כל מחליטה ויוצרת עובדה, ואח"כ הולכים לדבר. לטובת העניין, טוב יותר שקודם כל ידברו, ואח"כ - אם לא יגיעו להסכם - הממשלה היא בסופו של דבר הסמכות העליונה שתחליט. איני רוצה לסחוב את העניין יותר מדי, אבל נראה לי שזוהי דרך טובה יותר מאשר קודם כל להחליט וזה יתפרסם, ואח"כ ילכו לדבר.

אני מציע, איפה, לא להחליט היום, אלא אולי לחכות שבוע-שבועיים ולנסות להדבר, מתוך מגמה חיובית שאני תומך בה, אבל לא לעשות כאן טעות פסיכולוגית מרגיזה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני רוצה לשאול את השרים גבתי ושפירא ואת מר קוברסקי אם מספיק בשבילם שהחלטה שתתקבל, תתקבל בנוסח הבא בערך: "הממשלה מחליטה שזהו המקום המתאים; היות והיו ויכוחים בין המקום הזה ומקום אחר - היא החליטה שזה המקום המתאים."

שר המשפטים י.ש. שפירא:

לא רק שזה לא יזיק - אלא אפילו יועיל.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין פירוש הדבר שאחרי זה אין מו"מ. כי גם כדי לנהל מו"מ עם הברון צריכה הממשלה להחליט אם זה יהיה במקום אחר או במקום הזה. והיות והיתה סערה ציבורית סביב מקום זה ומקום אחר וכו' - הממשלה החליטה על המקום הזה. וכיוון שהחליטה על המקום הזה - עם הגורמים הנוגעים בדבר היא תבוא בדברים. כל זמן שהממשלה לא החליטה שהיא מעדיפה את המקום הזה - אין סיבה מדוע תבוא אתם בדברים; אולי נחליט על מקום אחר. נדמה לי שהחלטה בנוסח זה איננה פוגעת. היא מוכרחה להיות, אחרת אין TERMS OF REFERENCE ללכת לברון, כי הוא יגיד: אל תבנו כאן אלא במקום אחר. הממשלה מחליטה איפוא שזהו המקום - וינהלו איתו מו"מ.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

חבלי הלידה של התחנה הזאת נמשכים כבר שנתיים ומעלה, וירגישו זאת בעוד ארבע שנים, ואז ישאלו בכנסת מדוע יש הפסקות חשמל.

נוצר באמת מצב קריטי, קשה מאוד. בשבוע שעבר התייעצנו עם שר המשפטים, והצעתנו היתה שלא לסחוב זאת יותר; להביא זאת הנה, בהנחה שנשב מחר ומחרתיים ונבדוק את הענין, ועכשיו מחליטים איך נכנסים למו"מ. מתוך הנחה שנסיגה מן המקום אין, אבל אם תהיינה תביעות - תהיינה תביעות.

שר האוצר פ. ספיר:

לא צריך ללכת עד הורדוס, ואפילו לא לברון הזקן

המנוח...

ראש הממשלה ג. מאיר:

מכל מקום, לא למחר ללכת לשם.

שר האוצר פ. ספיר:

הרוטשילדים החיים הפסיקו אתו את הקשרים בגלל הקונסציה הזאת, כי הם חשבו שצריך לנהוג בשטח זה כמו שנהגה משפחת רוטשילד בכל השטחים של פיק"א, שמסרה אותם למינהל מקרקעי ישראל. זה מצד אחד.

מצד שני, היתה לו קונסציה אחת, ואנחנו (קרי עבדכם הנאמן) סילקנו אותו ממנה, בענין הצינור. היה לנו אתו סכסוך, והוא פירסם בכל העולם שמדינת ישראל לא שומרת על קונסציות שהכנסת נותנת. הענין הזה השתקן; לאחר שנים הוא התפייס. הוא איננו מן האנשים הכי פשוטים; הוא איש מורכב.

סביב העניין הזה אני חושב שיהיה לנו סכסוך הרבה יותר גדול אתו, וזה לא בעניין ה-1,400 דונם. עכשיו אנחנו יושבים כוועדה על עניין קרקעות לשיכון לעשור הבא, או לעשרים השנים הבאות, ודומני שבלי השטח זה יהיה יותר קשה להסתדר - השטח שמתאים לשיכון, לא לוילות, השטח שבין אשקלון לנהריה. ואני רואה לפנינו את הסכסוך.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

תכלול בזה גם את פתחת רפיח, ואז יהיה יותר

פשוט.

שר האוצר פ. ספיר:

אתה תכלול כל מה שאתה רוצה, עד לתעלה ועד בכלל.

מה אתה רוצה ממני?

נפגשתי עם אנשים בתעלה, והם הראו לי איך הכל

מוכן לעבור.

ראש הממשלה ג. מאיר:

זה לשיכון?

שר האוצר פ. ספיר:

בסופו של דבר הם מתכוונים לשיכון.

מר י. דש:

כפי שאתם רואים במפה, כאן מתוכננת עיר, ובשטח שאני מצביע עליו עתה - אזור תעשייה.

שר האוצר פ. ספיר:

אני רואה שכיוונתי לדעתך. יהיה לנו איפוא סכסוך

אתו.

הייתי רוצה, כמו שר המשפטים וכמו השר קול, שננסה בעניין זה לשכנע אותו. הוא שלח מברק לכולם; דומני שהוא מתעתד ללכת לבג"צ. הייתי מציע, איפוא, שימסרו לאיש אחד (אין הכוונה חלילה אלי), שינסה לבוא אתו בדברים ולהסביר לו את העניין, גם את הבעיה של חשמל שבה הוא מבין קצת, כי הוא איש עסקים, וגם את הבעיה של הסכסוך עם חדרה. (בכלל, כל הזמן הייתי בטעות: חשבתי שתכנית נחל התנינים היא נגדו, ומתברר שתכנית נחל חדרה היא נגדו).

על כל פנים, הייתי מציע שיבקשו משר המשפטים שיזמין אותו הנה (לא צריך לנסוע אליו) והוא יבוא אתו בדברים. כי המצב חמור ביותר, כפי שאמר השר גבתי. קודם כל, היה ויכוח בין חדרה לבין מעגן-מיכאל ובינם, ועברו שנתיים. מחיר קילוואט חשמל על ההשקעה עלה במשך הזמן הזה בעשרות דולרים לקילוואט. נכון, גבתי?

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

עשרות דולרים, אינני יודע; ב-15% בערך - זה

למעשה 20 דולר, אני חושב.

שר האוצר פ. ספיר:

בשתי עשרות דולרים התייקר המחיר. על 500 אלף הקילוואט הראשונים - זה, נדמה לי, 10 מיליון דולר. ופשוט לא יהיה חשמל, ויגידו שהממשלה הזאת נהגה כפי שנהגה. בינתיים עומדים עכשיו, קודם כל להגדיל את התחנה של אשכול ד' (או אשכול ג').

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

יבנו את אשכול ד'.

שר האוצר פ. ספיר:

אני מציע, איפוא, עוד תנאי אחד: שהעניינים יתבררו תוך 30 או 60 יום, הכל יחד. כי אחרת אנו דוחים שוב את העניין לחדשים.

אמרת, מר קוברסקי, שהעניין התחיל במרץ 1970. זה כבר כמעט שלוש שנים, וזה לא ייתכן. אנחנו רוצים בתיעושה של הארץ, מביאים אנשים - וצריך חשמל. 60 יום זה לא מספיק?

מר ח. קוברסקי:

כדי שחברת החשמל תוכל להיערך היערכות ממשית בעניין זה, מוכרחה להתקבל החלטה במסגרת החוק. סעיף 53 של חוק התכנון והבניה אומר: המועצה הארצית תגיש לממשלה את התכנית שנערכה לפי הוראות, יחד עם הערות הוועדות המקומיות, והממשלה רשאית לאשרה ללא שינויים, או לאחר דיון חוזר במועצה, לאשרה בשינויים או לדחותה. כלומר, ההחלטה על מיקום בלבד עדיין איננה מכסה את הנושא. ההחלטה צריכה להתייחס לתכנית שהוגשה. והיה רצוי שהחלטה זו

תתקבל. כמובן, שמחרתיים עוד לא עולים על השטח, אני מבין. אבל אני מבין לרוחה של חברת החשמל; יותר מדי זמן מושכים אותה, בגלל סיבות רציניות ביותר, אבל נדמה לי שעברנו כבר את הגבולות.

שר האוצר פ. ספיר:

אינני מבין למה סחבתם זאת עד היום. הדבר חוזר על עצמו כבר בפעם השלישית.

מר ח. קוברסקי:

לפי מיטב הרגשתי, הטיפול בעניין זה במועצה הארצית היה סביר ביותר מבחינת הזמן. שלוש שנים זה לא היה במועצה הארצית. במועצה זה היה מונח פחות משנה, ותוך כדי כך התעוררו "מלחמות היהודים" והיה צריך להגיע לבדיקת כל ההשלכות האקולוגיות, והן נבדקו בקפדנות. אני חושב שזהו זמן סביר.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

תודעת האקולוגיה בינתיים חדרה יותר עמוק.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אינני רוצה להיות יחיד, להיות ועדת שרים של איש

אחד.

ראש הממשלה ג. מאיר :

את זה לא צריך פה להחליט.

שר המשפטים י.ש. שפירא :

חוץ מזה, אינני מאמין שאני אפגש עם אדמונד דה-דוטשילד, ואני אקרא לו את פרשת "האזינו", (בתרגום אנגלי) - והוא יחתום. את זה צריך לברר, והוא איננו כאן. ואני בפירוש חושב, אם אטפל בזה, להשתמש בעזרתו של עורך-הדין שלו שיושב בניו-יורק, שישכנע אותו שהוא צריך להתנהג אחרת. זה יותר ענין של השפעה.

אני בוודאי מתנגד להצעה של מר קוברסקי שנקבל החלטה ואח"כ נלך לדבר עם אדם, שיגיד לנו: למה באת לדבר, אתם כבר החלטתם. כל זה לא מונע מן הממשלה להתכנס כעבור שבוע ולהגיד: בהמשך להחלטה מהיום - אנו מאשרים. לפי הצעת ראש הממשלה, הממשלה היום לא מאשרת ולא דוחה, אלא מחווה את דעתה שזהו המקום הטוב - נקודה. ואח"כ, מי שידבר ובאילו תנאים ידברו אתו - אני מוכן להשתתף בזה, אפילו להיות אקטיבי בזה. אני עדיין מאמין שאפשר לשכנע. אני גם יודע שהשכנוע בענין הקונצסיה של הנפט לא היתה רק "מי שברך" בבית-הכנסת. זה גם כסף. אמנם, הכסף הלך בעיקר לא אליו, אלא לשותפים שלו.

שר האוצר פ. ספיר :

פה זה בכלל הולך לאוניברסיטאות.

שר המשפטים י.ש. שפירא :

לכן אני מציע לקבל את הצעת ראש הממשלה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

עפ"י החוק, אני מבינה שהממשלה צריכה לאשר את התכנית. יש לנו כאן איפוא LOOPHOLE, שאפשר להחליט ולומר: הממשלה החליטה שהמקום להקמת התחנה הוא המקום הזה. הממשלה תחזור, כאמור, בעוד שלושים יום, לקבלת אישור סופי של התכנית. זה מכסה אותנו גם מבחינה זו שאישרנו את המקום. ואם יש איזו תקווה בכלל לדבר עם רוטשילד - שידע שהממשלה החליטה שזה המקום. כי אם לא - מדוע לא ישלח אותנו לא למקום אחר.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

הוא כבר שולח; הוא מציע אלטרנטיבה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מציעה, איפוא, שנקבע שהממשלה החליטה שזהו המקום להקמת התחנה, והיא עוד תחזור לאשר את התכנית. כך נהיה במסגרת החוק, ויחד עם זה, יש יסוד למו"מ עם רוטשילד.

שר התיירות מ. קול:

גם מוקה הוא לימון עסיסי. הוא מנהל את העסקים

שלו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

על זה איננו דנים עכשיו.

מ ח ל י ט י ם :

א. לקבוע את האתר לתחנות כוח בשטח שמצפון לנחל חדרה כמוצע ע"י המועצה הארצית לתכנון ולבניה בתכנית מתאר ארצית חלקית מס' ת/מ/א/10 לתחנות כוח ורשת חשמל - אתר "השרון".

ב. הדיון בפרטי התכנית יימשך באחת הישיבות הקרובות של הממשלה.

256. תזכיר והצעת חוק נכסי נפקדים (פיצויים) תש"ל-1972

ראש הממשלה ג. מאיר :

לשר הדתות יש ערעור. שר המשפטים יסביר על מה

הערעור.

שר המשפטים י.ש. שפירא :

אחרי הרבה עבודה והתרוצצות פרלימנרית עם ראש הממשלה ושר האוצר, ואחרי הרבה עבודה במשרד, ישבנו בוועדת שרים לענייני חקיקה מספר רב של ישיבות, כדי לעבד את התזכיר והצעת חוק נכסי נפקדים (פיצויים), כשהכוונה היא בעיקר לשלם פיצויים לערבים שיושבים במזרח ירושלים ושנכנסו למצב של תושבי ישראל עם איחוד ירושלים, לגבי הרכוש שנמצא בעיקר במערב ירושלים, אבל גם מחוצה לה, וכן יחול הדבר על ערבים היושבים בארץ ולא קיבלו את הפיצויים שלהם. באופן שכל אלה שהם תושבי ישראל יוכלו לקבל את הפיצויים המלאים שלהם.

אומר השר ורהפטיג שהזכות הזאת צריכה להנתן לא רק לתושבי מזרח-ירושלים, ולא רק לתושבי ישראל שלא הספיקו או פקפקו או משום מה לא קיבלו את פיצוייהם; זה יחול לטובת כל הערבים היושבים בשטחים המוחזקים, או המשוחררים, תקראו לזה איך שאתם רוצים.

שר האוצר פ. ספיר:

א פרישע נייעס.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

הדבר הזה נדון בוועדה, ודעתו של השר ורהפטיג לא

נתקבלה.

בשלב זה אני צריך להוסיף כאן משהו. אחרי דין ודברים, סיכמנו בוועדה, לפי הצעת השר הלל וגם לפי הצעתי, שלאחר התייעצות עם משרד החוץ, נמצא דרך לכתוב במבוא לחוק שהעקרונות שבחוק זה ינחו את מדינת ישראל לגבי תשלום פיצויים לפליטים, כשיקום השלום, ובעזרת הון בינלאומי ותוך כדי קיזוז התביעות שיש ליהודים מארצות האיסלאם שרכושם נשאר בארצות שמהם יצאו, בעיקר יהודי עיראק, מצרים וסוריה.

אחרי התייעצות עם משרד החוץ, היה שר החוץ בדעה שלא היה רוצה שהדבר הזה ייכתב במבוא להצעת חוק, שזהו דוקומנט רשמי, מאחר שבתקופת 25 השנים שהשאלה הזאת הועלתה בכנסות בינלאומיות, ע"י בן-גוריון, ע"י משה שרת, ע"י ראש הממשלה הנוכחית וגם ע"י ראש הממשלה הקודם ושרי החוץ, יש פורמולות שהשתמשו בהן, ולא רצוי שהדבר הזה יהיה במבוא כתוב, אלא שזה יהיה בנוסח (שעוד יוסכם עם שר החוץ ואני חושב גם עם ראש הממשלה) בדברי הפתיחה בנאום שבו אביא את החוק הזה לכנסת.

את ההערה הזאת הייתי חייב להעיר. גם דיווחתי על כך לשר הלל בינתיים, ואם אני חושב נכונה - הוא גם קיבל זאת. נשאר איפוא הערעור של השר ורהפטיג, ומתוך דברי מובן שאני אינני תומך בהסתייגויות של השר ורהפטיג.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

הצעת החוק הזאת היא גם חשובה מאוד וגם פורבולמטית מאוד. היא חשובה מאוד - מפני שזה יכול להיות פתח לפתרון בעית הפליטים, וזאת הרי הבעיה המעיקה ביותר על היחסים בינינו ובין השכנים ובכלל בעולם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מבקשת להסתייג.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

היא פורבולמטית מאוד - כי מי יודע אם החוק הזה לא ישאר רק דקלרציה. מי יודע אם לא יהיה לחץ כל כך חזק מצד מדינות ערב ומצד מחבלים שלא יבואו לדרוש את הפיצויים? גם זה יכול להיות, ואז זו תשאר דקלרציה, דקלרציה יפה ותו לא.

בין כך ובין כך, בין אם תתקיים האפשרות הראשונה ובין אם השניה - אינני רואה הגיון בריא להפלות בין הפליטים הערביים הנמצאים במזרח-ירושלים ובכל ארץ ישראל מהעבר הזה של הקו הירוק, ובין אלה שנמצאים ברצועת עזה, ביהודה ושומרון. ואני רוצה להסביר את דברי, כי אני מחשיב מאוד את החוק ולכן אני רוצה ברשות הממשלה אולי לא לקצר כל כך.

אם זה ישאר בבחינת דקלרציה, אם הפליטים לא יפנו, לא במזרח ירושלים ולא בעזה - זוהי כאמור דקלרציה יפה; טוב שממשלת ישראל תודיע על כך בחוק, וטוב שאנחנו מביעים את נכונותנו לפתור את בעית הפליטים. הם אינם רוצים - אבל אנחנו בכל זאת מושיטים יד. זה יכול להיות צעד מדיני חשוב.

אם הדבר כן ייכנס להילוך - בין כך ובין כך הוא יקיף מאות מיליונים כל כך רבים, שנצטרך אז לבוא בדברים עם גורמים בינלאומיים, ובעיקר עם ידידינו במערב, ונאמר: אנחנו רוצים לפתור בעיה שהיא מקור כל הכאב במזרח התיכון, בעיקר מבחינה אנושית; תעזרו לנו - ואני בטוח שאז תהיה עזרה גדולה. ואם תהיה עזרה גדולה - אני חושב שיהיה הרבה יותר קל לקבל את העזרה הגדולה זאת אם אומרים שאנחנו הולכים לפתור את בעית כל הפליטים הנמצאים בשליטתנו. ועד כמה שלי נראה, אני מעריך שעיקר הסכום יהיה דרוש בשביל ערביי מזרח-ירושלים, יהודה ושומרון. להם יש יותר אנשים שיש להם רכוש במקומות יותר רגילים ויקרים מאשר ברצועת עזה. אבל אפילו יהיה הסכום כפול - קל יהיה יותר לקבל סכום כפול מהון בינלאומי כדי לפתור בעיה שלמה מאשר לפתור רק חלק קטן של הבעיה.

יש טעם להבחין בין ערבים הנמצאים בשליטתנו ובין ערבים שאינם נמצאים בשליטתנו. כי הרי אנחנו טוענים כל הזמן: פליטים שנמצאים לא בשליטתנו - פתרון בעייתם צריך להיות במקומות מושבותיהם, לא אצלנו. כי אנחנו איננו יכולים להכניס עוד אף פליט אחד; אין לנו מקום.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אף פעם לא אמרנו את זה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני אומר זאת כל הזמן...

ראש הממשלה ג. מאיר:

אף פעם לא אמרנו "אף פליט אחד".

שר הדתות ז. ורהפטיג:

... מפני שהכנסנו כל כך הרבה פליטים יהודים מארצות ערב, שהם תפסו את מקום הפליטים שעברו לארצות-ערב. אבל אינני רוצה עכשיו להכנס לויכוח הזה.

מה שנוגע לפליטים הנמצאים בשליטתנו - מה טעם יש לנו להבחין אבחנה זו שהיא לדעתי פוליטית גרידא ולא אנושית?

ראש הממשלה ג. מאיר:

נכון.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אנחנו דואגים לפתור את בעיית הפליטים בכל מקום שאנחנו שולטים בו: בונים שיכון, תעשייה, מתקנים מחנות פליטים וכו'. למה לא ניכנס גם לענין זה, וייתכן שזאת הדרך הכי טובה לפתור את הבעיה?

אם אני לוקח בחשבון שרוב הפליטים הערביים, נוסף למזרח ירושלים, נמצאים ברצועת עזה; הרבה פחות ביהודה ושומרון, מבחינה מספרית; הפליטים הערביים שמחוץ למזרח ירושלים מרוכזים בעיקר ברצועת עזה כשביהודה ושומרון יש רק כמה רבבות; ולכל התושבים של מזרח ירושלים יש הסטטוס הזה לגבי

רכוש, ואילו לגבי רצועת עזה מקובל תמיד על הממשלה.

שר המטרה ש. הלל:

כאן לא מדובר על פליטים, אלא גם על ערבים שאינם

עוד פליטים.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני יודע, אלה שיש להם רכוש אצלנו. ברצועת עזה יש כאלה שיש להם רכוש אצלנו; זהו המספר הגדול ביותר של ערבים שיכולים לבוא בחשבון אחרי מזרח ירושלים. ודווקא לגבי עזה, ההסכמה של הממשלה כולה היא שזוהי מובלעת שאין חושבים שאפשר להעביר אותה למישהו אחר. זוהי מובלעת בתוך מדינת-ישראל, שאי אפשר לנהל מו"מ להעבירה. כי למי להעבירה? למצרים? להכניס שם שוב את מצרים? או, אם ניתן נמל חפשי לירדן - נמל חפשי לא מעביר את הבעלות. מה לעשות איפוא עם אותם פליטים שם? בין אם נרצה ובין אם לא נרצה, אם נצליח להגשים את החלום הזה שרצועת עזה היא חלק של מדינת-ישראל - נצטרך לדאוג גם לפליטים. אם יעבור זמן רב, נצטרך להכניס שם הרבה כסף בשיכון עבורם, תעסוקה וכו', ואח"כ נשלם להם את הפיצויים. אם הם יפנו - למה לא נציע להם פיצויים כבר עכשיו, ואז שיקומם, שגם הוא יגיע להרבה מיליונים, ייעשה על חשבון הרכוש שלהם, ואם יהיה להם רכוש - חלקם גם אולי לא ירצה להשאיר בעזה אלא להסתדר במקומות אחרים? לפני שנים תכננו איך לעזור להם בכסף, כדי שאם משהו ירצה להסתדר בארצות אחרות....

ראש הממשלה ג. מאיר:

והצלחנו.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

בכל אופן, היות ואינני יכול להניח אחוזים שווים, אבל ייתכן באחוז גדול יותר שהחוק הזה לא יבוצע משכן יבוצע - אינני רואה את הרעיון הבריא להבחין עכשיו בין ערבים אלה וערבים אלה. כל אבחנה עכשיו בחוק מבחינה זאת נותנת רמז לא בריא, שאנו אומרים: אלה הם שלנו ואלה ערבים לא שלנו. ואני חושש גם מפני הרמז הזה.

משום כך, אני מציע שהחוק הזה יחול על כל הפליטים הערביים הנמצאים תחת שלטון ישראל. ואינני מדבר על הניסוח אלא על הרעיון. מה שחל על ערביי מזרח ירושלים - יחול גם על ערביי רצועת עזה. זה נוסף לדוקטרינה הכללית שבאה בקשר לבעיית הפליטים בכלל, שהיא חשובה מאוד: שצריך לומר משהו גם על תביעות שיש לנו לרכוש יהודי בארצות ערב. אבל הצעת החוק הזאת לא צריכה להפלות בין ערביי ירושלים וערביי עזה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לצערי, לא קראתי את סעיפי החוק, אבל אני רוצה לשאול את שר המשפטים אם בחוק הזה מדובר על "פליטים".

שר המשפטים י.ש. שפירא:

לא, על "תושבי ישראל"; אפילו לא על "ערבים".

ראש הממשלה ג. מאיר:

בדיוק. אני רוצה להגיד לשר ורהפטיג: הוא משפטן, ולא אני ולא ייתכן שנעלם מעיניו ההבדל על מה מדובר.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

לא, לא נעלם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

קודם כל, אין זה חוק על פליטים. מפני שלפי מיטב הכרתי איננו משתמשים במונח זה לתושבי ירושלים הערביים. מבחינתם הם אינם פליטים. מצאנו אותם שם, השארנו אותם שם, הטלנו את חוק מדינת ישראל על כל ירושלים; הם אינם אזרחי ישראל, הם תושבי ישראל, הם תושבי ירושלים - כשבחלק השני, בירושלים, יש להם רכוש. לא ערבים, לא כורדים, לא שום דבר. יש בתוך ירושלים תושבים, תושבי ישראל, שחוק ישראל חל עליהם, ויש להם תביעה לרכוש בחלק אחר של ישראל - במקרה זה, בחלק של ירושלים.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

בעיקר בחלק של ירושלים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

כן, אני מתארת לעצמי. זהו דבר פשוט, נקי.

ולא מדובר על פליטים. אין לכך השלכות על פליטים - שום דבר. ואנחנו עושים לפי דעתי צדק אלמנטרי. יש לנו תושבים; הטלנו עליהם את החוק, יש להם תביעה - אנו דנים בתביעה שלהם. בדרך אגב, להפוך את עזה (גם אם נניח שיש קונצנזוס כזה) בדרך החוק הזה לחלק של ישראל - אינני יודעת איך קוראים לזה; זה FARFETCHED, זה מרחיק לכת.

כל הסימפטיה שלי לרצונו של השר ורהפטיג לראות את עזה כחלק של מדינת ישראל, כמו מזרח ירושלים. אבל מוכרחים לעשות את זה בצורה אחרת. צריך, באותה צורה שבה החלטנו על מזרח ירושלים, כחלק מישראל וכחלק מירושלים, ללכת לכנסת ולהציע זאת גם לגבי עזה. אני לא אציע את זה, אני אתנגד שיעשו זאת, אבל זאת הדרך.

עכשיו אני רוצה לומר עוד משהו. מה יעשה אדם? לשר ורהפטיג יש חלום אחד. לי יש שני חלומות: יש לי חלום שעזה תשאר בידינו, ויש לי חלום שני: איך היא תישאר בידינו? מתי נכריז על זה? אולי במסגרת שלום עם ירדן? זה לא שייך בכלל למצרים. זה יכול להיות חלום שווא, אבל מותר לחלום? אני חולמת, איפוא, שאולי, כשנגיע לאיזה הסדר עם ירדן, אולי היא תיקח קצת מהפליטים האלה. אני עוד לא מוכנה לראות אותם בצורה אוטומאטית שם, שכל מי שיושב בעזה - ישאר בעזה. אינני יודעת; אולי כך זה יהיה. אני בכל אופן אהיה בעד זה שנעשה מאמץ להגיע אתה להסדר כזה. ואז חל עקרון אחר שיש לנו כל השנים: פליטים שהשאירו בישראל רכוש - כל הזמן אמרנו שאנחנו מוכנים לפצות אותם. קודם אמרנו: בזמן הסדר שלום עם השכנים. אח"כ ויתרנו ואמרנו: בטרם שלום, בהסדר בעית הפליטים בכלל. הנה, אנחנו אנשים הגונים, ונהיה מוכנים לתרום את חלקנו ע"י פיצויים. אם השר ורהפטיג חושב שמוסדות בינלאומיים פשוט יצאו מכליהם משמחה, על ידי שנבוא ונאמר: בואו עזרו לנו לפצות בעד רכוש ביפו של פליטי עזה היות ואנחנו רואים את עזה כחלק ממדינת ישראל סתם כך - מחכה לו אכזבה. אבל עכשיו אינני נכנסת לצד הכספי. אני חושבת שאיש לא יבין אותנו. איש לא יקבל אותנו ברצינות, אם בדרך לתיקון עוול (או לא עוול) או בדרך לעשיית צדק לתושבי ישראל, נספח, בדרך-אגב, את עזה ונגיד שזה אותו דבר. אם יש רוב בעד זה - אני מציעה לעשות זאת בצורה מכובדת. אם יתנגדו לזה - יתנגדו לזה, אבל אז זה יהיה מכובד, ולא יגידו: הישראלים אינם רציניים אם הם חושבים שהעולם מטומטם ואיננו מביין איזה טריק לא מכובד הם עושים כאן. והערך המדיני שיש בחוק הזה כלפי תושבי ירושלים המזרחית ילך לגמרי לאיבוד, כשההתרכזות תהיה בטריק הלא מכובד שעשינו בענין עזה.

שר האוצר פ. ספיר:

אינני רוצה להכנס לצד הפוליטי, אבל אני רוצה להגיד: בא שר המשפטים והציע הצעה. שאלתי: זה צריך לעלות כסף? אמרנו: כדי להקל על בעיה שהיא עכשיו קצת עוול, כפי שאמרה ראש הממשלה וחזרה ואמרה: אי-צדק, הרגשה של אנשים שהם תושבי ישראל ורואים את רכושם שבזבזנו אותו די יפה (נשלם עכשיו לאנשים שקיבלו את הרכוש בגרושים, וביניהם אנשים מכובדים) - אמרנו: צריך לעשות זאת ללא פקפוק, ואין דבר מהבחינה הכספית. בא השר ורהפטיג ואומר: 25 שנה טענה ממשלת ישראל, כל הממשלות שלנו, שבעיות הפליטים צריך לפתור גם בזמן הסדר וגם ע"י הון בינלאומי שצריך לעזור בכך, וגם ע"י התביעות הנגדיות שיש לנו כלפי ארצות ערב על רכוש שהשאירו שם יהודים בסכומים נכבדים מאוד. לא חשדתי בשר ורהפטיג שעל ידי כך ירצה עכשיו לפתור בעיות של סיפוח שלא בדרך הראשית. את זה לא לקחתי בחשבון.

ראש הממשלה ג. מאיר:

הוא רוצה להקדים את סוף הויכוח במפלגת העבודה.

שר האוצר פ. ספיר:

בכלל, כשאני שושמע דברים כאלה, אני נוכח יותר ויותר לדעת שכשאתה מספר פה שחורות: בסוף השנה הזאת יהיו לנו כך וכך דולרים, ובסוף השנה הבאה - חוב של 4 מיליארד (יש לי כאן גם חשבון לסוף 1974, כי התקציב של האמריקאים הוא מיולי 1973 עד יולי 1974 ואז צריך להגיד גם מה הסכום של 1974 - 4.5 מיליארד דולר). אני רואה שזה משפיע כמו שאתה משפיע על הקיר כשאתה מביט אליו - אבל כשיגידו שהיו פושטי-רגל, ששיעבדו את המדינה בכל כך הרבה חובות - שיהיה גם כתוב שמישהו אמר: תקשיבו ותראו מה עושים.

כאילו כלום איפוא. הוא בא עם תכנית חדשה, גם לא רצינית מבחינה פוליטית. הבנתי כששר המשפטים שאל אותי את השאלה הזאת בטלפון, כי עוד לא ידעתי ששר ורהפטיג מגיש ערעור - והבעתי בפניו מיד את דעתי.

(עד כאן רשמה א.א. מכאן ת.כ.)

אמרתי מיד את דעתי. אני מתנגד בכלל לתקון הזה. איזה מין תיקון הוא זה? זהו ענין פוליטי ממדרגה ראשונה, וגם ענין פיננסי ממדרגה ראשונה. לכן אני מתנגד לכך.

שר התיירות מ. קול:

שר הדתות, תפסת מרובה - לא תפסת. ע"י ההצעה הזו תטרפד את הדבר הטוב ששפירא רוצה להשיג באישורה של ועדת השרים לעניני חקיקה, בנושא ירושלים. ענין הפליטים יהפוך לתבערה גדולה, ויפעילו מדינות ערב את ערביי ירושלים לא לקבל פיצויים, כי יאמרו שפה הולכים לאשר דה-פקטו את הספוח של ירושלים. אנו מעונינים במתן לגליזציה לענין, באתור ולא בהרחבה. יש פה הצעה בענין שיקום הפליטים ברצועת עזה, אותה הבאתי לפני כמה חודשים, ואני מקווה שפעם תובא לסדר היום.

השר י. גלילי:

עד אשר נדון בה, כולם יהיו משוקמים.

שר התיירות מ. קול:

אך בענין זה, לדעתי, אתה יכול להשיג מטרות הפוכות. זהו שלב חשוב מאוד, מאורע גדול מאוד. הלוואי וערביי ירושלים יבואו לקבל את הפיצויים שהם באגרות חוב ולא הכל בכסף מזומן. אני מציע לך, ורהפטיג

להסיר את הסתייגותך, כי אין היא טובה, וגם אם כוונתך טובה, היא מוליכה ישר לגיהנום, לריב עם כל ארצות ערב ועם הפת"ח.

שר הבריאות ו. שם טוב:

אני מתנגד להסתייגות שר הדתות. אני חושב שהצעת שר המשפטים היא צעד גדול קדימה. בהיותי חבר כנסת, הצעתי הצעה בענין זה, ושר המשפטים אמר לי אז כי הנושא נמצא בעיון. אני שמח כי עתה הובאה הצעה. ביקשתי רשות הדיבור כדי לשאול את שר המשפטים שאלה: לי נאמר בשעתו כי נוצר מצב קשה, כתוצאה מכך שמבחינת החוק כל ערביי ירושלים הם נפקדים ורכושם מבחינת החוק הוא רכוש נפקדים. הייתי רוצה לדעת, האם יש לכך אחיזה בחוק?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

בזמן שכבשנו את מזרח ירושלים ובזמן שאחדנו אותה, היו כל תושבי מזרח ירושלים נפקדים, והאפוטרופוס על נכסי נפקדים כבר החל להפשיל שרווליו. ישבנו שלושה שרים - שר האוצר, שר החקלאות כממונה על מינהל מקרקעי ישראל ואנוכי. בחוק המינהל אשר חל על ירושלים, הודענו כי הם אינם נפקדים, אינם גם אויבים - כי לפי החוק היו אויבים, והחלטנו על ויתורים רבים, כדי שתושב מזרח ירושלים יהיה דומה בכל לתושב טייבה.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

כתושב בקעה אל גרביה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

יתר על כן, שר הפנים המנוח דאז, משה חיים שפירא, פירסם הצהרה שגם בנוגע לזכויות אזרחות, אם מישו מהם ירצה להתאזרח, יוכל לעשות זאת. שמעתי ששני אנשים כבר התאזרחו. אז החלה הבעיה הזו. העליתי אותה לפני ראש הממשלה המנוח אשכול. זו היתה בעיה קשה, ועבדנו עבודת פרך כדי לפתור אותה. גם אני עבדתי עליה, אך לא רק אני. בעיקר עבד עליה אלמן, השמאי הראשי וכן טיפל אונא בענייני הפליטים. בסופו של דבר, יצרנו את היצור הזה.

האמת ניתנת להאמר, כי נפגשתי עם בעלי הרכוש הערביים, אשר באו לדבר איתי על החוק, והם רצו להרחיבו גם על אלה היושבים ברמאללה ובמקומות אחרים. את החוק הישראלי החלנו על מזרח ירושלים בצו מספר 1. בכל מקום בו מתחילים משהו במספר 1, יבוא אחריו מספר 2. עדיין לא כתבנו את מספר אחד על עזה, יהודה והשומרון, בגלל הרבה מאוד סיבות.

אף פעם לא הוצעה הצעה כזו בממשלה. פעם אמנם העלה אחד השרים את הנושא, אך הסירו, מאחר ולא רצה בהצבעת נגד.

את דברי ההסבר של השר ורהפטיג בישיבה זו העתיק חבר הכנסת נריה בישיבת הכנסת. גם הוא בא בטענה מדוע מזרח ירושלים שונה מכל יתר חלקי הארץ. אנו רואים את מזרח ירושלים כחלק אינטגרלי של מדינת-ישראל. על כך נלחמנו ועל כך נצטרך עוד להלחם. גם המנוח זלמן ארן אמר פעם בדיון מדיני על הבעיות בינינו לבין הערבים ועל עניין ירושלים, כי זו תהיה הבעיה, וזאת נראה מזמן לזמן.

אני מציע לדחות את ההסתייגות, אם כי יש לי כל הסימפטיה לרצון של השר ורהפטיג, שכל הגויים יביאו לנו כסף.

ראש הממשלה ג. מאיר:

הייתי הרבה יותר מאושרה, לו שר הדתות היה מוריד את הסתייגותו, במקום שתועמד להצבעה, נוכח הדגם של ההצבעה שאפשר לעשותו בקלות. איני ששה לנצחון פוליטי כזה. חבל. מה שיהיה בעתונים הוא, שהשאלה האם להכליל את עזה במדינת-ישראל עמדה על סדר יומה של הממשלה, והממשלה החליטה נגד. למי זה טוב?

שר הסעד מ. חזני:

שאלת הבהרה לשר המשפטים, לא לגופו של החוק: קודם כל, ביחס לפיסקה 3 בסעיף קטן א' של סעיף 1 - "עקרי החוק המוצע". נאמר כאן שלא יהיו זכאים לפיצויים עפ"י החוק מי שרשאי ויכול היה לתבוע פיצויים בעד אותו נכס, אולם לא תבע אותם."

שר המשפטים י.ש. שפירא:

זה נמחק.

שר הסעד מ. חזני:

השאלה השנייה, מי זכאי לפיצויים? "אדם שביום תחילת תקפו של החוק המוצע הוא תושב ישראל וכן אדם שהיה לאחר מכן לתושב ישראל, והוא היה בעל זכות במקרקעין שהוקנו לאפוטרופוס לנכסי נפקדים - יהיה זכאי לפיצויים בשם אותו נכס". אני יכול להבין ממה שנאמר כאן, כי הזכאים הם מי שקיבל זכות שיבה לאחד מתחומי יהודה ושומרון או ישראל, אם נעשה תושב ישראל לאחר כניסת החוק לתוקפו, ויש לו נכסים, אז הוא זכאי?

שר המשפטים י.ש. שפירא:

ועוד משהו. נניח שנחיל את החוק גם על רמאללה,

אז זה יחול גם עליו.

שר הסעד מ. חזני:

זה בדיוק מה שרציתי לשאול. התכוונתי לחברון

ולבית ג'אללה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

החוק אינו מדבר על אזור המדינה אלא על תושב המדינה. כל מי שאנו אחראים לגורלו, יש לו זכות לכך.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לא, כל מי שהחוק הישראלי חל עליו.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אם אני מדבר על הצד ההומניטרי, הרי שביחס לערבים שנצטרך לדאוג לחינוכם, לתעסוקתם ולפרנסתם, להם נצטרך לדאוג גם מבחינה זו. אך מדוע נדאג והרכוש ישאר שלהם? שנית, אם יהיה מישור שינהל תעמולה נגד ההחלטה הזו, יהיו אלה קודם כל ערביי רמאללה ומקומות אחרים.

אם הכוונה היא שהחוק יהיה בר-ביצוע, יותר טוב להחילו על כל הערבים. אני לא מדבר על ההגדרה המשפטית, אך הרעיון ברור.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לגמרי ברור.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

נניח שכל הפליטים הערביים יאמרו שאינם רוצים בסעיף 111 של ה"פרי דויס" וכל הפליטים מסכימים לקבל פיצויים ולומר כי אין להם תביעות, הרי היינו מאושרים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לא, משום שאמרנו כי אז יהיה מו"מ אינדבידואלי.

יש מושגים שונים.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

מבחינה מדינית כללית, אני חושב שהיינו מאושרים, כי המלחמה עולה לנו הרבה יותר מאשר למשכן את הדורות הבאים ולשלם חובות.

שר החקלאות ושר הפיתוח ח. גבתי:

מדוע לא נשלם גם לפליטים היושבים בירדן?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

יתכן, אך הם אינם בשליטתנו, אלא מה? אין סיכוי שיסכימו. לו הסכימו, היינו גומרים את המלחמה תמורת כסף. נדמה לי שחוק כזה, אשר כולל את כל הערבים, יכול להיות הצעד הראשון העיקרי, מבלי להכנס עכשיו לעניין

המדיני, שגם לגביו יש לי מה לומר. יכולים לפרש זאת גם בכך שאנו רוצים לסייע בדרך זו לפתרון בעיה הומנית אשר מעיקה עלינו מאוד. אני מאמין כי אפשר לקבל מן העולם עזרה רבה לפתרון הבעיה. לכן איני יכול לקבל את ההצעה להסיר את ההסתייגות.

השר לקליטת העליה נ. פלד:

ההגיון היה מחייב חוק נפרד, בו מדובר על תושבי מזרח ירושלים שיש להם מעמד חוקי מיוחד בישראל, ואתה (השר ורהפטיג) מדבר על פיצויים לתושבי השטחים. יתכן שיש מקום להצעת חוק אחרת.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לשם מה התמימות?

השר י. גלילי:

אני רוצה להדגיש כי החוק כפי שהוא מוצע בא לבצר את החלטתנו על איחודה של ירושלים, ולהשלים, מבחינה הומנית את מה שמגיע לערביי ירושלים, אעפ"י שלא בחרו באזרחות ישראלית. אם נרחיב את החוק, הוא יטשטש את האופי הייחודי של הצעת החוק הזו, ויעתיק את מרכז הכובד לתחום הפוליטי שיש בו הרבה נעלמים, ולכן אני חושב שהצעת שר הדתות אינה יכולה לעמוד פה לדיון, כי הוא מדבר על חוק כללי, וזהו חוק הנוגע למזרח ירושלים. אם תהיה הצעה בנוגע לחוק כללי, נדון בה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני חושבת שכולנו, כולל השר ורהפטיג, חייבים למצוא ניסוח להחלטה שלא יביא נזק מדיני. מפני שאחרת הדבר הראשון שיתפרסם הוא שהממשלה החליטה כי עזה לא תהיה חלק מישראל. זו לא תהיה אמת, כי הממשלה לא דנה בכך, וזה יגרום לנזק מדיני שאינו נחוץ, בראש וראשונה לאלה שרוצים כי ביום מן הימים זה יהיה חלק מישראל. למי זה נחוץ? אלה שרוצים בקבלת פיצויים, יקבלו את החוק המוצע כאן בשמחה.

אני רוצה להעמיד להצבעה את החוק כפי שהובא. מדובר בו על תושבי ישראל במזרח ירושלים.

שר הסעד מ. חזני :

וגם על מי שיהיה בעתיד תושב ישראל.

ראש הממשלה ג. מאיר :

זה נאמר בחוק. ישנם עוד סעיפים בחוק. החוק הזה עוסק רק בעניין תושבי ישראל ואצטרך לקיים הצבעה רק על עניין זה - האם לתושבי ישראל, או גם לא לתושב ישראל, ואיני רוצה להזכיר את עזה או מקום אחר. גם זה אינו טוב, אך אין לי ברירה. כך אעמיד זאת להצבעה, כי נדמה לי שזה יגרום את הנזק הקטן ביותר.

מי בעד הצעת החוק שהובאה, אשר עוסקת רק בתושבי

ישראל?

(פה אחד)

שר הדתות ז. ורהפטיג :

לי יש תוספת, אך איני מצביע נגד הצעת החוק.

ראש הממשלה ג. מאיר :

מי בעד הכללת זכאים מחוץ לתושבי ישראל?

(1 בעד)

מחליטים :

לאשר את התזכיר ואת הצעת חוק נכסי נפקדים (פצויים), תשל"ב-1972, (המצורפים לפרוטוקול) בתיקונים שהתקבלו בוועדת השרים לענייני חקיקה, ביום י"א בחשוון תשל"ג (18.10.72), (החלטה מס. חק/15) וביום ב' בכסלו תשל"ג (8.11.72), החלטה מס. חק/23).

(1 קול בעד הכללת זכאים מחוץ לתושבי ישראל).

השר י. גלילי :

ישנם תושבים פוטנציאליים למרכז האזורי בפתחת רפיח, שנצטרך להחליט עליהם לאחר ששרי המשפטים, הסעד והדתות בקרו שם והתרשמו מן הנעשה.

257. מכירת נשקראש הממשלה ג. מאיר:

מוצע למכור 50 תת-מקלעים מסוג "עוזי" לממשלת פרס, שווי העסקה 8,000 דולר.

מוצע למכור 15 תת-מקלעים מסוג "עוזי" לממשלת בוליביה, עבור משמרו האישי של שר החוץ הבוליבי. שווי העסקה 3,000 דולר.

מ ח ל י ט י ם :

א. לאשר מכירת 50 תת-מקלעים מסוג "עוזי" לממשלת פרס.

ב. לאשר מכירת 15 תת-מקלעים מסוג "עוזי" לממשלת בוליביה, עבור משמרו האישי של שר החוץ הבוליבי.

258. נסיעות שריםראש הממשלה ג. מאיר:

מוצע לאשר נסיעת שר התחבורה והתקשורת לארה"ב למשך שבועיים, החל ב-10.12, בשליחות המגבית. שר המסחר והתעשייה ימלא את מקומו. הייתי רוצה להגיד: בתנאי שלא תהיה לו שביתה. חבל על שר המסחר והתעשייה.

מ ח ל י ט י ם :

לאשר את נסיעת שר התחבורה והתקשורת לארה"ב בשליחות המגבית, למשך כשבועיים, החל ביום ה' בטבת תשל"ג (10.12.72).

שר המסחר והתעשייה ימלא את מקום שר התחבורה ושר התקשורת בעת העדרו מהארץ.

הישיבה ננעלת